

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva ulica 20–25, 1000 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

PREDLOG
EVA 2025-1630-0001
PRVA OBRAVNAVA

ZAKON

O RAZVOJNEM PRESTRUKTURIRANJU SAVINJSKO-ŠALEŠKE PREMGOVNE REGIJE (ZRPSŠPR)

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

Regije, ki jih zaznamuje močna premogovna industrija, ki je nekoč veljala za temelj gospodarske rasti, so postale sinonim za onesnaženost zraka, degradacijo tal in družbeno-ekonomsko nazadovanje. V času, ko prehajamo od fosilnih goriv, ki imajo negativen vpliv na zdravje in okolje, je potreba po podpori pri tovrstnem prehodu najbolj izražena ravno na območjih, kjer je premogovništvo oblikovalo lokalno zgodovino, identiteto in delovna mesta. Emisije ogljikovega dioksida, ki izhajajo iz proizvodnje in predelave premoga, so opredeljene kot eden glavnih dejavnikov podnebnih sprememb. Premog predstavlja 29 % svetovne oskrbe s primarno energijo in ustvari kar 44 % vseh svetovnih emisij ogljikovega dioksida, zato je vzpostavitev ustreznih ukrepov za zmanjšanje teh emisij nujna.

Od leta 2012 se je skupna proizvodnja električne energije iz premoga v Evropski uniji (EU) zmanjšala za skoraj tretjino in je v letu 2023 predstavljala 13-odstotni delež. V dejavnosti premogovništva je bilo leta 2021 neposredno zaposlenih približno 208.000 ljudi v 31 premogovniških regijah v 11 državah EU.

Prehod v trajnostno nizkoogljico družbo bo prinesel pomembne spremembe v naša gospodarstva in način življenja, pri čemer so potrebne obsežne naložbe v posodobitev in razogljčenje proizvodnih sistemov, kar je lahko velika priložnost za povečanje konkurenčnosti Evrope, ustvarjanje delovnih mest in rast gospodarstva. Ker pa prehod v bolj zeleno prihodnost prinaša velike izzive, ga je treba zastaviti na način, ki bo čim bolj ublažil posledice za prizadete skupnosti.

Savinjsko-Šaleška regija je del Savinjske statistične regije in obsega območje desetih občin: Solčava, Luče, Ljubno, Gornji Grad, Rečica ob Savinji, Mozirje, Nazarje, Šmartno ob Paki, Šoštanj in Mestna občina Velenje. Regija obsega 705,6 km² ozemlja, na katerem živi 61.397 prebivalcev. Po številu prebivalcev predstavlja regija približno 3 % slovenskega prebivalstva in okoli 2,9 % celotnega ozemlja Republike Slovenije. Regija (mezoregija) se upravno deli na dve upravni enoti. Upravna enota Velenje zajema tri občine: Mestno občino Velenje ter občini Šoštanj in Šmartno ob Paki. Upravna enota Mozirje zajema sedem občin: Solčava, Luče, Ljubno, Gornji Grad, Mozirje, Nazarje in Rečico ob Savinji.

Premogovnik Velenje naj bi po obstoječih načrtih obratoval do leta 2054, vendar je Vlada Republike Slovenije na podlagi Nacionalne strategije za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda¹ sprejela odločitev o njegovem predčasnem zaprtju. Do konca leta 2033 bodo potekale proizvodna in zapiralna dela, od začetka leta 2034 pa samo zapiralna dela. Zapiranje Premogovnika Velenje bo nato končano konec leta 2045.

Po gospodarski razvitosti, merjeni z BDP/prebivalca (vir: SURS, 2023), se Savinjska regija sicer uvršča v zgornjo polovico (5-ta od 12-ih regij). Njen BDP/prebivalca v letu 2023 (26.110 EUR) je nad povprečjem Vzhodne Slovenije (24.072 EUR) vendar pod slovenskim povprečjem (30.158 EUR). Glede na izkazano stanje gospodarske razvitosti regije, za regijo niso načrtovani ukrepi, ki so predvideni v Zakonu o spodbujanju skladnega gospodarskega razvoja,

Razlog za sprejem zakona je napovedano zaprtje in prenehanje delovanja Premogovnika Velenje ter z njim povezane Termoelektrarne Šoštanj. V zvezi s tem je bila izdelana študija: Socialni in ekonomski vidiki prestrukturiranja Savinjsko-Šaleške regije ob predčasnem zaprtju TEŠ in Premogovnika Velenje (IPZ Maribor, UM, 2024, <https://cpp-sasa.si/akademija-znanje/studija-socialni-in-ekonomski-vidiki-prestrukturiranja-savinjsko-saleske-regije-ob-predcasnem-zaprtju-termoelektrarne-sostanj-in-premogovnika-velenje>), ki prikazuje posledice zaprtja Premogovnika Velenje (PV) in Termoelektrarne Šoštanj (TEŠ) ter podaja analizo javnofinančnih učinkov načrtovanih ukrepov za odpravo posledic zaprtja premogovnika.

Študija na podlagi analize zaposlenih v družbah PV in TEŠ ter v družbah, ki so s PV in TEŠ poslovno povezane (dobavitelji), ugotavlja pričakovano izgubo delovnih mest ter zmanjšanja prihodkov poslovanja družb zaradi zaprtja PV in TEŠ. Študija ugotavlja da bo v obdobju do leta 2029 neposredno ogroženih 1781 delovnih mest ter oceni pričakovano posredno izgubo delovnih mest v podjetjih, ki so poslovno povezana s PV in TEŠ. Študija prikaže oceno neposrednega izpada prihodkov podjetij povezanih s PV in TEŠ ter dodatni negativni javnofinančni učinek po zaprtju PV in TEŠ. Študija obravnava tudi energetske vidik zaprtja TEŠ, ki je s 935 MW največji proizvajalec električne energije v Sloveniji, saj letno proizvede okoli 2,5-3,7 TWh električne energije.

Predčasno zapiranje pomeni izgubo najmanj 5.000 delovnih mest, tako neposredno kot posredno v dobaviteljski verigi. Ta delovna mesta je treba nadomestiti s primerljivimi ter zagotoviti nadaljnji gospodarski razvoj regije. Prav tako bo treba ustvariti privlačno in zdravo bivalno okolje, vzpostaviti razvojno infrastrukturo in odpraviti negativne posledice predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje v Savinjsko-Šaleški premogovni (SAŠA) regiji.

Nekdanje rudarske regije se lahko soočijo z več desetletij trajajočo strukturno brezposelnostjo, ki ima velike družbene vplive. Močno namreč vpliva na posameznike, na skupnost in na javne finance. Za zagotovitev pravičnega in trajnostnega prehoda je zato treba ukrepati pravočasno in začeti razvijati alternativne poslovne priložnosti za ohranitev ali povečanje regionalne zaposlenosti in pravočasno podporo gospodarski rasti. Prestrukturiranje SAŠA regije ne sme biti samo teoretični koncept, ampak ga je treba konkretizirati z dejanskimi ukrepi, ki bodo pospešili prehod regije. Gospodarska diverzifikacija in tehnološki prehod v premogovnih regijah sta ključnega pomena za zagotavljanje dolgoročne rasti in zadostnega števila delovnih mest v teh regijah in za doseganje ciljev podnebne, okoljske in energetske politike EU. Obstoječa sredstva in programi EU, ki že podpirajo prestrukturiranje premogovnih regij, kot je Sklad za pravičen prehod, so premalo obsežna, da bi lahko v celoti zadovoljila finančne in razvojne potrebe pravičnega prehoda SAŠA regije, zato so glede na zapletenost in nujnost izzivov potrebna nadaljnja prizadevanja in ukrepanje Republike Slovenije.

¹ Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij v skladu z načeli pravičnega prehoda, Republika Slovenija, Ministrstvo za infrastrukturo, december 2021

V obdobju 2024–2036 je za SAŠA regijo najpomembnejši energetski prehod. Gospodarstvo regije je močno odvisno od premogovniške dejavnosti, ki se bo začela postopoma zapirati. Zato je treba omogočiti pravični prehod za vse, najti novo ravnovesje v gospodarstvu, ustrezno prekvalificirati delovno silo in spodbuditi iskanje novih priložnosti tako na področju energetike kot tudi na drugih področjih. Za regijo je ključnega pomena, da se nadomesti predvsem daljinska toplotna energija iz Termoelektrarne Šoštanj (TEŠ), ki jo koristijo uporabniki Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj. Z Zakonom o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga (Uradni list RS, št. 109/24) se z namenom pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga urejajo pogoji in zgolj prehodno financiranje za začasno zagotavljanje proizvodnje in dobave toplote na območju Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj. Vprašanje, kako nadomestiti električno energijo, ki jo sedaj proizvaja TEŠ, je poleg področja toplotne energije prav tako vprašanje nacionalnega pomena .

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Namen zakona je odprava in omilitev posledic postopnega izstopa iz premoga v Savinjsko-Šaleški premogovni regiji v skladu z načeli pravičnega prehoda, in sicer z ukrepi, ki so namenjeni spodbujanju gospodarske rasti, ustvarjanju novih in ohranjanju obstoječih delovnih mest, ustvarjanju privlačnega in zdravega bivalnega okolja, vzpostavitvi razvojne infrastrukture ter odpravi negativnih posledic predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje in opustitve rabe premoga kot energenta v Termoelektrarni Šoštanj.

Zakon temelji na naslednjih strateških ciljih:

- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest v regiji ter diverzifikacija panog s spodbudami za gospodarstvo in ustvarjanjem podpornega okolja,
- zagotavljanje nadomestnih virov ogrevanja in zmanjševanje rabe toplotne energije,
- razvoj novih virov za pridobivanje električne energije,
- razvoj degradiranih površin in trajnostni razvoj regije,
- vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanja,
- ohranjanje kulturne dediščine premogovništva in energetike.

Odpravljanje posledic postopnega izstopa iz premoga mora slediti načelom pravičnega prehoda. Koncept pravičnega prehoda je na splošno opredeljen kot zagotovilo, da pri prehodu na nizkoogljična in okoljsko trajnostna gospodarstva in družbe nihče ne ostane pozabljen ali potisnjen v ozadje.

Vlada Republike Slovenije je leta 2022 sprejela Nacionalno strategijo za izstop iz premoga v skladu z načeli pravičnega prehoda, v kateri so ta načela opredeljena kot:

»Pravični prehod si prizadeva za pravičen in vključujoč prehod v podnebno nevtralnost, z minimalnim vplivom na zaposlene in skupnosti v najbolj prizadetih regijah, z zagotovljeno in široko opredeljeno socialno varnostjo ter prizadevanji za zdravo življenjsko okolje. Zahteva uravnotežen pristop k regionalnemu razvoju ter k obravnavanju različnih izzivov in priložnosti na strateški ravni, ob hkratnem upoštevanju medsebojnih vplivov vseh akterjev, politik in ukrepov. Proaktivna vloga deležnikov in socialni dialog sta pri pravičnem prehodu ključna, saj zagotavljata, da se na vseh stopnjah prehoda ne spregleda nikogar. Vključevanje deležnikov v smeri »od spodaj navzgor« (angl. bottom-up) zagotavlja tudi lastništvo in motivacijo za izvajanje strategij za izstop iz premoga in z njimi povezanih načrtov.«

Predhodna zapiranja rudnikov niso sledila načelom pravičnega prehoda za vse, saj je bil poudarek na prostorski in okoljski sanaciji razvrednotenih območij, ki še ni bila v celoti končana. Posledično so se številne skupnosti znašle v nezavidljivem družbenem in gospodarskem položaju. Pravični prehod naj bi, kot omenjeno, poleg teh vprašanj (okolje, energetika, neposredno zaposleni) naslavljal tudi dolgoročno prestrukturiranje premogovne regije, in sicer tako z gospodarskih kot socialnih in okoljskih

vidikov, ob upoštevanju zagotavljanja novih nizkoogljičnih virov energije. V primeru Zasavske premogovne regije, ki je ena od dveh regij, ki ju ta strategija zadeva, ta načela niso bila dosledno upoštevana. V primeru Savinjsko-Šaleške premogovne regije imamo tako priložnost, da resnično zagotovimo strukturiran in nadzorovan proces pravičnega prehoda. Strategija smiselno upošteva zgodovinske izkušnje in okoliščine pri opuščanju premoga ter vzpostavlja prilagojene pogoje za razvoj obeh regij, ki sta danes v različnih fazah tega procesa.

2.2 Načela

Predlog zakona temelji na naslednjih ključnih načelih:

- **energetska učinkovitost**

Cilj načela je oblikovati energetske in klimatske koncepte za celotno Savinjsko-Šaleško premogovno regijo, zmanjšati porabo energije in optimizirati toplotno in električno energijo in tako zmanjšati emisije. Podatki na ravni Slovenije kažejo, da bo energetska prenova stavb treba še bolj usmeriti v celovite prenove. Ker večina emisij pri stavbah v gospodinjstvih, gospodarskem in institucionalnem sektorju nastaja pri rabi goriv za ogrevanje stavb, je bistvenega pomena zmanjšanje porabe energije z vgradnjo toplotne izolacije ter zamenjava naprav za ogrevanje z učinkovitejšimi tako v gospodinjstvih kot v institucionalnih in poslovnih stavbah.

- **energetska samooskrba s spodbujanjem alternativnih virov**

Cilj načela je povečati energetske samooskrbe, zmanjšati odvisnost od fosilnih goriv (izboljšati obstoječe tehnologije) in postopoma nadomestiti obstoječo električno in toplotno energijo. Na ravni Slovenije je leta 2019 delež obnovljivih virov energije (OVE) znašal 21,85 %, do leta 2030 pa mora v skladu s podnebnimi cilji EU Slovenija doseči 27-odstotni delež obnovljivih virov v končni rabi energije.

- **regija, odporna na podnebne spremembe**

Cilj načela je ustvariti regijo, odporno na tveganja podnebnih sprememb, ohraniti oziroma izboljšati kakovost okolja in ustvariti pogoje za poseljenost območja. Gre za področje prilagajanja podnebnim spremembam in s tem povezanim preprečevanje tveganja in krepitev odpornosti na naravne nesreče.

- **konkurenčnejše gospodarstvo**

Cilj načela krepitev konkurenčnosti gospodarstva je prispevati k dvigu produktivnosti na ravni posameznih podjetij. Potrebna bodo vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije ter pametno in digitalno gospodarstvo, ki se bo nadgradilo še s krožnim gospodarstvom. Gospodarstvo v SAŠA premogovni regiji ima drugačno strukturo. Glede na velikost in dejavnost prevladujejo velike družbe, velik delež ima energetska dejavnost, ki je pred velikim izzivom prestrukturiranja zaradi zapiranja premogovnika. Za dvig produktivnosti v gospodarstvu bodo tako v ospredju vlaganja za povečanje inovacijske sposobnosti podjetij, povezovanje podjetij v različne inovacijske, razvojno-raziskovalne mreže, spodbude za internacionalizacijo, mednarodno vpetost za krepitev izvoza in izboljšanje inovacijskega sistema ter vključevanje podjetij v pisarne za prenos tehnologij.

- **prehod v krožno gospodarstvo**

Prehod v krožno gospodarstvo je odziv na pritisk rastočega gospodarstva in potrošnje na omejene vire in nosilno sposobnost okolja. V okviru tega načela so zajete usmeritve krožnega gospodarstva na področju energetske samozadostnosti, samozadostnosti z viri, krožne uporabe prostora skozi prostorsko regeneracijo idr.

- **vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanje**

Cilj načela je zagotoviti podporo in dostopnost do storitev svetovanja in karierni orientacije ter digitalno transformacijo na področju izobraževalnih storitev, zagotavljanje možnosti za usposabljanja, dokvalifikacijo in prekvalifikacijo v postopku prestrukturiranja. Ustvarjanje prilagodljivih izobraževalnih programov in programov usposabljanja glede na potrebe novih znanj na trgu dela izboljšuje odzivnost glede na potrebe trga dela ter ustvarja pogoje za lažji prehod iz izobraževanja v zaposlitev ter krepi kakovost sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

- ***vlaganje v infrastrukturo in spodbujanje kulturnega in kreativnega sektorja ter trajnostnega turizma***

Cilj načela je uporaba kulture in turizma v kontekstu gospodarskega razvoja ter socialnega inoviranja. Bogato identiteto slovenskega naroda je treba oživiti preko inoviranja in digitalizacije kulture in kulturne dediščine in rekonstruirati, revitalizirati, energetsko sanirati in/ali obnoviti javno kulturno infrastrukturo za namene digitalizacije in/ali razvoj inovativnih produktov in storitev ter digitalizirati kulturno dediščino za potrebe turizma, inoviranje turističnih produktov in storitev.

2.3 Poglavitne rešitve

2.3.1. Razvojno prestrukturiranje SAŠA premogovne regije

Opuščanje premoga je obsežen, dolgotrajen in zapleten proces, ki ga usmerjajo okoljske, gospodarske in socialne potrebe. Posledica tega procesa je nastanek vrzeli na trgu dela, še posebej če je gospodarstvo v regiji osredotočeno na premogovništvo. Zato je pri opuščanju premoga bistvena vizija in dialog z deležniki. Pristopi z izvedbo projektov od spodaj navzgor ter financiranjem in koordinacijo od zgoraj navzdol so se v Evropi izkazali za uspešne.

Izkušnje s prehodom so v veliki meri odvisne od specifičnega konteksta, vključno z zgodovino, identiteto, izzivi in potenciali regije, zato se je pri prenosu ukrepov drugih držav treba zavedati razlik med posameznimi državami in regijami ter upoštevati regionalne gospodarske in družbene okoliščine. Teu zakon zadosti, saj predvideva ukrepe, ki so še posebej pomembni za SAŠA premogovno regijo.

Ukrepi strukturne politike morajo upoštevati ne le ekonomske, temveč tudi socialne, okoljske in kulturne vidike. Pri predlaganem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije gre torej za preplet v predmetnem predlogu zakona predlaganih ukrepov na gospodarskem, okoljskem, energetskem, infrastrukturnem, zaposlitvenem, izobraževalnem, socialnem ter kulturnem področju s skupnim ciljem zagotoviti nadaljnjo gospodarsko rast in razvoj regije.

2.3.2. Ukrepi razvojnega prestrukturiranja

Z zakonom se opredelijo naslednji ukrepi razvojnega prestrukturiranja:

- program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije na področju gospodarstva, energetike, okolja in socialne kohezivnosti,
- strateški projekti trajnostnega razvoja in
- ohranitev delovanja Muzeja premogovništva Slovenije ter razvoj kulturnega in kreativnega sektorja.

Zakon veže izvajanje ukrepov in upravičence do spodbud po tem zakonu na območje SAŠA premogovne regije, ki je opredeljeno v skladu z Območnim načrtom za pravični prehod SAŠA premogovne regije. Območje SAŠA premogovne regije obsega 10 občin, in sicer Mestno občino Velenje ter občine Šoštanj, Šmartno ob Paki, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Gornji Grad, Luče, Ljubno in Solčava.

Sredstva se bodo dodeljevala na podlagi javnih razpisov in javnih pozivov ter izjemoma, kadar je to utemeljeno, z neposredno sklenitvijo pogodb oziroma neposredno potrditvijo operacije.

Za izvajanje zakona se bodo zagotovila dodatna sredstva za vsako proračunsko leto v proračunu Republike Slovenije na posebnih proračunskih postavkah pristojnih ministrstev, kot to izhaja iz zadevnega člena. Za izvajanje tega zakona bodo odprte nove proračunske postavke, ki bodo poleg že zagotovljenih rednih sredstev predstavljale dodatna sredstva ministrstev.

Prejemniki sredstev bodo morali zagotoviti, da v desetih letih ne bo prišlo do spremembe lastništva predmeta sofinanciranja ali spremembe namembnosti, sicer se vložek države v realni vrednosti vrne v proračun Republike Slovenije.

Proces prestrukturiranja je dolgotrajen proces (v Zasavju poteka že 30 let od zaprtja rudnika Hrastnik-Trbovlje), pri čemer je treba najprej vzpostaviti pogoje za zaprtje (Premogovnika Velenje). Potem bodo zapiralna dela potekala vrsto let (komplementarni Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje) s sanacijo s tem povezanih degradiranih površin pa se bodo vzpostavili fizični pogoji za razvojne aktivnosti.

Nabor ukrepov, predvidenih v osnutku Zakona o razvojnim prestrukturiranjem SAŠA premogovne regije, predstavlja nadgradnjo ukrepov in dopolnitev z dodatnimi (komplementarnimi, sinergičnimi) ukrepi, ki so že načrtovani z Zakonom o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje oz. se že izvajajo v okviru programa izvajanja Območnega načrta za pravični prehod SAŠA premogovne regije.

V Zakonu o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje je urejeno postopno prenehanje družbe Premogovnik Velenje, d.o.o., ki vključuje postopno, popolno in trajno opustitev izvajanja rudarskih del v pridobivalnem prostoru Velenje in likvidacijo družbe. Ureja vse potrebne aktivnosti postopnega zapiranja Premogovnika Velenje in zajema tudi vse podporne procese, vezane na aktivnosti postopnega zapiranja ter zajemajo zapiralna dela ob sočasnem pridobivanju premoga najpozneje do 31. decembra 2033, ki zajemajo sanacijska rudarska dela pod površino (v jami) in na površini; zapiralna dela po prenehanju pridobivanja premoga, ki zajemajo sanacijska rudarska dela pod površino (v jami) in na površini; zapiralna dela po zaprtju jamskega dela, ki zajemajo sanacijska rudarska dela na površini; likvidacijo družbe Premogovnik Velenje; nadzor, vzdrževanje in upravljanje trajnih jamskih in površinskih objektov po izdaji odločbe o prenehanju pravic in obveznosti. Podrobnejše aktivnosti z ukrepi bodo opredeljene Programu postopnega zapiranja Premogovnika Velenje 2026-2045 in podrobnejših programih postopnega zapiranja Premogovnika Velenje, ki jih bo sprejela Vlada Republike Slovenije.

Z območnim načrtom za pravični prehod SAŠA so določeni naslednji ukrepi:

Strateški cilj	Posredniško telo	Naziv ukrepa	Sredstva (EU+SLO)
Pravični energetski prehod SAŠA regije	MOPE	Preobrazba daljinskega ogrevanja – 1.faza	23.424.074,91
	MOPE	SE Družmirsko jezero	30.000.000,00
	MOPE	Vodikarna območje TEŠ	4.000.000,00
	MOPE	SPP – HEE TEŠ	11.539.536,33
Zaposlitve in veščine za vse	MDDSZ	Vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanje brezposelnih ter iskalcev zaposlitve	1.764.705,88
	MVI	Obogateno izvajanje kakovostnega in dostopnega učenja, predvsem kompetence podjetnosti, digitalne in zelene kompetence ter digitalna preobrazba šolskega prostora	6.182.353,00
Trajnostni, prožni in raznolik gospodarski razvoj	MGTŠ	Produktivne naložbe za podjetja	42.500.000,00
	MGTŠ	Subvencije za raziskave in razvoj	10.000.000,00
	MKRR	Podporno okolje - poslovne cone	2.102.367,28
	MKRR	Podporno okolje - inkubatorji	40.438.809,19
	MVZI	Laboratorij za raziskave biorafinacije biomase	15.294.117,65

Z izvedbo ukrepov, ki so načrtovani v Zakonu o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje bodo vzpostavljeni pogoji za izvajanje ukrepov s področja okoljskega prestrukturiranja in drugih razvojnih aktivnosti.

Ukrepi Območnega načrta za pravični prehod v okviru Strateškega cilja 1 (Pravični energetski prehod SAŠA regije) predstavljajo prvo fazo oz. začetno fazo projektov, sredstva za izvedbo naslednjih faz

projekta preobrazbe daljinskega ogrevanja ter preureditev obstoječe energetske lokacije (TEŠ) pa se bodo zagotovila s tem zakonom.

Ukrepi iz Strateškega cilja 2 (Zaposlitve in veščine za vse) se dopolnjujejo oz nadgrajujejo z ukrepi, ki so načrtovani v programu razvojnega prestrukturiranja pri področju socialne kohezivnosti.

Ukrepi, ki se izvajajo v okviru Strateškega cilja 3, kot so projekti za vzpostavitev podjetniške infrastrukture (podjetniški inkubatorji, poslovne cone) ter projekti za vzpostavitev raziskovalne infrastrukture (laboratorij za raziskave biorafinacije biomase) predstavljajo podlago za krepitev gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti in raziskovalne dejavnosti v premogovni regiji SAŠA.

Ukrepi Produktivne naložbe za podjetja in Subvencije za raziskave in razvoj v okviru Strateškega cilja 3, so prva faza ukrepov za spodbujanje gospodarskega razvoja, ki se bodo nadgradili z novimi oz. dodatnimi ukrepi v okviru Programa razvojnega prestrukturiranja.

1. Program razvojnega prestrukturiranja

Program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije sprejme vlada za obdobje vključno od leta 2026 do leta 2030 in za obdobje od vključno leta 2031 do leta 2035. Republika Slovenija bo za ta namen zagotovila skupna sredstva v višini do 200.000.000,00 evrov. S programom se predvidijo instrumenti, namenjeni razvojnemu prestrukturiranju, in njihov časovni ter finančni okvir za posamezno področje ter spremljanje izvajanja programa. Prvi program vlada sprejme v roku devetih mesecev od sprejetja zakona.

Temeljna področja razvojnega prestrukturiranja:

- gospodarsko prestrukturiranje in spodbujanje konkurenčnosti,
- energetske prestrukturiranje,
- socialna kohezivnost ter
- okoljsko prestrukturiranje v smeri trajnosti in izboljšanja oziroma ohranitve kakovosti okolja in narave.

Program razvojnega prestrukturiranja pripravi ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, v sodelovanju z ministrstvi, pristojnimi za posamezno področje, in Razvojno agencijo Savinjsko-Šaleške regije. V okviru poročanja o izvajanju zakona, ki vključuje tudi poročila vseh ministrstev o izvajanju ukrepov in njihovih učinkov, z njihovega področja ter poročila Razvojne agencije Savinjsko-Šaleške regije o izvedenih aktivnostih, vezanih na izvajanje pravičnega prehoda in tega zakona, se bo poročalo vladi za pretekli dve leti.

V okviru temeljnih področij razvojnega prestrukturiranja so opredeljena vsebinska podpodročja:

- **gospodarsko prestrukturiranje in spodbujanje konkurenčnosti,**

Področje gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti vključuje naslednja podpodročja: spodbude za razvoj podjetništva in izboljšanje konkurenčnosti podjetij, vključno z zagonskimi podjetji ter t. i. scale-up podjetji, naložbe v raziskave, razvoj in inovacije, digitalizacijo, razvoj kulturnega in kreativnega sektorja, varovanje, ohranjanje in oživljanje kulturne dediščine premogovniške regije ter razvoj trajnostnega turizma.

- **energetske prestrukturiranje**

Predlog zakona kot enega izmed ključnih ukrepov prestrukturiranja in energetskega prehoda regije predvideva prehod na obnovljive vire energije, izboljšanje energetske učinkovitosti stavb in procesov, vključno s spodbudami za energetske ranljive skupine, omogočanje lokalnih pametnih energetskih skupnosti in spodbujanje vključevanja obnovljivih virov energije v energetske oskrbo ter trajnostno mobilnost.

- **socialna kohezivnost**

Področje socialne kohezivnosti vključuje naslednja podpodročja ukrepanja: socialna vključenost, zaposlovanje, vseživljenjska karierna orientacija, prekvalifikacije in usposabljanja, krepitev zdravja in zdravega načina življenja, rekreacije in športa ter dostopnost stanovanj in izboljšanje kakovosti življenja.

- **okoljsko prestrukturiranje v smeri trajnosti**

Predlagani zakon prepoznava pomembnost okoljske obnove območij, degradiranih zaradi premogovništva, kot ključni del prestrukturiranja regije, zato uvaja naslednja podpodročja ukrepanja: revitalizacijo prostorsko in okoljsko degradiranih območij ter spremembo namembnosti objektov, povezanih z izkopom in uporabo premoga, spodbujanje krožnega pristopa gospodarstva in zmanjševanje negativnih vplivov na okolje in naravo.

2. Strateški projekti trajnostnega razvoja

Za razvojno prestrukturiranje ter spodbujanje konkurenčnosti območja SAŠA premogovne regije je nujna prednostna obravnava naslednjih ključnih strateških projektov:

- prenova sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline,
- preureditev energetske lokacije na obnovljive vire energije,
- Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij.

Premog je gonilo razvoja SAŠA premogovne regije, kar pomeni, da premoga regija po izstopu iz potrebuje novo gonilo razvoja. Zato je ob sistemu daljinskega ogrevanja potrebna neposredna podpora ostalim strateškim projektom, ker vsak od njih naslavlja ključne izzive regije in države ter prispeva k ustvarjanju delovnih mest z višjo dodano vrednostjo in posledično k dvigu kakovosti življenja ljudi.

2.1 Zakon o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga (Uradni list Republike Slovenije, št. 109/24) ureja prehodno financiranje za začasno zagotavljanje proizvodnje in dobave toplote na območju Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj. Proizvodnja in dobava toplote distributerju toplote se opravlja kot gospodarska javna služba z namenom in ciljem nemotenega zagotavljanja toplote v Mestni občini Velenje in Občini Šoštanj. Ker je obratovanje proizvodnih virov TEŠ nerentabilno zgolj za izvajanje gospodarske javne službe, alternativna rešitev za toplotno oskrbo pa na kratki do srednji rok ni na voljo, je TEŠ v obdobju od 1. 1. 2025 do aprila 2027 treba zagotoviti zadostno nadomestilo s strani države, ki bo omogočalo njegovo obratovanje za potrebe oskrbe odjemalcev s toplotno energijo. Za zagotavljanje toplote na območju Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj po aprilu 2027 pa je treba prenoviti celoten sistem ogrevanja, ki obsega posodobitev distribucijskega omrežja in vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote.

2.2 Po opustitvi proizvodnje električne energije na lokaciji TEŠ se načrtuje strateški projekt Preureditev lokacije za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov.

2.3 Namen strateškega projekta Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij je celovita podpora vsem fazam razvoja in rasti podjetij, da bodo v regiji doseženi cilji glede ustvarjanja novih delovnih mest in diverzifikacije gospodarstva. Za vzpostavitev celotnega ekosistema je treba zagotoviti ustrezne prostorske pogoje, ustrezne programe prilagojene vsem fazam razvoja podjetij ter dostop do kapitala.

3. Ohranitev delovanja Muzeja premogovništva Slovenije ter razvoj kulturnega in kreativnega sektorja

Namen je ustanovitev Centra kulturnega in kreativnega sektorja v okviru že obstoječega Javnega zavoda Festival Velenje, katerega ustanoviteljica je Mestna občina Velenje. Center je platforma povezovanja ustvarjalnosti, spretnosti in znanj, ki povezuje različne ustvarjalce, industrijo, izobraževalne, raziskovalne, kulturne in umetniške ustanove ter lokalne skupnosti na področju trajnostnih industrij z namenom oblikovanja krožnega gospodarstva.

Muzej premogovništva Slovenije v Velenju je kot posebno dediščinsko institucijo, ki predstavlja ključen element identitete regije in tehniške dediščine Slovenije, treba ohraniti tudi po zaprtju Premogovnika Velenje. V procesu zapiranja Premogovnika Velenje je vse bolj jasno, da je dolgoročna rešitev za ohranitev in razvoj muzejske dejavnosti prenos upravljanja na lokalni javni zavod, tj. Muzej Velenje, ki prevzame upravljanje stalne razstave in spremljajoče objekte nad površino.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Ocenjena vrednost potrebnih sredstev za izvajanje zakona:

- izvajanje programa iz prvega odstavka 9. člena v skupni vrednosti do 200.000.000,00 evrov, v okviru katerih se izvaja strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij iz 14. člena tega zakona, ter do 40.000,00 evrov letno za namen komuniciranja posameznih instrumentov programa,
- sofinanciranje posodobitve distribucijskega omrežja v skupni vrednosti do 20.000.000,00 evrov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije, in pravila državnih pomoči,
- sofinanciranje vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije v skupni vrednosti do 30.000.000,00 evrov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije, in pravila državnih pomoči,
- sofinanciranje preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije v skupni vrednosti do 15.000.000,00 evrov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije, in pravila državnih pomoči,
- vzpostavitev in delovanje Centra za kulturni in kreativni sektor v skupni vrednosti do 3.725.000,00 evrov,
- Muzej premogovništva Slovenije: sredstva za odkup nadzemnega dela in muzejskih zbirk v skupni vrednosti do 3.500.000,00 evrov in sredstva za delovanje muzeja v skupni vrednosti do 10.000.000,00 evrov.

Poleg že zagotovljenih rednih sredstev ministrstev in sredstev, ki so že načrtovana za energetiko v ONPP, in sredstev Sklada za pravični prehod 21-27 (SPP 21-27) se bodo dodatna sredstva v proračunu Republike Slovenije v obdobju med letoma 2026 in 2035 zagotovila na postavkah ministrstev.

Predlog zakona nima finančnih posledic za druga javna finančna sredstva (npr. občinski proračuni, pokojninska, zdravstvena blagajna).

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Sredstva za izvajanje tega zakona se zagotovijo iz proračuna Republike Slovenije v obdobju med letoma 2026 in 2035. Sredstva bodo zagotovljena z rebalansom ali spremembami državnega proračuna.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

Predlog zakona ni predmet usklajevanja s pravnim redom EU.

5.1. Prilagojenost ureditve v EU

V svežnju Čista energija za vse Evropejce iz leta 2016 se je Evropska komisija zavezala, da bo podprla regije z intenzivno porabo premoga in ogljika pri prehodu na nov model ter sodelovala z vsemi ustreznimi partnerji pri ustvarjanju pogojev za pravičen prehod.

S ciljem zagotoviti namensko podporo regijam EU, ki se soočajo z nenehnim upadanjem premogovništva, je Evropska komisija decembra 2017 vzpostavila "Iniciativo za premogovniške regije v tranziciji" kot ukrep v okviru paketa „Čiste energije za vse Evropejce“. V okviru tega paketa je decembra 2019 Evropska komisija objavila Evropski zeleni dogovor (European Green Deal) kot sestavni del strategije Evropske komisije za podporo cilju EU glede doseganja podnebne nevtralnosti do leta 2050, kot je opredeljeno v Pariškem sporazumu. Zeleni dogovor kot ključno orodje predvideva mehanizem pravičnega prehoda (JTM – Just Transition Mechanism), da se doseganje podnebne nevtralnosti zgodi na pravičen način ter da nobena regija ne bo zapostavljena oz. prehod iz gospodarskega modela, ki temelji na fosilnih gorivih in intenzivni porabi virov, v bolj zeleno gospodarstvo, ki temelji na trajnostnem razvoju, poštenem zaposlovanju in zelenih delovnih mestih (Just transition).

Septembra 2020 je Evropska komisija predstavila svoj načrt za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v EU za vsaj 55 % do leta 2030 v primerjavi z ravnmi iz leta 1990. Opisana raven ambicij bo EU postavila na uravnoteženo pot do cilja podnebne nevtralnosti do leta 2050. Za doseganje zadanih ciljev pa je potrebno temeljito uravnoteženje energetskega sistema, pospešeno opuščanje fosilnih goriv, ki onesnažujejo okolje (premog, naftni skrilavec, šota), prehod na čistejše oblike energije, inovativne tehnologije in bolj trajnostni gospodarski okvirji, kar predstavlja znatne izzive za veliko regij.

V duhu načrtovanja zapiranja premogovnika Velenje in razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije, je bila opravljena analiza ureditve v nekaterih drugih pravnih sistemih EU (Španija, Češka, Poljska, Nemčija) s pregledom nekaterih dobrih praks za pravičen prehod na ravni EU iz dodatnih treh držav članic.

5.2. Zvezna Republika Nemčija (Porurje)

Za Porurje v severozahodni Nemčiji so značilne velike zaloge črnega premoga. Regija je bila od sredine 19. stoletja središče evropske proizvodnje premoga in jekla z naglo rastjo števila prebivalcev, iz 400.000 leta 1850 na več kot 5 milijonov danes. Porurje se uvršča med industrijska območja z visoko gostoto poselitve, kjer živi 1.150 prebivalcev/km² (podatek iz leta 2017). Črni premog je bil osrednjega pomena za gospodarsko, družbeno in politično obnovo Zahodne Nemčije po drugi svetovni vojni. Leta 1957 je bilo v Porurju tako več kot 800.000 zaposlenih v premogovništvu in kovinski industriji, kar je predstavljalo približno 70 % vseh zaposlenih v regiji. V Porurju, ki je proizvedlo več kot 120 milijonov ton premoga na leto, je premog v petdesetih letih prejšnjega stoletja zagotavljal več kot 70 % porabe primarne energije in več kot 60 % električne energije. Proizvodnja premoga in proizvodnja drugih težkih industrij, vezanih na porabo premoga, so predstavljale približno 50 % regionalnega BDP leta 1980. Zaradi pomembnosti premogovništva med obnovo Nemčije po vojni in prevladujočim položajem sektorja v regionalnem gospodarstvu v smislu prihodkov in zaposlovanja je premogovništvo postalo osrednji vidik identitete Porurja.²

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je Porurje imelo zelo šibko osnovo za gospodarsko prestrukturiranje - v regiji je prevladovalo nekaj zelo velikih podjetij, povezanih s premogovništvom, in zelo malo malih oz. srednje velikih podjetij. Prav tako šibak je bil izobraževalni sistem, saj pred letom 1961 v regiji ni bilo višjih tehničnih šol ali univerz.

² Wong, J. et al., *Coal phase-out and just transitions, Lessons learned from Europe, NewClimate – Institute for Climate Policy and Global Sustainability, Berlin, 2022*

Hiter upad proizvodnje črnega premoga so povzročili predvsem gospodarski dejavniki – liberalizacija cene premoga leta 1958 je sprožila "premogovno krizo", ko sta se proizvodnja črnega premoga in zaposlitve v sektorju hitro zmanjšala zaradi močne konkurence na svetovnem trgu premoga (in nafte, ki je začela nadomeščati črni premog kot vir ogrevanja). Proces opuščanja premoga je bil počasen in je trajal približno 60 let, s povprečnim letnim zmanjšanjem proizvodnje premoga za 2 milijona ton/leto.³ Stroški proizvodnje črnega premoga so se v naslednjih desetletjih 20. stoletja in na začetku 21. stoletja še naprej povečevali, med letoma 1950 in 2008 so subvencije v podporo industriji znašale 289-331 milijard evrov.⁴ Leta 2007 je Nemčija pod vse večjim pritiskom EU privolila v ukinitve subvencije za proizvodnjo črnega premoga, saj subvencije niso bile več v skladu zakonodajo EU, ki prepoveduje tovrstno izkrivljanje konkurence.

5.2.1. Zakonodaja in ukrepi prehoda iz premogovno intenzivne regije

Leta 2010 je vlada Severnega Porenja-Vestfalije (NRW) poudarila pomembnost začetka „akcijskega programa“ za premogovno regijo lignita, saj je bil sektor črnega premoga takrat že nekaj desetletij v krizi. Vlada je želela biti proaktivna, zato so bili vzpostavljeni programi za strukturne spremembe; eden takšnih je bil projekt "Innovation Program Rhenish Coal Region«. Kot primer dobre prakse se v zvezni deželi NRW pogosto navaja regionalna agencija za spremembe (eng: Future Agency Rhenish Region), ki je bila leta 2014 ustanovljena za upravljanje prehoda iz premoga. Agencija je nudila podporo regiji pri teritorialnih analizah, razvoju vizije regije, kot tudi pri razvoju in izvajanju projektov, ob sodelovanju z deležniki v regiji. Agencija sledi tripartitnemu pristopu sodelovanja z deležniki, tako da vzpodbuja sodelovanje občin, gospodarskih združenj in sindikatov.^{5, 6}

Na zvezni ravni je potrebno omeniti Komisijo za rast, strukturne spremembe in zaposlovanje (KWSB), ki jo je zvezna vlada ustanovila leta 2018, sestavljena pa je bila iz predstavnikov politike, gospodarstva, okoljskih združenj, sindikatov ter prizadetih zveznih držav in regij. Cilj je bil uravnotežiti različne interese in ustvariti široko družbeno soglasje o zasnovi postopnega opuščanja premoga na podlagi energetske in podnebne politike ter s tem povezanih strukturnih sprememb v Nemčiji. Komisija je svoje delo zaključila s predajo končnega poročila zvezni vladi dne 31. januarja 2019. Priporočila je konec proizvodnje električne energije na premog v Nemčiji najpozneje do leta 2038, vključno z pregledom leta 2032.

29. januarja 2020 je zvezna vlada sprejela Zakon o zmanjšanju in ukinitvi proizvodnje električne energije iz premoga ter o spremembi drugih zakonov (nem. Kohleausstiegsgesetz). Bundestag in Bundesrat sta zakon sprejela 3. julija 2020. Zakon združuje predpise za zmanjševanje in ukinitve proizvodnje električne energije iz črnega premoga in lignita. Eden takšnih so na primer do leta 2026 predvideni razpisi za razgradnjo elektrarn na črni premog (več informacij v poglavju o ukrepih namenjenih korporacijam). Zakon vključuje tudi uredbo, ki omogoča brisanje izdanih CO₂ kuponov, nadalje predstavlja osnovo za spodbude za prehod iz premoga na fleksibilno in podnebju prijaznejšo proizvodnjo električne energije, prav tako pa vsebuje tudi informacijo o nadomestilih odjemalcem električne energije v primeru povišanja cen električne energije zaradi opuščanja premoga ter o izplačilu uskladitve starejšim zaposlenim v premogovništvu zaradi lažjega prehoda v pokoj (več v poglavju o ukrepih namenjenih zaposlenim).

V istem obdobju pa je začel veljati tudi Zakon o strukturni krepitvi premogovniških regij (Strukturstärkungsgesetz Kohleregionen), katerega namen je podpora postopnemu opuščanju premoga v smislu strukturne politike s pripravo prizadetih regij na obdobje po proizvodnji premoga in proizvodnji električne energije. Zakon je tudi osnova za sprejem Zakona o naložbah v premogovne

³ *ibid.* op. 2

⁴ Meyer, B., et al., *Staatliche Förderungen der Stein-und Braunkohle im Zeitraum 1950-2008*, Forum ökologisch-soziale Marktwirtschaft eV., 2010.

⁵ *Good practice examples of regional and sub-regional strategies in coal regions in transition*, Secretariat's Technical Assistance to Regions in Transition (START) as part of the European Commission's Initiative for coal regions in transition, 2021.

⁶ *Regional Development Agency Rhenish Lignite Mining Area, Initiative for coal regions in transition*, 2020.

regije (InvKG). Zakon o strukturalni krepitvi premogovniških regij ni namenjen samo omilitvi posledic opuščanja proizvodnje električne energije na premog, temveč daje regijam priložnost, da bodo po opustitvi premoga v boljšem položaju kot prej. V ta namen bodo v skladu z InvKG prizadete regije do leta 2038 prejele finančno pomoč v višini do 14 milijard evrov za posebej pomembne naložbe zveznih držav in občin (tako imenovani »prvi steber«). Poleg tega Zvezna vlada podpira regije z nadaljnjimi ukrepi v okviru lastne odgovornosti z do 26 milijardami evrov do leta 2038, na primer s širitvijo raziskovalnih programov in programov financiranja, financiranjem projektov prometne infrastrukture ali vzpostavljanjem zveznih institucij (tako imenovani »drugi steber«). Zakon določa devet področij investicij, med drugim varstvo okolja, raziskave, turizem, digitalizacijo in javne storitve ter si zastavlja naslednje cilje:

- Krepitev inovacijske dejavnosti na področju energetike in varstva podnebja.
- Ustanavljanje znanstvenih ustanov s poudarkom na specifičnih inovacijskih žariščih.
- Razpis za dva velika državna raziskovalna inštituta z odprto tematsko usmeritvijo v Lužiško in srednjenemško rudarsko območje lignita.
- Programi ali posamezni ukrepi za krepitev izobraževanja, kulture in športa v premogovniških regijah.
- Ustvarjanje 5000 novih delovnih mest zvezne vlade v premogovniških regijah v obdobju 10 let.

Pomemben sestavni del drugega stebra je zvezni program STARK, ki je bil zasnovan posebej za razmere v premogovniških regijah in podpira ekonomsko, ekološko in socialno trajnostno preobrazbo teh regij. Zvezni program STARK ima nekoliko drugačen pristop, in sicer je predvsem neinvesticijsko naraven. Njegova posebnost je, da ne financira naložb, kot številni drugi programi, temveč podpira tekoče stroške, kot so osebje, najemnina, pisarniški material. Zvezni program STARK tako zapolnjuje vrzel in predvideva financiranje projektov v 11 kategorijah: Mreženje, Prenos znanja in tehnologije, Svetovanje, Kvalifikacije/usposabljanje in nadaljnje izobraževanje, Trajnostna prilagoditev javnih storitev, Načrtovanje zmogljivosti in strukturalni razvoj podjetij, Duh skupnosti in skupno razumevanje prihodnosti, Zunanja trgovina, Znanstvena podpora procesu transformacije, Krepitev podjetniške dejavnosti ter Inovativni pristopi.⁷

Nemčija je veliko izkušenj pridobila tudi v predhodnih fazah procesa tranzicije. Od kar je v sredini 20. stoletja rudarstvo črnega premoga v Porurju začelo nazadovati, so bili izvedeni številni ukrepi. Strategija se je spreminjala od začetnega podpiranja industrije (subvencije) v kasnejšo podpiranje strukturalnega preoblikovanja gospodarstva Porurja. Politike in programi pred letom 1980 so bili oblikovani po načelu od zgoraj navzdol (eng. top-down approach), kjer so bila sredstva neposredno dodeljena dejavnostim, ki so jih vnaprej opredelile nacionalne in regionalne vlade, medtem ko je bila vloga lokalnih akterjev zelo omejena. Zaradi neuspešnosti takšnega pristopa so v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja pričeli s pristopi od spodaj navzgor. Lokalne skupine so oblikovale in izvajale programe z načrtovanjem in finančno podporo regionalnih in nacionalnih institucij⁸– ta pristop velja za ključni dejavnik uspeha v Porurju in je od takrat ostal prevladujoč pristop v Nemčiji.^{9,10}

5.2.2. Ukrepi za zaposlene

Med hitrim zatonom premogovništva v šestdesetih letih prejšnjega stoletja so se številni delavci v Porurju lahko zaposlili v razvijajočih se kovinskih industrijah, porabnikih premoga, na katere pa prehod iz domačega na uvožen premog ni vplival.¹¹ Delavci, ki so izgubili delo, so bili deležni različnih

⁷ *Strukturstärkungsgesetz Kohleregionen, Bundesgesetzblatt Jahrgang 2020 Teil I Nr. 37, ausgegeben zu Bonn am 13. August 2020.*

⁸ *P. Taylor, R., Case study: A Review of Industrial Restructuring in the Ruhr Valley and Relevant Points, Institute for Industrial Productivity, Washington, 2015.*

⁹ *ibid. op. 8*

¹⁰ *Oei, P. Y., et.al, Lessons from Germany's hard coal mining phase-out: policies and transition from 1950 to 2018. Climate Policy, 20(8), 2019.*

¹¹ *Nonn, C., Die Ruhrbergbaukrise: Entindustrialisierung und Politik 1958–1969 (Kritische Studien zur Geschichtswissenschaft, Band 149). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2001.*

oblik socialne zaščite, ki so bile uvedene z nacionalno in regionalno politiko. Programi so vključevali odpravnine, kompenzacijske programe, programi ponovne prilagoditve, ukrepe za predčasno upokožitev in pokojninske prispevke. Ti programi so med letoma 1968 in 2020 znašali 18 milijard EUR.¹² Brezposelnost na regionalni ravni je bila uspešno omejena v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zaradi razpoložljivosti dela v sorodnih sektorjih, subvencij in ukrepov socialne podpore. Postopno opuščanje pridobivanja črnega premoga je zagotovilo, da se je večina delavcev, do dokončnega zaprtja rudnikov leta 2018, upokojila. Prav ukrepi za predčasno upokožitev in pokojninski prispevki pa so predstavljali največje podpore programe za nekdanje rudarje.¹³

Za primerjavo, navajamo še nekaj ukrepov socialne zaščite, ki so bili uvedeni v vzhodni Nemčiji, v regiji Lusatia, kjer je v letu 2016 premogovništvo še vedno predstavljalo 30% BDP, postopno opuščanje premoga pa je načrtovano do leta 2038 (ali prej). Temelječ na shemah predčasnega upokojevanja, ki so v Nemčiji prisotne že od leta 1972, je ukrep predčasnega upokojevanja za delavcem starejše od 58 let, sedaj določen z Zakonom o zmanjšanju in ukinitvi proizvodnje električne energije iz premoga (2020). Delavci, ki bodo izgubili delovno mesto, bodo največ 5 let prejeli nadomestilo (nadomestilo za prilagajanje), dokler ne dopolnijo pogojene starosti za upokožitev. Poleg nadomestila so delavci upravičeni tudi do prispevkov za zdravstveno zavarovanje. Do nadomestila je upravičen delavec, ki je delal za eno od prizadetih podjetij na dan 30. 9. 2019 in dve leti neprekinjeno pred prenehanjem delovnega razmerja.¹⁴ Kot kompenzacija za znižanje dohodka, ki je v premogovniškem sektorju nesorazmerno visok, so predvidene tudi možnosti dodatnega zaslužka ter številne druge ugodnosti, kot so oprostitev plačila davkov in prispevkov.¹⁵ Za uvedbo postopka za pridobitev pravice do nadomestila je odgovoren delodajalec.

5.2.3. Ukrepi za skupnost in regijo

Leta 1966 je bila na nacionalni ravni uvedena celostna strukturna politika, ki se je osredotočala na izobraževanje, raziskave, mobilnost in prosti čas. V primeru Porurja je boljša povezanost s sosednjimi mesti ne le preprečila migracije delavcev, temveč tudi povečala privlačnost regije za nove industrije. Tudi prve univerze v regiji so bile ustanovljene v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, kar se je pokazalo kot ključnega pomena za spodbujanje inovacijskih programov, ki so bili gonilo gospodarskega prestrukturiranja v naslednjih desetletjih.¹⁶

Pomemben dejavnik gospodarskega prestrukturiranja je bila vzpostavitev inovacijskih centrov, kot je npr. tehnološki park v Dortmundu, vzpostavljen leta 1985 pod okriljem Univerze v Dortmundu, ki je vzpodbudil tehnološke dejavnosti na tem območju z nudenjem podpore start-up podjetjem različnih sektorjev, vključno z IT, logistiko in tehnologijo okoljskega upravljanja. Do leta 2013 je bilo v tehnološkem parku 300 podjetij, ki so zaposlovala okoli 8.500 ljudi. Vendar pa starejši delavci, ki so izgubili delo zaradi upadanja premogovništva in jeklarske industrije, od tega programa niso imeli velikih koristi, saj je bila večina priložnosti ponujena mlajšim generacijam, zlasti univerzitetnim diplomantom.

Kot ključni primer gospodarskega prestrukturiranja, ki je nudil zaposlitve (sicer bolj kratkotrajne) vsem generacijam, se pogosto navaja razvojni program reke Emscher, ki je bil izveden v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Cilj programa je bil obnoviti degradirano in močno onesnaženo pokrajino v regiji, vodne sisteme, opuščene rudnike in prazne tovarne. V okviru programa je bilo izvedenih več kot 120 projektov, ki so pomembno prispevali k diverzifikaciji ekonomske situacije v regiji (na primer: vzpostavitev tehnoloških centrov, inovativne in zelene prenove stanovanj in obnova

¹² *ibid.* op. 8

¹³ Storchmann, K., *The rise and fall of German hard coal subsidies*, *Energy Policy*, Volume 33, Issue 11, 2005, Pages 1469-1492.

¹⁴ *Retirement and support packages for older workers in the EU coal sector: a briefing paper on European cases*, Secretariat's Technical Assistance to Regions in Transition (START) as part of the European Commission's Initiative for coal regions in transition, 2023.

¹⁵ *ibid.* op. 2

¹⁶ *ibid.* op. 2

industrijskih spomenikov za turistične namene, konverzija najbolj onesnažene reke v Nemčiji v rekreacijsko območje), v skupni vrednosti približno 2,5 milijarde EUR, od česar je bila približno tretjina iz zasebnih sredstev. Program je uvedel takrat relativno nov razvojni pristop - od spodaj navzgor (eng. bottom-up approach), kombiniran s kontrolo kakovosti od zgoraj navzdol (eng. top-down), ki je kot osnova služil tudi poznejšim programom.¹⁷

Od leta 2000 se programi prestrukturiranja osredotočajo tudi na oblikovanje "grozdov" (eng. „clusters“) t.i. inovacijskih mrež z deležniki iz nevladnih organizacij, raziskovalnih ustanov in političnimi akterji celotne vrednostne verige novih poslovnih tokov (strukturna politika, ki temelji na kompetencah). Grozdi povezujejo industrijo in akademsko sfero ter usmerjajo gospodarsko in politično podporo za spodbujanje inovacij v novih poslovnih tokovih. Ukrepi za spodbujanje visokošolskega izobraževanja in inovacijskih grozdov so sicer privedli do povečanja števila dobro plačanih in visokokvalificiranih delovnih mest v novih sektorjih, vključno z energetiko in upravljanjem okolja, vendar pa rast novih industrij ni ustvarila veliko priložnosti za nekdanje rudarje in brezposelnost v regiji je med letoma 1982 in 2014 ostala visoka (10-16 %).¹⁸ K vztrajni stopnji brezposelnosti je prispevalo tudi dejstvo, da je bila gospodarska uspešnost novih industrij nižja od tiste v premogovništvu; nova delovna mesta so imela na splošno nižjo produktivnost, dodano vrednost in dohodek v primerjavi z delovnimi mesti v premogovništvu.¹⁹

Gospodarsko prestrukturiranje je spodbujal tudi zasebni sektor. 70 največjih podjetij v regiji je leta 1989 združilo moči ter ustanovilo združenje „InitiativKreis Ruhr“, s ciljem trajnostne krepitve prihodnjih možnosti in konkurenčnosti regije. Eden najuspešnejših projektov je InnovationCity Ruhr (2010), katerega cilj je razviti inovativne zamisli o tem, kako se spopasti s podnebnimi in strukturnimi spremembami mestnih območij. Na razpisu je zmagalo mesto Bottrop, ki je postalo prvi nemški mestni laboratorij za eksperimentalne rešitve za podnebju prijazen razvoj mest. Izvedenih je bilo več kot 300 projektov, s poudarkom na energetski učinkovitosti in obnovljivih virih energije. Po uspešnih rezultatih je ministrstvo zvezne dežele usmerilo sredstva prek ERDF za podporo uvajanju modela InnovationCity še v 20 drugih okrožjih na območju Porurja.²⁰

Sodelovalne pristope ponazarja tudi iniciativa "In4climate.NRW" (2018) - sodelovanje deležnikov, vključno z vlado zvezne dežele NRW, industrijo in akademsko sfero, s ciljem razviti strategije in tehnologije za trajnostno, dolgoročno podnebno nevtralno industrijo, predvsem na področju jekla, kovin, kemikalij in cementa. Raziskave je izvajalo šest raziskovalnih ustanov pod vodstvom Inštituta Wuppertal, projekt pa je trajal štiri leta.

Pomembni, predvsem v smislu zmanjšanja družbenega odpora proti procesom strukturnih sprememb, so bili projekti ohranjanja kulturne dediščine, ki so ohranjali in slavili industrijsko zgodovino regije. Velik del identitete Porurja je povezan z zgodovino premogovništva in njegovim pomenom za obnovo Nemčije po vojni. Stara industrijska območja, kot je "Zeche Zollverein" (nekdanji obrat za proizvodnjo premoga), so bila spremenjena v prostore za raziskovalne inštitute in zagonska podjetja, muzeje, turistične znamenitosti in prizorišča za kulturne prireditve.²¹

Dodatno navajamo še nekaj ukrepov iz regije Lusatia, kjer številni programi poskušajo izkoristiti strokovno znanje in priložnosti v regiji. Kot primer dobre prakse se pogosto izpostavlja vzpostavitev jezerske pokrajine v Lusatiji, kjer so okoli 140 km² nekdanjih površinskih rudnikov lignita spremenili v verigo umetnih jezer. Lusatia je tako postala največje evropsko območje umetnih jezer, z več kot dvajsetimi med seboj povezanimi jezери, plažami, gozdovi, kolesarskimi potmi in objekti za vodne

¹⁷ *ibid.* op. 5

¹⁸ *ibid.* op. 10

¹⁹ *ibid.* op. 8

²⁰ Z. Kapetaki (editor): *JRC Science for policy report: Recent trends in EU coal, peat and oil share regions, 2021.*

²¹ Reitzenstein, A., et al., *Structural change in coal regions as a process of economic and social-ecological transition – Lessons learnt from structural change processes in Germany, Climate Change 33/2021, 2022.*

športe. Nekdanje industrijske infrastrukture (npr. most, čistilna naprava ter razgledni stolp) so vsi ohranjeni kot regijski spomeniki industrijske dediščine, prav tako so možni ogledi še delujočih odprtih kopov.

Proces regeneracije je vključeval večnivojski in interdisciplinarni proces načrtovanja s sodelovanjem različnih interesnih skupin iz regije (vključno s sindikati, predstavniki javnosti, lokalnih oblasti itd.).²² Ob tem so v regiji spoznali, da je s strateškim programom sanacije okolja mogoče obnoviti tudi okoljsko najbolj oškodovana območja ter da je prav proces načrtovanja z vključevanjem deležnikov pripomogel k odobravanju tovrstnih ukrepov s strani javnosti.²⁴

5.2.4. Subvencije za podjetja in korporacije

Subvencije za premog so bile uvedene na začetku "premogovne krize" leta 1958 kot nadomestilo potrošnikom za uporabo domačega premoga, in sicer za razliko med vse dražjo oskrbo z domačim črnim premogom in cenejšim uvoženim premogom. Subvencija je bila na začetku razmeroma majhna, vendar se je ob koncu 20. stoletja nenehno povečevala. Do leta 2002 so skupni stroški subvencij za premog znašali 158 milijard evrov.²⁵ Vseeno pa subvencije niso mogle omejiti hitrega upadanja zaposlenosti v domači industriji črnega premoga. Povpraševanje po premogu se je v Nemčiji zmanjšalo zaradi nadaljnje zamenjave premoga z nafto, predvsem v sektorjih končne rabe, kot je npr. ogrevanje in zaradi vse manjšega povpraševanja po premogu v domači jeklarski industriji, ki je bila pod pritiskom rastočega svetovnega trga.

Od sedemdesetih let prejšnjega stoletja so bili uvedeni tehnološki programi za izboljšanje konkurenčnosti propadajočega premogovništva in jeklarstva s tehnološko modernizacijo. Večina tehnoloških programov v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila usmerjena v posodobitev premogovnikov in jeklarske industrije, medtem ko je bil cilj "tehnološkega programa za gospodarstvo" 1978-1984 izboljšati inovativnost v manjših in srednjih podjetjih različnih sektorjev.²⁶

Za regije, ki so nedavno oz. trenutno v procesu postopnega opuščanja proizvodnje električne energije na premog, so kompenzacijski ukrepi določeni v Zakonu o prenehanju proizvodnje električne energije na premog (KVBG). Eden izmed ukrepov so nadomestila za elektrarne na črni premog, ki so upravljana prek razpisanih premij za razgradnjo do leta 2027. V tem procesu vlada opredeli kapaciteto elektrarn, predvidenih za razgradnjo, in objavlja razpise, za katere se lahko potegujejo oz. dajo ponudbo. Da bi zagotovili spodbudo za zgodnejšo razgradnjo elektrarn, se bodo najvišje cene sčasoma znižale. Če je nadomestilo dodeljeno, elektrarne prejmejo sprejeto ponudbo (€/MW) in morajo opustiti zmogljivosti v določenem obdobju. Najvišja raven teh premij je bila leta 2020 določena na 165.000 EUR/MW in se letno zmanjšajo. Če razpisana kapaciteta razgradnje ni dosežena, mehanizem začne temeljiti na starosti elektrarne. Ukrepi nadomestil je bil predmet obsežnega pogajalskega procesa z več deležniki, izplačila nadomestil pa so namenjena sanaciji poškodovanega in onesnaženega prostora.

5.3. Kraljevina Španija (Asturija)

Španija ima dolgoletno premogovniško tradicijo, ki sega vse do 18. stoletja. Vendar pa je tudi v Španiji v zadnjih 30-ih letih zaznati upad proizvodnje in zaposlovanja v premogovništvu. Takšen pojav je povzročilo več dejavnikov, med drugim tudi evropska zakonodaja, vse večja podpora podnebnim ukrepom, presežene zmogljivosti v električnem omrežju in uveljavitev obnovljivih virov energije.

²² *ibid.* op. 5

²³ *Building on local assets to create a new economy: A report on the municipality of Megalopolis and eligible area, Secretariat's Technical Assistance to Regions in Transition (START) as part of the European Commission's Initiative for coal regions in transition, 2022.*

²⁴ *ibid.* op. 5

²⁵ *Storchmann, K., The rise and fall of German hard coal subsidies, Energy Policy, 33(11), pp. 1469–1492, 2005.*

²⁶ *ibid.* op. 20

Številni španski premogovniki so že dolgo nekonkurenčni, odvisni od subvencij, ki so med letoma 1992 in 2014 stale 22 milijard EUR. Od sedemdesetih let prejšnjega stoletja je premogovništvo v Španiji predmet različnih programov prestrukturiranja. Sklep Sveta EU 2010/787/EU z dne 10. decembra 2010 o državnih pomočeh za lažje zapiranje nekonkurenčnih premogovnikov je vzpostavil nov regulativni okvir. Ta sprememba usmeritve je bila podlaga za načrt zapiranja premogovnikov v Španiji, ki je določal strukturirano prekinitev rudarskih dejavnosti za vse nekonkurenčne rudarske enote, ki do 31. decembra 2018 niso dosegle, da bi bili stroški proizvodnje vsaj enaki prihodkom.²⁷

Leta 1990 so rudarska podjetja zaposlovala 45.200 delavcev, poleg tega pa tudi ni zanemarljivo število zaposlenih v spremljajočih dejavnostih. Do začetka leta 2018 se je to število drastično zmanjšalo in je premogovništvo obvladovalo zgolj 9 podjetij, ki so zaposlovala skupno 1.833 ljudi ter še 565 ljudi pri podizvajalcih, in sicer na štirih območjih Španije: Asturija, León, Palencia in Teruel. Dodatna ranljivost se je ustvarila ob nezmožnosti ohranjanja zaposlitev s pomočjo sanacijskih ukrepov zaradi stečaja večine podjetij, zato so premogovniške regije utpele velik upad prebivalstva in gospodarstva, povezanih s procesom tranzicije. Zaprtje premogovnikov decembra 2018 je potekalo hkrati z zapiranjem termoelektrarn na premog. Predvidena je prekinitev vse proizvodnje električne energije na premog do leta 2030; nedavni gospodarski, tehnični in regulativni razvoj je ta proces pospešil, tako da se pričakuje popolno zaprtje že okoli leta 2025. Delež premoga v mešanici električne energije je padel iz 14,3 % leta 2018 na 2,8 % leta 2022 in še naprej upada.²⁸*Načrti za prestrukturiranje*

Za omilitev posledic zaprtja premogovnikov po letu 2000 so bili sprejeti naslednji načrti za prestrukturiranje z namenom spodbujanja alternativnega gospodarstva, ustvarjanja novih zaposlitvenih priložnosti, in s tem ublažitev negativnih vplivov procesa tranzicije na družbo:

- 1998-2005 Premogovništvo in alternativni razvojni načrt za rudarske regije
- Nacionalni strateški načrt rezerv premoga 2006–2012 v novem modelu integriranega in trajnostnega razvoja za rudarske regije.
- Okvir za ukrepanje za premogovništvo in rudarske regije za obdobje 2013–2018.

Načrti so predvideli pomoč za zapiranje rudnikov, prestrukturiranje delovne sile, razgradnjo naprav, obnovo naravnih območij, nove gospodarske projekte oz. širitev obstoječih (npr. subvencije ali "soft loans") ter pomoč pri izvedbi infrastrukturnih projektov.²⁹ Vsi omenjeni načrti so določali tudi ukrepe predčasnega upokojevanja.

Za vzpostavitev trajnostnega in konkurenčnega gospodarskega modela, ki bo pomagal zajeziti podnebne spremembe, je bil leta 2019 sprejet Strateški okvir za energijo in podnebje, ki je sestavljen iz treh ključnih stebrov:

- Zakon 7/2021 o podnebnih spremembah in energetskem prehodu,
- Nacionalni celoviti energetski in podnebni načrt (PNIEC), in
- Strategija pravičnega prehoda (ETJ).

Strategija pravičnega prehoda poskuša povečati družbene koristi ekološke preobrazbe in ublažiti negativne vplive, ki jih lahko ima proces tranzicije na določena ozemlja in ljudi. Odobritev strategije pravičnega prehoda je predvidena na vsakih 5 let, z namenom posodobitve prednostnih nalog in ukrepov za pravičen prehod med samim procesom tranzicije. Drugi inovativni vidik strategije pravičnega prehoda je ustanovitev Inštituta za pravičen prehod (eng. Just Transition Institute, ITJ) kot avtonomnega vladnega organa na nivoju generalnega direktorata pri ministrstvu za ekološki prehod in demografske izzive. Namenjen ITJ-a je izvajanje ukrepov za zagotavljanje pravičnega prehoda na prizadetih ozemljih in vključitev potreb pravičnega prehoda v politike javne uprave. V sklopu Strategije

²⁷ *Spain, 4 years towards a just energy transition, Instituto para la transición justa, Ministerio para la transición ecológica y el reto demográfico, 2023.*

²⁸ *Spain, towards a just energy transition, Instituto para la transición justa, Ministerio para la transición ecológica y el reto demográfico, 2022.*

²⁹ *ibid. op. 27*

pravičnega prehoda je vzpostavljen nujni akcijski načrt (eng. Urgent Action Plan) za obravnavo vplivov na območjih, ki jih je prizadelo zaprtje premogovnikov in elektrarn.

Poleg sektorskih dogovorov s sindikati in podjetji, so bili lansirani tudi sporazumi o pravičnem prehodu (eng. Just Transition Agreements; JTA), ki se osredotočajo na prizadeta območja. Delujejo kot orodje soupravljanja, ki zagotavlja zavezanost in usklajevanje javnega sektorja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter predlaga podporne ukrepe za prestrukturiranje teh območij. JTA temeljijo na širokem sodelovanju javnosti in presoji socialno-ekonomskih vplivov na lokalni ravni. Trenutno je sklenjenih 15 sporazumov o pravičnem prehodu, v katerih je sodelovalo več kot 800 deležnikov (vključno s podjetji, organizacijami poslovnega sektorja, lokalnimi oblastmi, sindikati, univerzami, izobraževalnimi ustanovami, okoljskimi in drugimi nevladnimi organizacijami in združenji, razvojnimi agencijami, lokalnimi akcijskimi skupinami in drugimi zainteresiranimi ali prizadetimi subjekti) in za katere je bilo prejetih več kot 2000 idej in predlogov.

Načrti za prestrukturiranje so bili uspešni v smislu varstva delavcev, prav tako je bilo zagotovljeno postopno in organizirano zaprtje rudarske dejavnosti z vzpostavitvijo okoljskih, logističnih in socialnih infrastrukturnih izboljšav. Zaradi geografskih razlogov in poprejšnje intenzivnosti monokulture premoga je bila gospodarska diverzifikacija na nekaterih območjih uspešnejša kot na drugih; na območjih kjer je bilo že prej več gospodarske raznolikosti, je bilo lažje. Načrti prestrukturiranja so pomembno prispevali k ponovni oživitvi območij, vendar pa niso rešili vseh izzivov s katerimi so se regije srečale.³⁰

5.3.1. Ukrepi za zaposlene

Podpora za predčasno upokožitev in prostovoljno odpuščanje je bila urejena z ministrsko odredbo leta 1998. Po odredbi imajo pravico do predčasne upokožitve delavci, stari najmanj 52 let in zaposleni v prizadetih podjetjih najmanj 3 leta. V shemo prostovoljnega odpuščanja so se lahko prijavili delavci, ki so bili zaposleni le eno leto in so najmanj tri leta prispevali v posebni režim socialne varnosti za premogovništvo.³¹ Načrt za premog 2006-2012 je v zvezi s shemami predčasne upokožitve določal, da upravičenci še naprej prejemajo plačo od premogovniške družbe do dosežene zakonske upokožitvene starosti. Sodelovanje pri teh shemah ni bilo omejeno le na rudarje, ampak razširjeno na celotno industrijo, na primer inženirje in upravno osebje. Plače so bile izračunane kot odstotek njihove plače prejšnjih let, prav tako so bile ohranjene ekonomske prednosti rudarskih delovnih mest. Nadalje je Okvir aktivnost 2013-2018 glede predčasne upokožitve določal, da je podpora na voljo za delavce, stare vsaj 54 let, z 10 ali več let delovne dobe. Upravičenci bi lahko prejeli 70 % svoje bruto plače v zadnjih šestih mesecih dela. Tudi Načrt za premog 2019-2027 vsebuje določbe v zvezi s predčasnim upokojevanjem, in sicer brez večjih sprememb od poprej veljavnih, razen da jih združuje z raznimi programi za dvig zaposljivosti in vključitev v delo.³² Španija pa je tudi že začela izvajati posebne ukrepe za pravičen prehod delavcev v premogovništvu, strukturirane v sporazumih o pravičnem prehodu (eng. Just Transition agreements). Nujni akcijski načrt, odobren za obdobje 2019–2021, ki pa se še vedno izvaja, določa naslednje cilje³³:

- Zagotoviti ustrezno nadomestilo delavcem, ki izgubijo delo v premogovniških podjetjih zaradi zaprtja.
- Ohranjanje zaposlenosti v premogovniških območjih z različnimi shemami.
- Predstaviti sporazume o pravičnem prehodu kot ukrepe ki zagotavljajo, da zaprtja ne bodo vplivala na zaposlitve in populacijo, ko bo proces tranzicije končan.

Prvi konkretni rezultat strategije pravičnega prehoda in njenega nujnega akcijskega načrta, ki sta bila prevedena v resnično ukrepanje, je bil podpis tripartitnega okvirnega Sporazuma za pravični prehod (eng. *Framework Agreement for a Just Transition for Coal Mining and the Sustainable Development*

³⁰ *ibid.* op. 28

³¹ *del Río, P., Coal Transition in Spain, IDDRI and Climate Strategies, 2017.*

³² *ibid.* op. 14

³³ *ibid.* op. 27

of Mining Regions for the period 2019-2027) med vlado, sindikati in rudarskimi podjetji oktobra 2018. Sporazum jamči takojšnje podpirne ukrepe za delavce, gospodarsko podporo premogovniškim območjem in potrebno kratkoročno financiranje.

Posledično je bil aprila 2020 podpisan sektorski sporazum za pravičen energetski prehod za zapiranje termoelektrarn, in sicer med lastniki termoelektrarn, sindikati in vlado. Ta sporazum cilja na premestitve delavcev in iskanje nadomestnih zaposlitev na prizadetih območjih.

Španski Inštitut za pravičen prehod namenja posebno pozornost izzivom in priložnostim za zaposlovanje in dobro počutje žensk. V zvezi s tem se pojavljajo številne pobude za zmanjšanje neenakosti med spoloma na prizadetih območjih (npr. podpirne sheme za lokalne poslovne projekte vključujejo merila spola, točkovanje in zagotavljanje večje gospodarske podpore za projekte, ki spodbujajo zaposlovanje žensk; dogodki oz. konference na temo podpore ženskemu podjetništvu).

5.3.2. Podporni ukrepi, izvedeni med leti 2019 in 2023

V nadaljevanju so predstavljeni podporni ukrepi^{34, 35}, prevideni oziroma izvedeni v letih 2019 do 2023 iz nujnega akcijskega načrta in sporazumov o pravičnem prehodu za pomoč pri ohranjanju delovnih mest, oživitvi gospodarstva in obnovitvi okolja na prizadetih območjih.

5.3.2.1. Ukrepi za izboljšanje zaposljivosti in zaščite delovno aktivnega prebivalstva

- Predčasna upokojitvev in odpravnine za ljudi, ki jih je prizadelo zaprtje industrije premogovništva v skladu s sporazumom 2019-2027.
- Pod okriljem Inštituta za pravičen prehod so vzpostavili banke delovnih mest (eng. job banks) za delavce, ki jih je prizadelo zaprtje premogovnikov in elektrarn na premog.
- Svetovalna služba za izboljšanje zaposljivosti za ljudi, ki jih je prizadelo zaprtje industrije premogovništva. Predvideno je prilagojeno svetovanje o izboljšanju njihove zaposljivosti in iskanju nove zaposlitve. V ta namen se opravi osebna analiza zaposlitvene situacije, analizirajo se elementi, ki so ovira do zaposlitve, upoštevajo se zaposlitvena pričakovanja posamezne osebe. Na podlagi teh informacij se opredeli potreba po usposabljanju in se oblikuje osebna učna pot.
- Prekvalifikacije za zelena delovna mesta.

5.3.2.2. Lokalni gospodarski projekti

- Eden izmed ključnih vidikov procesa pravičnega prehoda je spodbujanje alternativnih poslovnih dejavnosti, ki diverzificirajo območja in ustvarjajo nova delovna mesta. V ta namen so bile uvedene podpirne sheme za poslovne projekte in podjetnike; gre za nepovratna sredstva (subvencije), ki pokrivajo del stroškov naložb. Prednost imajo projekti z največjimi družbenimi in okoljskimi koristmi za območja v tranziciji kot so na primer projekti industrijskega recikliranja plastike, gum in baterij, ustvarjanje poslovnih dejavnosti po načelu krožnega gospodarstva, industrijska proizvodnja in agroživilski projekti, povezani z endogenimi viri prizadetih območij, projekti za privabljanje turizma na prizadeta območja - podeželski hoteli, hostli in promocija naravne dediščine, projekti za zagotavljanje socialno-zdravstvenih storitev, od domov za upokojence do fizioterapije in veterinarskih klinik.
- Poleg podpornih shem je ključnega pomena tudi sama podpora območjem, kot je npr. izvedba seminarjev o podpornih shemah in možnostih pridobitve subvencij.

5.3.2.3. Občinski, kulturni in infrastrukturni projekti

- Davčni prihodki od elektrarn na premog so v mnogih primerih predstavljali pomemben delež občinskih proračunov za vzdrževanje javnih storitev, zaradi česar je treba za razvoj občin uporabiti alternativne vire. Financirajo se občinski in drugi infrastrukturni projekti z namenom

³⁴ *ibid.* op. 27

³⁵ *ibid.* op. 28

zagotavljanja ustreznih storitev državljanom in podjetjem za ohranitev njihovega bivanja in dejavnosti na območju. Projekti med drugimi vključujejo energetske sanacije, razne izboljšave za industrijska območja z namenom privabljanja novih podjetij (npr. oblikovanje centrov za sodelovanje in delo na daljavo za spodbujanje podjetništva), socialne in zdravstvene storitve za prebivalstvo in oskrbo starejših ter turistične projekte, osredotočene na lokalno kulturno in naravno dediščino.

- Programi za ohranjanje kulturne in industrijske dediščine in kulturne dejavnosti, kot je npr. program Dinamiz-ARTj, ki združuje lokalno kulturno povpraševanje z vrsto dejavnosti, ki jih ponujajo mladi umetniki, ki delujejo na katerem koli ustvarjalnem področju kot so glasba, gledališče, ples, fotografija, slikarstvo, kiparstvo, itd., skozi predstave, razstave in podobno. Namen programa je vzpodbuditi kulturno dogajanje kot tudi privabiti turiste v regije. Pomemben kulturni projekt je tudi "La Térmica Cultural", ki je spremenil nekdanjo elektrarno Compostilla I v Ponferradi (León) v večnamenski center za spodbujanje rudarske zgodovine, kulture in zabave. Prostor bo deloval tudi kot center za kongrese, forume, konference in dogodke, prav tako bo namenjen lokalnim društvom.

5.3.2.4. Okoljska, digitalna in socialna infrastruktura

- Podporni program za okoljske, socialne in digitalne infrastrukturne projekte v občinah na območjih, ki jih je prizadel energetski prehod, na podlagi potreb, ki so jih lokalni subjekti sporočili v okviru njihovega sodelovanja, predvsem obstoj degradiranih ali premalo izkoriščenih občinskih stavb in želja po njihovi obnovi in novi uporabi za namene socialnih stanovanj, prostore za spodbujanje podjetništva, obnova stavb kot ukrep za vzpodbujanje kulturne dediščine, dograditev občinskih športnih objektov.
- Tudi naravne danosti so predmet projektov, ki združujejo njihovo ohranjanje, tradicionalno izkoriščanje virov in njihovo prilagajanje za preživljanje prostega časa (pobude za obnovo parkov, trgov, sprehajalnih poti in kolesarskih stez).

5.3.2.5. Okoljska obnova degradiranih premogovniških območij

- Okoljska obnova območij, ki jih je degradiralo premogovništvo, je pomemben del politike pravičnega prehoda. Leta 2022 je bil uveden Načrt obnove okolja na območjih, ki so bila degradirana zaradi rudarjenja, z namenom ponovne ozelenitve in obnove več kot 3.700 ha z aktivnim sodelovanjem lokalnih skupnosti pri oblikovanju projektov za nove alternativne rabe obnovljenih območij. Pri teh projektih je prednostno zaposlovanje bivših rudarjev in preoblikovanje delovnih mest v zelena delovna mesta, sredstva pa so bila v večini zagotovljena iz Načrta za okrevanje in odpornost.

5.3.2.6. Raziskave in razvoj za energetski prehod in obnovljivi viri energije v vozliščih pravičnega prehoda³⁶

- Projekti raziskav in razvoja na področju shranjevanja energije in zelenega vodika.
- Zmogljivost omrežja, ki je sproščena zaradi zaprtja elektrarn na premog, se dodeli projektom obnovljive energije prek razpisov, ki dajejo prednost projektom z največjimi socialno-ekonomskimi in okoljskimi koristmi za prizadeta območja. To je unikaten ukrep, saj so namesto podeljevanja dovoljenj za dostop do omrežja izključno na podlagi tehničnih podatkov, kot je običajno, projekti ocenjeni tudi z vidika prispevka k Strategiji pravičnega prehoda, to je na primer z vidika zaposlovanja (zaposlovanje bivših zaposlenih, zaposlovanje žensk), izvajanja dejavnosti prekvalifikacije, učinka na povezane lokalne poslovne in industrijske projekte. Drugi dejavniki, ki se prav tako ocenjujejo, vključujejo predloge povezanih socialno-ekonomskih načrtov in sporazume z drugimi podjetji ali lokalnimi združenji za spodbujanje lokalnih iniciativ. Posledično je tak ukrep spodbuda za tekmovalnost med podjetji, ki želijo izvajati projekte obnovljivih virov energije, da bi v največji možni meri izboljšali socialno-ekonomske koristi za lokalno prebivalstvo. Prvi razpis za pravični prehod

³⁶ Instituto para la transición justa, Ministerio para la transición ecológica y el reto demográfico, Competing for grid access so that the transition from coal is just, 2022.

je potekal na vozlišču elektrarne na premog v Andori (Teruel) s 1.202 MW na razpisu. Razpis je primer dobre prakse; delovna mesta, ki bodo ustvarjena, bodo znatno odtehtala tista, ki jih je prizadelo zaprtje obrata.

5.3.2.7. Pravični prehod kot horizontalna tema v zvezi z podpornimi ukrepi

- Eden izmed ključnih vidikov španskega pristopa je vključevanje potreb pravičnega prehoda kot horizontalno komponento celotnega paketa strateških projektov za gospodarsko oživitev in preobrazbo (PERTE) za obnovljivo energijo, obnovljivi vodik in shranjevanje, financiranih iz Načrta za okrevanje, preobrazbo in odpornost.

5.3.3. *Ukrepi, financirani iz Sklada za pravičen prehod*

Zgoraj opisani ukrepi so se začeli izvajati že pred uvedbo Sklada za pravičen prehod, finančnega instrumenta v okviru kohezijske politike Evropske unije, katerega namen je podpreti območja, ki se soočajo s hudimi socialno-ekonomskimi izzivi kot posledicami prehoda na podnebno nevtralnost, in preprečiti povečevanje regionalnih razlik. Španija bo prejela skoraj 869 milijonov evrov iz Sklada za pravičen prehod (JTF) po sprejetju Programa za pravičen prehod in njegovega teritorialnega načrta za pravičen prehod (TJTP).³⁷ Skoraj tretjino sredstev bo prejela regija Asturias, ki se nahaja na severni obali Španije, njeno gospodarstvo pa sedaj temelji na storitvenem sektorju (70% BDP); tradicionalno je območje močno slonelo na premogovništvu. Eden glavnih izzivov za regijo Asturias je vpliv postopnega opuščanja premoga na regionalno energetska bilanco, in sicer prehod iz neto izvoznice v neto uvoznico električne energije; leta 2017 je premog namreč predstavljal 75 % proizvodnje električne energije v regiji, v primerjavi z 17% na nivoju celotne Španije.

JTF na nacionalni ravni vlaga v energetska učinkovitost, krožno gospodarstvo, obnovljive vire energije (npr. sončna energija, veter na morju, obnovljivi vodik) in zeleno preobrazbo industrije. Sklad bo financiral vozlišče za tehnološke inovacije na področju obnovljive energije in shranjevanja energije na morju v A Coruñi, podpiral prenovo javnih zgradb v Leónu za izboljšanje njihove energetske učinkovitosti; in spodbujal inovativne projekte z uporabo mikroalg za proizvodnjo obnovljivih goriv v Cádiz. Poleg tega bo zagotovljena finančna pomoč malim in srednje velikim podjetjem ter projektom, ki vodijo v diverzifikacijo gospodarstva, usmerjeni v sektorje, ki veljajo za strateške za posamezna območja. Prav tako bo pozornost namenjena usposabljanju in prekvalificiranju brezposelnih oseb, zaposlenih v ogljično intenzivnih panogah, razvijanju kvalifikacij, potrebnih za trajnostni razvoj območij, ter delavcem, da najdejo dobro plačane zaposlitve. JTF bo pomagal razviti rešitve in nove tehnologije, ki zagotavljajo nove gospodarske dejavnosti za območjih, ki jih je prizadel prehod. Na primer, v regiji Asturias bo JTF podpiral vzpostavitev središča inovacij za umetno inteligenco. Več regij bo razvilo projekte za spodbujanje trajnostnega in kulturnega turizma ter ohranjanje etnografske dediščine. V Teruelu bo JTF podpiral obnovo območij rudarske in industrijske dediščine za kulturne dejavnosti, s čimer bo spoštoval zapuščino rudarskih občin; v Palenci bodo s sredstvi EU obnovili mladinski hotel, da bi pomagali ustvariti stalna delovna mesta.

Iz regije Asturias prihaja še en primer dobre prakse, in sicer se omenja leta 2019 ustanovljen odbor z vključevanjem deležnikom, da bi zagotovil celovito oceno posledice postopnega opuščanja premoga za regijo Asturias. Odbor je vključeval akterje iz najpomembnejših sektorjev regije kot so energetika, industrija, kmetijstvo-gozdarstvo, okolje, gradbeništvo, promet, trgovina, turizem. Po številnih posvetovanjih (pet sektorskih okroglih miz in preko 30 srečanj) je odbor pripravil analitično poročilo, ki vsebuje SWOT analizo vsakega sektorja in identificira možne izzive, ki izhajajo iz energetskega prehoda. Odbor je podal tudi medsektorska priporočila in predložil predloge strategij za prehod, inovacije, in razvoj v Asturiji. Medsektorski pristop je v tem primeru omogočil razvoj celovite ocene energetskega prehoda, usklajen pristop k odločanju in ukrepanju, ki zagotavlja, da se ideje in

³⁷ EU Cohesion policy: €869 million for a just climate transition in Spain, European Commission, 2022.

načrti skupno posredujejo višjim ravnem oblasti (Španiji ali EU), prav tako pa izboljša razumevanje vprašanj in priložnosti ter povečuje verjetnost najdbe rešitev za dane izzive.³⁸

Kljub dolgoletni zavezanosti Španije k pravičnemu prehodu, vključevanju in usklajevanju med različnimi vladnimi in nevladnimi deležniki, vključno s sindikati in splošno javnostjo, kljub številnim pozitivnim ukrepom, ki so bili izvedeni s ciljem prestrukturiranja prizadetih območij pa je potrebno omeniti tudi nekatere zaznane izzive, kot na primer pomisleke glede trajnosti javnih financ, izseljevanje iz rudarskih mest, povečevanje zdravstvenih stroškov za predčasno upokojene delavce, povezane predvsem z alkoholizmom in depresijo, s pomembnimi socialnimi posledicami.³⁹

5.4. Republika Poljska (Šlezija)

Republika Poljska je druga največja premogovniška država v Evropi in deveti največji proizvajalec premoga na svetu. Na področju zapiranja rudnikov in prestrukturiranja regij premore veliko izkušenj; proces tranzicije Poljske s premoga se je začel pred več kot 30 leti. Od takrat se je proizvodnja črnega premoga postopoma zmanjšala za 63 odstotkov (iz 147 milijonov ton leta 1990 na 54 milijonov ton leta 2020), zaposlenost v rudarskem sektorju pa se je zmanjšala za 80 odstotkov (od približno 390.000 do 80.000 delovnih mest). Ta zmanjšanja so predvsem posledica spreminjajočih se političnih in gospodarskih razmer - rudarstvo je postalo manj konkurenčno v gospodarstvu prostega trga, ki se je razvilo po padcu komunizma leta 1989. Kot odgovor so bile izvedene politike prestrukturiranja, katerih cilj je bil povečanje konkurenčnosti sektorja, zmanjšati stopnjo brezposelnosti med delavci, ki so bili prej zaposleni v premogovništvu, nasloviti socialne in gospodarske posledice zaprtja premogovnikov in s tem povezane izgube delovnih mest ter spodbuditi gospodarski razvoj zunaj premogovniškega sektorja.⁴⁰

5.4.1. Ukrepi za zaposlene

Vsi programi prestrukturiranja od devetdesetih let prejšnjega stoletja vključujejo tudi sheme predčasnega upokojevanja rudarjev, ki odgovarjajo normativnemu okviru, po katerem so rudarji poklicna skupina s posebnimi upokojitvenimi ugodnostmi. Pokojninski sistem namreč določa možnost predčasne upokojitve za tiste zaposlene, ki so dopolnili 55 let in delali najmanj 20 let (ženske) oz. 25 let (moški), vključno z vsaj desetimi leti rudarskega dela. V primeru petnajst let rudarskega dela, se je mogoče upokojiti pri 50-ih letih, oseba s 25-letnim stažem podzemnega rudarjenja s polnim delovnim časom pa se lahko upokoji pri kateri koli starosti.⁴¹

5.4.1.1. Predupokojitveni dodatek in socialni dodatek, 1990–1998

V prvih letih procesa tranzicije so bili na voljo le omejeni ukrepi za pomoč premogovniškemu sektorju in njegovim zaposlenim. Med prvimi ukrepi v korist zaposlenim sta bila leta 1993 uvedena predupokojitveni dodatek (»rudarski dopust«, eng: "miners' leave") in socialni dodatek (eng. welfare allowance). Predupokojitveni dodatek je bil ponujen podzemnim rudarjem, ki so se soočali z izgubo službe ob zapiranju premogovnikov. Določen je bil starostni pogoj in pogoj delovne dobe, upravičenci pa so dobili za največ 3 leta izplačan dodatek v višini 50 odstotkov plače. Dodatek so lahko prejeli naenkrat ali v mesečnih obrokih. Rudarji, upravičeni do predupokojitvenega dodatka so prav tako obdržali standardne privilegije aktivnih rudarjev, kot so pravica do letnega bonusa (t. i. 13. mesečno plačilo), drugega letnega bonusa (t. i. 14. mesečno plačilo) in nadomestilo za premog, zagotovljeno v naravi (premog za ogrevanje) ali v denarni obliki (vsota denarja, ki ustreza tržni vrednosti premoga v naravi). Socialni dodatek pa je bil plačilo v zameno za prostovoljno prekinitev pogodbe o zaposlitvi. Ponudili so ga rudarjem, ki jim je ostalo več kot tri leta do upokojitvene starosti, pri čemer se je lahko

³⁸ *ibid.* op. 5

³⁹ *ibid.* op. 14

⁴⁰ Śniegocki, A. et al., *Just Transition in Poland: A Review of Public Policies to Assist Polish Coal Communities in Transition, Resources for the Future (RFF), Environmental Defense Fund (EDF), Report 22-06, 2022.*

⁴¹ *ibid.* op. 14

izplačeval največ dve leti v mesečnih obrokih. Obe nadomestili so preplovlili, če bi si nekdanji rudar v tem času našel drugo zaposlitev.

5.4.1.2. Rudarski socialni paket, 1998–2002

Junija 1998 je vlada sprejela načrt, imenovan Reforma rudarjenja črnega premoga, ki je poskušal omejiti prekomerno proizvodnjo premoga in preštevilno delovno silo. Cilj reforme je bil prestrukturirati sektor in obnoviti njegovo konkurenčnost z zmanjšanjem državne podpore, in sicer z zaprtjem nedonosnih rudnikov in zmanjšanjem števila zaposlenih. V ta namen je bil sprejet Rudarski socialni paket kot dopolnitev naravnega procesa upokojitve. Ukrepi so bili oblikovani v dogovoru s sindikati, prav tako pa so bili ukrepi povzeti na zakonski ravni, kar mu jim je dalo večjo veljavo kot prejšnjim programom prestrukturiranja, sprejetim kot notranji vladni dokumenti.⁴²

Rudarski socialni paket je bil namenjen vsem podzemnim delavcem, ki so delali v premogovniškem sektorju vsaj pet let in so se odločili za prostovoljno zapustijo delovno mesto. Nekaj manjših ukrepov je bilo namenjenih tudi delavcem, ki niso delali pod zemljo. Za razliko od vseh prejšnjih mehanizmov, pa ukrepi niso bili omejeni le na rudarje, ki so delali v premogovnikih, ki so v fazi zapiranja. Paket je vključeval štiri tipe ukrepov, in sicer^{43,44}:

- Rudarski dopust oz. t.i. predupokojitveni dodatek: upravičeni so bili rudarji z manj kot pet let do izpolnjevanja pogojev za upokojitve. Predstavljal je 75 % mesečne plače. Ob doseženi pravici do pokojnine so upravičenci pridobili polne pokojnine.
- Odpravnina: enkratna, brezpogojna odpravnina t.i. »zlata stisk roke«, kar je znašalo za 24 mesecev povprečne plače v rudarskem sektorju. Odpravnina je bila omejena na delavce, ki niso bili upravičeni do rudarskega dopusta, prav tako odpravnina ni združljiva s socialnim dodatkom.
- Socialni dodatek - oblika prostovoljne prekinitve delovnega razmerja. Znašal je 65 % povprečne mesečne plače, izplačan mesečno med prekvalifikacijo in iskanjem zaposlitve, za največ dve leti. Če se je delavec v dveh letih po odhodu iz premogovnika na novo zaposlil, je bil kljub temu še nekaj mesecev upravičen do socialnega dodatka.
- Prekvalifikacija: vsi nekdanji rudarji, tako podzemni, kot tisti ki niso delali pod zemljo, so bili upravičeni do enega tečaja prekvalifikacije za izboljšanje njihove zaposljivosti zunaj rudarskega sektorja.

Rudarski socialni paket je obravnaval tudi druge prioritete, kot so varstvo okolja, sodelovanje z rudarskimi občinami in regijami ter izvajanje EU standardov v luči prihajajočega pristopa Poljske k EU. Rudarske občine (opredeljene v zakonu iz leta 1998 kot tiste, ki so imele delujoč rudnik črnega premoga leta 1999 ali pozneje) so pridobile posebne ugodnosti; Šlezija je imela 60 takih občin. Da bi podprla ustvarjanje lokalnih delovnih mest, je lahko občina z rudarsko družbo ustanovila nova podjetja, prevzela njihove nepremičnine in prejela prednostna posojila od vlade za spodbujanje gospodarske dejavnosti. Med letoma 1998 in 2001 je tako več rudarskih občin prevzelo nepremičnine v zaprtih rudnikov, rudarsko podjetje pa je običajno v zameno prejelo odpis dolga. V večini primerov so bili prevzeti objekti in zemljišča uporabljeni za različne javne službe in ne za ustanavljanje novih podjetij in gospodarskih dejavnosti. Kot primer dobre prakse lahko navedemo Center za izobraževanje in gospodarstvo (eng. New Gliwice Center for Education and Business), kjer je občina izvedla modelno revitalizacijo zaprtega premogovnika KWK Gliwice in mesto spremenila v sodobno izobraževalno in poslovno cono. New Gliwice so dom številnih tehnoloških podjetij in funkcionalen urbani prostor, ki prebivalce privablja s kulturnimi in športnimi dogodki. To je bil eden največjih projektov ponovne namembnosti na Poljskem, ustvarjenih je bilo več kot 1900 novih delovnih mest.^{45, 46}

⁴² *ibid.* op. 40

⁴³ *ibid.* op. 14

⁴⁴ *The Transformation of the Polish Coal Sector, The International Institute for Sustainable Development, Winnipeg, 2018.*

⁴⁵ *ibid.* op. 40

⁴⁶ *ibid.* op. 44

Generalno gledano je Rudarskemu socialnemu paketu uspelo zmanjšati število zaposlenih v premogovništvu (za 67 tisoč), dvigniti produktivnost zaposlenih za 40 % in izboljšati njegovo konkurenčnost. Ključna vloga pri tem se pripisuje sindikatom. V nasprotju s pričakovanji se ni veliko zaposlenih odločilo za socialni dodatek - le 419 zaposlenih, namreč menili so, da bi bila takšna prostovoljna prekinitve delovnega razmerja preveč tvegana glede na njihove omejene izkušnje pri iskanju zaposlitve, pomanjkanje strokovnih kompetenc, nizko stopnjo izobrazbe in negotovosti na lokalnem trgu dela.

Paketu ni uspelo zagotoviti potrebne podpore za delavce, ki so zapustili sektor. Predvidevanja, da bodo prejemniki enkratne odpravnine le-to uporabili za zagon lastnega podjetja se niso uresničila, tisti, ki pa so ustanovili podjetje, pa v mnogih primerih niso uspeli, ker jim je manjkalo podjetniških izkušenj in učinkovitih podpornih mehanizmov. Programi prekvalifikacij, ki so jih ponujali javni zavodi za zaposlovanje, so bili nezadostni in v nekaterih primerih niso ustrezali potrebam trga dela. Posledično je npr. Šlezija poročala o precejšnjem povečanju brezposelnosti med izvajanjem Rudarskega socialnega paketa in v naslednjih letih: odstotek brezposelnih prebivalcev v regiji se je povečal iz 9,9 odstotka leta 1999 na 16,5 odstotka leta 2002 in rekordnih 17,4 odstotka leta 2003.⁴⁷ Pomembno je tudi omeniti, da sposobnosti in izkušnje upokojenih rudarjev niso bile ustrezno uporabljene za razvoj lokalnega gospodarstva, niti v tradicionalnih kot tudi ne v novih sektorjih, kar samo nadalje negativno vpliva na javne finance.

5.4.1.3. Podjetje za prestrukturiranje rudnikov, 2000-2018

Leta 2000 je poljska vlada ustanovila Podjetje za prestrukturiranje rudnikov ("SRK"), podjetje za zaprtje nedonosnih rudnikov, varovanje njihove infrastrukture, popravilo škodo zaradi rudarjenja in obnovitev območij.

Predvidene so tudi bile sheme predčasnega upokojevanja za rudarje z manj kot štirimi leti do doseganja pogojev za upokožitev, programi za pomoč delavcem pri iskanju zaposlitve v drugih sektorjih (vključno z možnostmi samozaposlitve) in programi za spodbujanje prijav na delovna mesta v drugih še delujočih rudnikih. Te sheme so delovale podobno kot sheme Rudarskega socialnega paketa in prejšnjih politik.

SRK je deloval kot blažilec v procesih prestrukturiranja, po letu 2010 pa je deloval v skladu s pravili odločitve Sveta EU o postopnem prenehanju subvencij obstoječim premogovnikom do 31. decembra 2018. SRK je tako omejil svoje dejavnosti in deloval na področju ekonomsko, okoljsko in družbeno odgovornega zapiranja nekonkurenčnih rudnikov.⁴⁸ Delo podjetja za prestrukturiranje rudnikov se ocenjuje kot učinkovito pri podpori zaposlenim, ki so bili pripravljeni zapustiti sektor premogovništva, ni pa dovolj spodbujalo transformacije območij in opuščanja premogovništva.

5.4.1.4. Premogovniški dodatek za rudarske upokožence, 2012-2018

Kot vladni odziv na upad industrije črnega premoga je možno šteti tudi državna prizadevanja za kritje stroškov rudarskih podjetij, povezanih s premogom za svoje nekdanje zaposlene. Premogovniški dodatek je plačilo v naravi (rudarji so bili upravičeni do doživljenjske zaloge 2,5 ali 3 ton brezplačnega premoga letno za uporabo v svojih domovih) ali denarni ekvivalent glede na vsakoletne tržne cene. Premogovniški dodatek je del poljskih kolektivnih pogodb že od časa pred drugo svetovno vojno; podobne pravice so imeli tudi rudarji po drugih evropskih državah.

V letih 2012–2015 so rudarska podjetja odpovedala kolektivne pogodbe, vključno s premogovniškimi dodatki. Te obveznosti je nato prevzela državna zakladnica, takšna državna pomoč podjetjem pa ni bila v nasprotju z Odločbo Sveta EU 2010/787/EU, ker ni služila za podaljšanje življenjske dobe

⁴⁷ *ibid.* op. 40

⁴⁸ *ibid.* op. 14

trenutno delujočih rudnikov. V letu 2017 se je regulativni okvir ponovno spremenil; vsakemu upokojujencu, ki prejema premogovniški dodatek, je bil izplačan enkratni prejemek kot nadomestilo za izgubo pravice do brezplačnega premoga.⁴⁹

5.4.2. *Ukrepi za gospodarstvo in skupnosti*

5.4.2.1. Program za sektor rudarjenja črnega premoga 2018-2030

Leta 2018 je bil sprejet Program za sektor rudarjenja črnega premoga 2018-2030 kot poskus dviga konkurenčnosti sektorja in izboljšanje njegove gospodarske uspešnosti, ki pa po ocenah iz leta 2021 ni bil uspešen. Produktivnost je ostala nizka, stroški dela so narasli, dobičkonosnost podjetij se je dodatno zmanjšala in sprožila novo krizo v sektorju, ki jo je Covid-19 še samo pospešil.⁵⁰

Poljska vlada je tako pričela razmišljati o ponovnem prestrukturiranju in zapiranju rudnikov, vendar pa je ob močnem nasprotovanju rudarskih sindikatov septembra 2020 opustila načrte za deindustrializacijo in se začela pogajati o t.i. »družbeni pogodbi«, namenjeni razvoju mehanizma za preprečevanje nenadnih tržno usmerjeno zaprtij premogovnikov in podaljšanju obdobja opuščanja premoga.

5.4.2.2. Družbena pogodba za transformacijo premogovniške industrije

T.i. Družbena pogodba za transformacijo premogovniške industrije je bila podpisana maja 2021 med predstavniki poljske vlade, predstavniki sindikatov, predstavniki premogovnikov in občin. Pogodba določa urnik zapiranja rudnikov, in sicer predvsem po letu 2030. Vsi delavci imajo pravico, da obdržijo svoje službe do upokojitve ali, če to ni mogoče, najdejo zaposlitev v drugi delujoči rudarski enoti. Lahko pa izkoristijo tudi poseben rudarski dopust pred upokojitvijo, med katerim bodo prejeli 80 odstotkov svoje plače (za tiste, ki se bodo upokojili v roku naslednjih nekaj let) ali enkratno odpravnino skupaj z enkratno možnostjo prekvalifikacije.

Družbena pogodba predvideva tudi visoke investicije v čiste tehnologije premoga, npr. uplinjanje premoga, sekvestracija ogljika ali naprave za proizvodnjo brezdimnega goriva. Vendar pogodba ne določa virov financiranja, prav tako ni opravljena analiza, ali je takšna naložba smotrna in ekonomsko vzdržna.⁵¹ Družbena pogodba je bila deležna številnih kritik; da ne upošteva evropskega Zelenega dogovora, da predstavlja oviro za energetske tranzicije ter da lahko pomeni veliko breme za javne finance, še posebej če ni v redu zastavljena in morda celo odvrta zaposlovanje delovne sile, ki bi si sicer brez sheme poiskala delo.

5.4.2.3. Družbeni dogovor o preobrazbi elektroenergetskega sektorja in rudarske industrije lignita.

Nadaljnji korak poljske vlade je leta 2022 sklenjen Družbeni dogovor o preobrazbi elektroenergetskega sektorja in rudarske industrije lignita. Družbeni dogovor je vzpostavil Nacionalno agencijo za energetske varnost (NABE), ki bo postala lastnica sredstev za proizvodnjo električne energije in rudarjenje premoga. Kasneje se bodo energetska podjetja začela osredotočati na investicije v procese nizkih in ničelnih emisij. Premog bodo zamenjali s prilagojenimi plinskimi enotami za dobavo goriv brez emisij, kot sta biometan ali vodik, in druge obnovljive vire. Poleg ustanovitve te agencije družbeni dogovor opredeljuje obveznosti do delavcev elektroenergetskega sektorja in sektorja rudarjenja lignita (npr. ohranitev delovnih pogojev, ohranitev sporazumov o prejemkih itd. in določbe o stabilizaciji zaposlitve v postopku ločitve premoženja).

5.4.3. *Primer dobre prakse na regionalnem nivoju (Šlezija)*

Vzporedno s prestrukturiranjem rudarskega sektorja so potekala in še potekajo prizadevanja za spodbujanje širšega regionalnega razvoja tudi na regionalni ravni. Na tem mestu je potrebno izpostaviti primer Šlezije, ki se nahaja na jugozahodu Poljske in meji na Slovaško in Češko. Z več kot

⁴⁹ *ibid.* op. 40

⁵⁰ *ibid.* op. 40

⁵¹ *ibid.* op. 14

4,4 milijona prebivalcev je Šlezjska vojvodina najbolj naseljena in urbanizirana regija na Poljskem – dve najbolj naseljeni mesti imata gostoto prebivalstva nad 3000 ljudi/km². Šlezija je največja premogovniška regija v EU (glede na število rudnikov premoga, proizvodnje premoga in zaposlitev v premogovništvu).⁵²

5.4.3.1. *Ukrepi*

V nadaljevanju naštevamo nekatere izmed ukrepov, tako sektorskih kot medsektorskih, ki so bili uvedeni v sklopu različnih programov za upravljanje tranzicije šlezjskega premogovniškega sektorja:⁵³

- Subvencije, ki zamikajo zaprtja nerentabilnih premogovnikov
- Subvencije za pokritje stroškov zaprtja premogovnikov (npr. varovanje podzemnega dela)
- Odpravnine
- Programi predčasnih upokojitev
- Investicije javnega sektorja; podpora zasebnega sektorja; investicije v kadre; ukrepi za krepitev znanja in zmogljivosti
- Subvencije za zaposlovanje nekdanjih rudarjev
- Subvencije rudarjem za ustanovitev podjetja
- Usmerjena pomoč rudarjem ob iskanju zaposlitve
- Lokalni in regionalni investicijski skladi usmerjeni na območja na katere je vplivala tranzicija
- Posebne ekonomske cone na prizadetih območjih zaradi prehoda

5.4.4. *Ukrepi prestrukturiranja s pomočjo evropskih sredstev*

Od leta 2007 so za podporo regionalnemu gospodarskemu razvoju namenjena evropska sredstva, usmerjena preko celovitih programov (prej zgolj posamezni sklopi), ki pokrivajo široke družbenoekonomske izzive, upravljajo pa jih regionalne vlade. Primera takšnih EU financiranih regionalnih operativnih programov sta bila izvedena v letih 2007–2013 in 2014–2020 s ciljem ustvariti pogoje za gospodarski razvoj, s poudarkom na diverzifikaciji gospodarstva proč od proizvodnje premoga. Programske aktivnosti so vključevale naložbe v energetske in prometno infrastrukturo, zamenjavo starih ogrevalnih sistemov na premog, predelavo in revitalizacijo območij po rudarjenju, posodobitev komunalne infrastrukture (npr. prenovljene javne zgradbe, učinkovita ulična razsvetljava, izboljšani kanalizacijski sistemi) in naložbe v kadre.⁵⁴

Pomemben del kohezijske politike predstavlja Večletni finančni okvir EU za obdobje 2021–2027 s posebej relevantnim Skladom za pravični prehod (eng. Just Transition Fund; JTF), iz katerega bodo Šleziji prenesena znatna sredstva. Za črpanje sredstev je Šlezija pripravila teritorialni načrt pravičnega prehoda (TJTP), ki je vpet v razvojno strategijo regije, in usklajen z nacionalnimi energetske politiki in cilji energetskih in podnebnih politik EU. 5. Decembra 2022 je Evropska komisija sprejela pet operativnih programov za teritorialni načrt pravičnega prehoda, med drugim tudi TJTP za Šlezijo, bi bo izmed vseh regij prejela največ sredstev.

Sklad bo posebej podpiral lokalno gospodarsko diverzifikacijo z vlaganjem v mala in srednje velika podjetja, ki se ukvarjajo z obnovljivo energijo, čisto mobilnostjo in drugimi zelenimi sektorji. Za obnovitev okoljske škode zaradi rudarskih dejavnosti bo JTF vlagal tudi v sanacijo in dekontaminacijo 2800 ha območij po rudarjenju v skladu z načelom onesnaževalec plača. Da bi pomagal zmanjšati račune za energijo in državljanom omogočil, da izkoristijo stabilne, ekološke in cenovno dostopne vire energije, bo sklad v sosednji Zahodni Malopoljski vlagal v energetske učinkovitost javnih stavb in stanovanj, vključno s podporo izolacije domov, fotovoltaičnih panelov na strehah in toplotnih črpalk. JTF bo prav tako vlagal v usposabljanje delavcev, od katerih mnogi trenutno delajo v sektorju fosilnih goriv, in jih opremil z novimi veščinami za delo v panogah obnovljivih virov energije in podnebno

⁵² *Regional profile: Silesia, Poland, Initiative for coal regions in transition, 2023.*

⁵³ *ibid. op. 40*

⁵⁴ *ibid. op. 42*

nevtralnih industrijah. Neposredno zaradi ukrepov načrta pravičnega prehoda naj bi bilo v Šleziji ustvarjenih 27.000 novih delovnih mest.⁵⁵

Teritorialni načrt pravičnega prehoda (TJTP) za Šlezijo natančno opredeljuje izzive, ki se pojavljajo v regiji, kot tudi ukrepe, kot odgovor na identificirane izzive. V nadaljevanju navajamo nekaj primerov ukrepov:

- Razvoj potenciala visokih tehnologij in institucij, ki podpirajo inovacije v smeri podnebne nevtralnosti: Gradnja in razvoj infrastrukture, vključno z raziskavami in razvojem, tehnološkimi parki, znanstvenimi centri itd., ki prispevajo k preoblikovanju rudarskih območij in podpora pri izvajanju njihovih programov; Razvoj kompetenc zaposlenih v navedenih organizacijah.
- Izgradnja in razvoj infrastrukture za raziskave in razvoj v samih podjetjih, zlasti na področju podnebno nevtralnih tehnologij; Izvajanje raziskovalno-razvojnega dela, vključno z implementacijo.
- Dejavnosti krožnega gospodarstva: Naložbe za zmanjšanje porabe primarnih surovin (vključno z vodo) v proizvodnih procesih; Naložbe, namenjene povečanju ponovne uporabe izdelkov, recikliranju (predvsem predelavi) materialov in učinkovitemu gospodarjenju z viri.
- Podpora pri zagonu novih podjetij.
- Razvoj potrebne infrastrukture za podjetništvo.
- Podpora izboljšanju konkurenčnosti mikro in malih podjetij v procesu preoblikovanja.
- Gospodarska diverzifikacija rudarskih območij.
- Razvoj energetike, ki temelji na obnovljivih virih energije: Gradnja in rekonstrukcija infrastrukture za proizvodnjo, distribucijo in shranjevanje energije iz obnovljivih virov energije.
- Melioracija, remediacija, regeneracija, renaturalizacija postindustrijskih območij (vključno z uporabo biomase).
- Izboljšanje vodnih razmer na prizadetih območjih: Ukrepi za zaustavitev odtoka padavinske vode. Naložbe v čiščenje onesnažene podzemne in površinske vode zaradi rudarskih del.
- Uporaba postindustrijskih območij za namene regionalnega razvoja: Razvoj postindustrijskih, opustošenih in degradiranih območij in objektov za gospodarske, okoljske, kulturne, turistične, socialne, izobraževalne in stanovanjske namene.
- Razvoj okolju prijaznega prometa: Infrastruktura za brez emisijski promet, ki med drugim vključuje naprave za polnjenje električnih vozil in vozil na vodik; podpora razvoju javnega prevoza.
- Ustvarjanje pogojev za profesionalni razvoj: Podpora ljudem, ki nameravajo svojo poklicno pot usmeriti zlasti k zelenim in digitalnim vsebinam.
- Razvoj poklicnega izobraževanja v sodelovanju s podjetji in univerzami.
- Ciljni razvoj visokega šolstva, usmerjenega v potrebe zelenega gospodarstva.
- Instrumenti, povezani s posredovanjem na trgu dela: Programi mobilnosti za zaposlene in delodajalce, ki so v procesu prestrukturiranja; subvencije za ustanovitev podjetja, vključno s premostitveno podporo in potrebno podporo pred ustanovitvijo podjetja; programi prekvalifikacij in izpopolnjevanja.
- Medinstitucionalno sodelovanje na področju trga dela, vključno z zagotavljanjem pravne in psihološke podpore.
- Programi socialne integracije deležnikov pravičnega prehoda; Pobude za ohranjanje regionalne identitete in industrijske dediščine ob spoštovanju tradicije območja.
- Krepitev znanja deležnikov za učinkovito upravljanje procesa preobrazbe in njegovo izvajanje v ekonomski, socialni in okoljski razsežnosti skozi inovativne/pilotne aktivnosti;
- Spremljanje in vrednotenje procesa pravičnega prehoda.
- Krepitev povezovanja in sodelovanja med udeleženci transformacijskega procesa ter spodbujanje participativnih metod; izmenjava izkušenj.

⁵⁵ *EU Cohesion Policy: €3.85 billion for a just transition toward climate neutral economy in five Polish regions, European Commission, 2022.*

- Odprta in skladna komunikacija in dialog s skupnostmi v regiji, krepitev zavesti o procesu tranzicije.

6. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

6.1 Presoja administrativnih posledic

Predlog zakona ne uvaja novih postopkov ali administrativnih bremen.

6.2 Presoja posledic za okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki

Predvideno je, da bodo za okolje imeli pozitiven učinek ukrepi, namenjeni prehodu na obnovljive vire energije, ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti stavb, omogočanje lokalnih pametnih energetskih skupnosti, revitalizacije prostorsko in okoljsko degradiranih območij ter drugi ukrepi v okviru programa razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije.

6.3 Presoja posledic za gospodarstvo

Zakon v okviru programa razvojnega prestrukturiranja predvideva različne spodbude za gospodarstvo in konkurenčnost. Področje gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti vključuje spodbude za razvoj podjetništva in izboljšanje konkurenčnosti podjetij, naložbe v raziskave, razvoj in inovacije ter digitalizacijo, razvoj kulturnega in kreativnega sektorja ter varovanje, ohranjanje in oživljanje kulturne dediščine premogovniške regije ter razvoj trajnostnega turizma, ki imajo pozitivne učinke na gospodarstvo.

6.4 Presoja posledic za socialno področje

Zakon uvaja vrsto socialno naravnanih ukrepov na področjih, kot so socialna vključenost, zaposlovanje, vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanja, krepitev zdravja in zdravega načina življenja, rekreacije in športa, dostopnost stanovanj in izboljšanje kakovosti življenja.

6.5 Presoja posledic glede na dokumente razvojnega načrtovanja

Predlog zakona ne vpliva na dokumente razvojnega načrtovanja.

6.6 Presoja posledic na druga področja

Zakon ne bo imel posledic na drugih področjih.

6.7 Izvajanje sprejetega predpisa

- a) Predstavitev sprejetega zakona:

Zakon bo objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije in na spletni strani ministrstva, pristojnega za regionalni razvoj. Posebne delavnice niso potrebne.

- b) Spremljanje izvajanja sprejetega predpisa:

Izvajanje zakona bodo poleg ministrstva, pristojnega za regionalni razvoj, spremljala tudi druga ministrstva, in sicer vsako na svojem delovnem področju.

Ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, pripravi poročilo o izvajanju zakona na podlagi poročil resornih ministrstev o izvajanju ukrepov z njihovega področja ter poročila Razvojne agencije Savinjsko-Šaleške regije o izvedenih aktivnostih, vezanih na izvajanje pravičnega prehoda in tega

zakona v regiji za pretekli dve leti in izvajalcev instrumentov po tem zakonu za pretekli dve leti. Dvoletno poročilo o izvajanju zakona sprejme vlada na predlog ministrstva, pristojnega za regionalni razvoj, do 30. maja v tekočem letu za pretekli dve leti in o tem poroča državnemu zboru.

7. Prikaz sodelovanja javnosti pri pripravi predloga zakona

Predlog osnutka Zakona o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-Šaleške (SAŠA) premogovne regije je bil pripravljen v sodelovanju z deležniki na nacionalni in regionalni ravni. Ukrepi v osnutku temeljijo na predhodno izvedenih študijah, razpravah v okviru Delovne skupine za pripravo predloga Zakona o razvojnem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije, v kateri so zastopani predstavniki ministrstev in predstavniki SAŠA premogovne regije (občin in regionalnih razvojnih agencij). Izvedeni so bili intervjuji, delavnice in javna posvetovanja z relevantnimi deležniki na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju (razvojne agencije, občine, gospodarska združenja, Premogovnik Velenje, TEŠ, ministrstva).

Na podlagi dialoga z vsemi deležniki je bil pripravljen osnutek Zakona o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-Šaleške (SAŠA) premogovne regije, ki je bil objavljen na portalu e-demokracija. Javna obravnava na portalu e-demokracije se je zaključila 25. 8. 2025, nanjo se je odzvalo kar nekaj deležnikov z regionalne ravni. Na osnutek je prispelo 28 odzivov, in sicer so stališča in predloge podale občine, regionalne razvojne agencije, nevladne organizacije, sindikati, gospodarske družbe, ki jih opuščanje premoga neposredno zadeva, in posamezniki:

Občina Šmartno ob Paki, Mestna občina Velenje, Občina Šoštanj, Sindikata podjetja TEŠ, Sindikat Premogovnika Velenje Premogovnik Velenje, d.o.o., HTZ Velenje, I. P., d. o. o., Skupina HSE, Razvojna agencija SAŠA, LAS Zgornje Savinjske in Šaleške doline, KGZS Zavod CE, Inštitut IPAK, SOLIDAR - zavod socialnega varstva, Društvo za razvoj človeških virov in socialnih programov NOVUS, Šaleško EKO gibanje, Združenje za sodobne tehnologije Velenje, Gibanje Svoboda Velenje (Izvršni odbor Lokalnega odbora) ter posamezniki.

Odzivi se nanašajo na vse ukrepe razvojnega prestrukturiranja, ki jih je opredeljeval osnutek zakona:

- program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije na področju gospodarstva, energetike, socialne kohezivnosti in okolja,
- strateški projekti trajnostnega razvoja,
- ohranitev delovanja Muzeja premogovništva Slovenije ter razvoj kulturnega in kreativnega sektorja in
- odkup strateško-razvojnih nepremičnin v last lokalnih skupnosti.

Upoštevani so bili predlogi, ki zasledujejo cilje zakona.

V okviru tega je treba izpostaviti, da se je sledilo predlogu za preoblikovanje ukrepa Preureditev lokacije za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov, vključno s postavitvijo plavajoče elektrarne na Družmirskem jezeru tako, da je le ta namenjen na splošno preureditvi energetske lokacije Termoelektrarne Šoštanj in z lokacijo povezanih projektov za proizvodnjo in shranjevanje električne energije in toplote z namenom prehoda iz fosilnih goriv na obnovljive vire energije.

Podani pa so bili tudi novi predlogi. V nadaljevanju so predstavljeni bistveni novi predlogi, ki jih ni bilo mogoče upoštevati.

1. **Prednostno in po skrajšanih postopkih izvesti uvedbo novih izobraževalnih programov**, ki se v regiji kažejo kot pomembni za proces prestrukturiranja v skladu s potrebami gospodarstva in potrebami po prekvalifikacijah.
2. **Postopke za uvedbo novih nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK)** zaključiti najkasneje v šestih mesecih od oddaje predloga pristojnemu organu.
3. **Skrajšati postopke za uvedbo novih programov na polovico predvidenega časa.**
4. **Sredstva** za izvajanje informiranja in svetovanja o možnostih prekvalifikacij, učenja in izobraževanja, sredstva za izvedbo izobraževalnih programov, izpitov, ugotavljanja in dokumentiranja že pridobljenega znanja in spretnosti ter sredstva za uvedbo novih programov se predvidijo v programu.
5. **Zaposlovanje invalidov**, saj vzpodbude za enakopravnejše vključevanje invalidov v zaposlitev in zaposlitveno rehabilitacijo ureja že 67. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov:

- Nagrade za preseganje kvote izplača sklad po izdani odločbi za posamezen mesec na podlagi zahtevka delodajalca v višini 20 odstotkov minimalne plače le za invalide nad predpisano kvoto.
 - Delodajalec je le za invalide nad kvoto, na podlagi predhodno pridobljene odločbe sklada, upravičen oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
 - Brezposelni invalidi lahko uveljavljajo pravico do zaposlitvene rehabilitacije, če nimajo pravice do enakih storitev po drugih predpisih in si to želijo ter je le to potrebno za njihovo ponovno vključitev v zaposlitev.
- 6. Iz predloga člena v zvezi z ustanovitvijo nove gospodarske družbe** z glavno dejavnostjo prestrukturiranje.
- 7. Predlog, ki določa odstop od določb Zakona o financiranju občin glede** praga dopustnega zadolževanja občin, ter zagotavljanje sredstev za subvencioniranje obrestne mere za zadolževanje za izvedbo projektov po tem zakonu.

Obrazložitev, zakaj ti predlogi niso mogli biti upoštevani.

1. Iz prvega predloga ni razvidno, ali se predlog za uvedbo novih programov nanaša na pripravo povsem novih javnoveljavnih izobraževalnih programov. Če gre za predlog povsem novega izobraževalnega programa, je treba poudariti, da mora vsak nov program skozi jasno predpisan postopek priprave, strokovne presoje in potrditve, ki ga ni mogoče skrajšati brez tveganja za kakovost in veljavnost programa. Če pa gre za razmeščanje že obstoječih programov v novi regiji, potem ne gre za postopek uvajanja novih programov, temveč za odločitev Ministrstva za vzgojo in izobraževanje, da v skladu z rokovnikom na predlog posameznega zavoda, ki mora izpolnjevati ustrezne kadrovske in materialne pogoje za kakovostno izvajanje izobraževalnega programa, pod določenimi pogoji šoli razmesti nov program. Izraza »prednostni« in »skrajšani« postopki v tem kontekstu zato nimata jasne zakonske podlage.
2. V sistemu nacionalnih poklicnih kvalifikacij so postopki že določeni kot hitri in prilagodljivi, pri čemer je treba zagotavljati strokovnost in zakonitost. Predlagani rok šestih mesecev ni izvedljiv v vseh primerih, saj je trajanje postopka odvisno od zahtevnosti kvalifikacije, usklajevanj z deležniki in zagotavljanja kakovosti.
3. Pri tretjem predlogu ni povsem jasno, na katere vrste programov se predlog nanaša. Če gre za neformalne programe, za katere posebni postopki niso potrebni in se lahko začnejo izvajati takoj, ko so izpolnjeni osnovni pogoji, torej ko imajo udeležence. Če pa gre za javnoveljavne programe, ki sicer ne prinašajo stopnje izobrazbe, jih mora najprej obravnavati pristojni strokovni svet, nato pa sprejeti minister. Postopki že zdaj sledijo minimalnim zahtevam glede kakovosti in zakonitosti, zato njihovo dodatno skrajšanje ni izvedljivo.
4. Svetovalna dejavnost na področju izobraževanja odraslih je že sistemsko zagotovljena kot javna služba. V SAŠA regiji jo izvaja Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje. Predlog za dodatno financiranje na tem področju pomeni podvajanje že obstoječih storitev in zato ni utemeljen.
5. Na splošno področje zaposlovanje invalidov ureja Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI), zato ni predmet Zakona o razvojnem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije, bodo pa določeni ukrepi lahko predmet programa, ki ga določa zakon, in sicer v delu, ki se nanaša na področje socialne kohezivnosti in vključuje naslednja podpodročja ukrepanja:
 1. socialna vključenost,
 2. zaposlovanje, vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanja,
 3. krepitev zdravja, zdravega načina življenja, rekreacije in športa ter
 4. dostopnost stanovanj in izboljšanje kakovosti življenja.

Država z vzpodbudami v obliki oproščenih prispevkov, subvencij plač invalidom in nagrad za preseganje kvote zaposlenih invalidov delodajalce uspešno motivira za trajno zaposlovanje ljudi s trajnimi ali začasnimi omejitvami, kar se kaže v večjem številu zaposlenih invalidov in nižji brezposelnosti invalidov. Vzpodbude iz 67. člena ZZRZI so:

- subvencije plač invalidom: sklad povrne delodajalcu subvencije plač v višini do 70 odstotkov minimalne plače, odvisno od oblike zaposlitve (v zaščitni zaposlitvi, v podporni zaposlitvi, v invalidskem podjetju),
- plačilo stroškov prilagoditve delovnih mest in sredstev za delo invalidov: sklad financira delodajalcu stroške primerne prilagoditve v višini dejanskih stroškov v skladu z drugim odstavkom 72. člena ZZRZI,
- plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju: sklad financira podporne storitve delodajalcu, ki ima z invalidom sklenjeno pogodbo o podporni zaposlitvi in izdelan načrt podpornih storitev v obsegu največ do 30 ur mesečno,
- nagrade za preseganje kvote: sklad po izdani odločbi izplača nagrado za posamezen mesec na podlagi zahtevka delodajalca v višini 20 odstotkov minimalne plače,
- oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov: plača se iz proračuna Republike Slovenije.

Brezposelni invalidi se lahko vključujejo v zaposlitveno rehabilitacijo (pravica brezposelnega invalida do posameznih storitev v obsegu, na način in v trajanju, opredeljenem v rehabilitacijskem načrtu, ki se izvaja s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero) v okviru javne mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, ki pokrivajo vse vrste invalidnosti in ovir zaradi invalidnosti na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Za pomoč pri zaposlovanju brezposelnih invalidov na vseh območjih enotah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) skrbijo rehabilitacijski svetovalci. Aktivnosti rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije se izvajajo z namenom reševanja zaposlitvenih težav populacije brezposelnih invalidov z najbolj kompleksnimi ovirami, posledično pa tudi z namenom povečanja njihove zaposljivosti. Poleg tega zavod intenzivno sodeluje z delodajalci, različnimi invalidskimi organizacijami in združenji ter izvajalci zaposlitvene rehabilitacije.

Invalidi so ena izmed prioritetnih skupin pri vključevanju brezposelnih oseb v programe ukrepov aktivne politike zaposlovanja (APZ) za povečanje njihovih zaposlitvenih možnosti na odprtem trgu dela. Invalidi se glede na njihove individualne potrebe lahko vključujejo v katerikoli APZ program, pri čemer je udeležba opaznejša v programih, ki so namenjeni dolgotrajno brezposelnim, npr. program javnih del.

Brezposelnim invalidom so na voljo vse javne storitve države za trg dela, ki jih izvaja ZRSZ, od storitev vseživljenjske karijerne orientacije do storitve posredovanja zaposlitve. Na voljo so storitve informiranja o trgu dela ter načrtovanja kariere, učenja veščin vodenja kariere in poglobljenega kariernega svetovanja. ZRSZ preko pisarn za delodajalce posebno pozornost posveča podpori zaposlovanja ranljivih brezposelnih oseb. Pisarne delujejo predvsem z osveščanjem delodajalcev o zaposlovanju ranljivih brezposelnih in spremljanju ter podpori brezposelne osebe pri prijavljanju na prosto delovno mesto in kasneje s podporo novozaposlenemu po zaposlitvi (*post-placement*). Te aktivnosti so pomemben podporni steber za hitrejši prehod iz brezposelnosti na trg dela ter za bolj stabilne in trajnejše zaposlitve.

Predlog zakona v okviru ukrepa programa razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije na področju gospodarstva, energetike, okolja in socialne kohezivnosti predvideva ukrepe na podpodročju zaposlovanja, vseživljenjske karijerne orientacije, prekvalifikacije in usposabljanja.

6. Iz predloga člena v zvezi z ustanovitvijo nove gospodarske družbe z glavno dejavnostjo prestrukturiranja in njegove obrazložitve ni jasno, kakšen je konkreten namen ustanovitve te nove družbe, pri čemer so predlagane določbe nekonsistentne. Iz prvega odstavka namreč izhaja, da naj bi ta družba postala gonilo gospodarskega razvoja ter nadomestila in trajno zagotavljala delovna mesta, ki bodo izgubljena zaradi opustitve premogovništva, pri čemer pa tretji odstavek nalaga Vladi Republike Slovenije, ki glede upravljanja te družbe ne bo imela nobene vloge, da v šestih mesecih določi glavno dejavnost te nove družbe, čeprav že naslov člena določa dejavnost družbe. Takšna ureditev (ustanovitev državnega podjetja za izvajanje prestrukturiranja) je sporna tudi z vidika pravil

državnih pomoči, saj gre za neposreden vstop države na konkurenčni trg,⁵⁶ saj ta družba ne bo izvajala dejavnosti, ki so potrebne za delovanje države. Dodatno je pri oblikovanju tovrstnih predlogov treba slediti veljavnemu sistemu upravljanja kapitalskih naložb države in ločiti primere, ko s kapitalsko naložbo države v neki družbi upravlja (ter v okviru tega pravice družbenika izvršuje) Slovenski državni holding (SDH), in primere, ko navedeno pristojnost izvršuje Vlada Republike Slovenije. Iz posredovanega predloga namreč izhaja mešanje upravljavskih pristojnosti SDH in Vlade Republike Slovenije, saj se predlaga, da bi določene pravice izvrševal SDH, določene pa vlada, kar ni v skladu z veljavno sistemsko ureditvijo upravljanja kapitalskih naložb države. SDH je po določbah Zakona o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1) samostojen in neodvisen upravljavec naložb države, pri čemer ZSDH-1 kot izjemo od tega predvideva zlasti to, kar sam določa v povezavi z akti upravljanja, ki jih ureja. Upoštevati pa je treba tudi, da je zakonodajalec jasno izrazil, da je namen ZSDH-1 doseči koncentrirano upravljanje naložb pod okriljem SDH in zgolj kot izjemo (izjeme pa je treba razlagati restriktivno) predvidel, da v primeru, če tako določa zakon, SDH ni pristojen za upravljanje.

Nadalje opozarjamo, da so razvojne naloge države oziroma lokalne oblasti opredeljene v Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ki za ta namen predvideva več instrumentov in ukrepov. Za izvajanje evropske kohezijske politike in opravljanje drugih skupnih nalog, povezanih z razvojem, je predvidena ustanovitev in delovanje Razvojnega sveta kohezijske regije, za izvajanje splošnih razvojnih nalog na regionalni ravni se izberejo regionalne razvojne agencije. Država je že ustanovila javni sklad, namenjen spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in razvoja podeželja, ter javni sklad za spodbujanje podjetništva ipd. Zato bi morali predlagatelji jasno argumentirati, zakaj bi bilo ob vseh teh ukrepih za opravljanje že pokritih nalog treba ustanoviti še državno podjetje.

Iz obrazložitve je možno razbrati namen predlagateljev, da bi država ustanovila gospodarsko družbo, ki bi dolgoročno zagotavljala delovna mesta, ko bo v regiji prenehala dejavnost premogovništva, kar je moč razumeti, da je cilj ustanovitev gospodarske družbe, ki bo delovala na trgu. Ta namen je problematičen tako z vidika nalog države, ki so prvenstveno usmerjene v ustvarjanje pogojev za skladni razvoj, spodbujanje podjetništva, inovacij, zaposlovanja, da bo gospodarstvo zaradi teh ukrepov širilo svojo dejavnost in se bodo odpirala nova delovna mesta, nikakor pa ni naloga države, da sama ustanavlja proizvodna ali storitvena podjetja. Upoštevati je treba, da Ustava Republike Slovenije v 74. členu zagotavlja svobodno gospodarsko pobudo, pravo EU (pravila notranjega trga in konkurenčnega prava, PDEU člani 106, 107, 119) pa omejuje državo pri neposrednem ustanavljanju in financiranju podjetij, razen v izjemnih primerih (npr. strateška infrastruktura, energetska varnost, krizne razmere), kar je konkretizirano tudi v prej omenjenem 1. členu ZSDH-1 v obliki uzakonjenega namena preprečevanja izkrivljanja konkurence na trgih in neenakopravne obravnave gospodarskih družb. Iz tega izhaja, da ima država vlogo regulatorja in spodbujevalca, ne pa tekmeča zasebnemu sektorju. Nadalje omejitve določa tudi Zakonu o javnih financah, ki v 67. členu jasno opredeljuje, da lahko država za opravljanje svojih nalog oziroma za izvajanje javnih služb in dejavnosti v javnem interesu državno premoženje organizira v obliki javnih zavodov, javnih gospodarskih zavodov, javnih podjetij, javnih skladov in agencij. Za pridobivanje novih kapitalskih naložb veljajo omejitve iz ZSDH-1 in Odloka o strategiji upravljanja naložb države, iz katerih izhaja, da lahko SDH (sam ali v imenu in za račun Republike Slovenije) pridobiva strateške naložbe le na podlagi utemeljene obrazložitve navedenih strateških ciljev v letnem načrtu upravljanja naložb, h kateremu podata soglasje nadzorni svet SDH in Vlada Republike Slovenije, pri čemer se utemeljitev strateškega pomena opira na sektorsko strategijo ali drug ustrezen dokument resornega ministrstva ali vlade. Pomembne naložbe pa lahko SDH pridobiva izključno za namen uresničevanja gospodarskih ciljev oziroma povečanja donosnosti in vrednost teh naložb. Iz navedenega sledi, da bi moral predmetni zakon, če bi vključeval takšen predlog členu, jasno opredeliti strateški pomen takšne naložbe ter jo utemeljiti na ustreznem veljavnem dokumentu, pri čemer pa bi moral tudi predvideti finančne posledice ustanovitve in delovanja takšnega podjetja.

⁵⁶ Po SKD klasifikaciji bi bila primerna dejavnost N70.200 Drugo podjetniško in poslovno svetovanje, če bo družba imela svetovalno funkcijo, ali pa mogoče N70.100 Dejavnost uprav podjetij, če bi dejansko ta firma izvajala

prestrukturiranje firm in bi vstopala v lastništvo prestrukturiranih podjetij... Kot glavno dejavnost N70.200 ima v ePRS določeno 16.021 enot, N70.100 pa 181 enot. Po predlogu bi torej država vstopila na razvit trg, kar pa vsekakor pomeni distorzijo na trgu.

Predlog, da SDH ustanovi novo gospodarsko družbo v 100-odstotni lasti Republike Slovenije, »ki bo prevzela vlogo glavne dejavnosti v postopku prestrukturiranja Savinjsko-Šaleške premogovne regije,« je glede na zgoraj navedeno nesprejemljiv, saj država ne more ustanavljati gospodarskih družb za prestrukturiranje regij, ker ima država v ta namen na voljo druge ukrepe, s katerimi se ne posega v ustavno določeno svobodno gospodarsko pobudo in evropska pravila notranjega trga in konkurenčnega prava, saj je gospodarska družba namenjena samostojnemu opravljanju pridobitne dejavnosti na trgu, torej gospodarska družba lahko samo opravlja storitve, izvaja določena dela in proizvaja blago, ne more pa izvajati »prestrukturiranja regije«. Slovenija je imela v preteklosti ustanovljeno Slovensko razvojno družbo d.d., katere osnovna dejavnost je bila prestrukturiranje gospodarskih družb in sodelovanje pri izvajanju projektov ohranjanja oziroma odpiranja novih delovnih mest, vendar jo je morala Republika Slovenija na podlagi zahtev organov Evropskih skupnosti likvidirati, saj evropska zakonodaja ne dovoljuje obstoja tovrstnih družb. Poleg tega je vaš predlog, da SDH najprej ustanovi to družbo, šele nato pa Vlada Republike Slovenije določi njegovo glavno dejavnost, popolnoma nesprejemljiv, saj mora dejavnost gospodarske družbe v skladu z ZGD-1 vsebovati že prijava za prvi vpis družbe v register, ki mora vsebovati tudi akt o ustanovitvi, katerega obvezna vsebina so tudi dejavnosti, ki jih družba izvaja.⁵⁷ Ob ustanovitvi pa mora imeti družba izdelan tudi poslovni načrt, ki na podlagi raziskave trga opredeli njegovo vizijo, poslanstvo in cilje ter na njihovi podlagi izkazuje poslovno priložnost, ki zagotavlja vzdržno in dobičkonosno poslovanje (če to v primeru državnega podjetja že ob ustanovitvi ni izkazano, gre za nedovoljeno državno pomoč). Poleg tega je v skladu z ZSDH-1 pristojnost ustanavljanja družb v imenu in za račun Republike Slovenije in sprejemanja njihovih aktov o ustanovitvi v pristojnosti SDH in ne Vlade Republike Slovenije.

Tretji in najbolj nesprejemljiv del predloga pa je, da mora biti odločitev o glavni dejavnosti družbe »sprejeta ob obveznem sodelovanju občin, sindikatov in civilne družbe« in da njen nadzorni svet poleg predstavnikov ustanovitelja in delavcev sestavljajo še predstavniki lokalnih skupnosti (Mestna občina Velenje in Občina Šoštanj imenujeta vsaka po enega člana) in civilne družbe (en član na podlagi javnega poziva, ki ga objavi Zavod SOLIDAR). Pri obeh predlogih gre namreč najmanj za odstop od temeljnih načel ZSDH-1 in Smernic OECD za korporativno upravljanje družb v državni lasti. Že omenjeni temeljni namen ZSDH-1 je namreč ravno ločitev funkcije države kot lastnice kapitalskih naložb od drugih funkcij države, tako pa preprečevati nasprotje interesov, izkrivljanje konkurence in neenakopravno obravnavo gospodarskih družb. Poleg tega načelo neodvisnosti jasno določa, da SDH in njegovi organi niso vezani na navodila državnih organov ali tretjih oseb, pri izpolnjevanju nalog pa morajo delovati neodvisno in samostojno, pri čemer so kljub morebitnim izraženim stališčem državnih organov in drugih oseb javnega prava polno odgovorni za svoje odločitve po ZGD-1 in ZSDH-1. Slednji zakon vsebuje tudi obširno 6. poglavje, ki je bilo pripravljeno skupaj s Komisijo za preprečevanje korupcije in ureja ukrepe za krepitev integritete in odgovornosti ter omejevanje tveganj za korupcijo, nasprotje interesov in zlorabo notranjih informacij pri upravljanju naložb države.

Glede imenovanja predstavnikov lokalnih skupnosti in raznih zavodov pa je treba opozoriti, da razen za predstavnike zaposlenih, ki so imenovani v skladu z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju, za nadzornike v družbah v upravljanju SDH veljajo strogi pogoji in merila, ki jih predpisuje 21. člen ZSDH-1.

In ne nazadnje, opustitev premogovništva pomeni opustitev proizvodnje premoga, nikakor pa ne pomeni popolno zaprtje premogovnika, saj predlog Zakona o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje, ki ga je pripravilo Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP) in ga je Vlada Republike Slovenije sprejela 27. 11. 2025 ter poslala v Državni zbor v sprejem, predvideva izvajanje zapiralnih del do 30. junija leta 2045, ki jih bodo izvajali isti zaposleni, kot izvajajo proizvodnjo, s tem da predlog ZPZPV v 15. členu zaposlenim v Premogovniku Velenje d.o.o. in njegovih odvisnih družbah omogoča izobraževanje, usposabljanje ter pridobivanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij, da se omogoča njihovo razporejanje na druga delovna mesta znotraj Premogovnika Velenje d.o.o. in njegovih odvisnih družbah ter izboljšajo njihove zaposlitvene možnosti po zaprtju Premogovnika Velenje.

⁵⁷ Glej Pravilnik o posebnem obrazcu družbene pogodbe in aktu o ustanovitvi družbe.

Ustanovitev nove gospodarske družbe z glavno dejavnostjo prestrukturiranja, katere lastnica bi bila Republika Slovenija, je sporna tudi zato, ker Republika Slovenija ne more in ne sme neposredno usmerjati razvoja dejavnosti v posameznih občinah ali regijah.

7. Tovrstni predlog pomeni visoko tveganje zato, ker bi tak predlog vodil v prezadolženost desetih občin v Savinjsko-Šaleški regiji (Mestna občina Velenje ter občine Šoštanj, Šmartno ob Paki, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Gornji Grad, Luče, Ljubno in Solčava). Hkrati bi tak predlog predstavljal neenakopravno in s tem posledično diskriminatorno obravnavo preostalih občin, za katere takšna izjema ne bi veljala. Pri tem ne gre pozabiti, da se je prag dopustnega zadolževanja občin v preteklih letih močno povečal, in sicer se je z 8 % dvignil na 15 % realiziranih prihodkov iz bilance prihodkov in odhodkov občinskega proračuna v letu pred letom zadolževanja, zmanjšanih za prejete donacije, transferne prihodke iz državnega proračuna za investicije in prejeta sredstva iz proračuna EU ter prihodke režijskih obratov (glej 10.b člen Zakona o financiranju občin (ZFO-1)). Občina ima poleg navedenega možnost likvidnostnega zadolževanja.

Občine se lahko na podlagi veljavne zakonodaje zadolžujejo le za investicije. Ukrepi prestrukturiranja občine/regije, bi lahko poleg investicij zajemali tudi t. i. mehke neinvesticijske projekte, za kar pa se občine ne smejo zadolževati. Vsaka zadolžitev občine se všteva tudi v kvoto zadolžitve sektorja države. Menimo, da je pravilna usmeritev, da bi občine/regije, ki izvajajo prestrukturiranje, lahko črpale nepovratna sredstva za te namene iz državnega ali evropskega proračuna, lastni del pa po potrebi zagotovile v okviru obstoječe zakonodaje, ki naslavlja zadolževanje, oziroma na druge načine z rezervacijo pravic porabe v proračunih. Zadolževanje občin za projekte, sofinancirane iz proračuna EU, kjer se občina lahko zadolži največ do višine odobrenih sredstev in največ za obdobje do prejema teh sredstev na podlagi prvega odstavka 10 b. člena ZFO-1, ne všteva v največji možni obseg zadolževanja občine.

Občine so dolžne v skladu s svojimi zmožnostmi in višino proračunskih sredstev določiti prioritete pri izvajanju projektov. Ker vseh projektov ni mogoče izvajati hkrati, morajo občine tehtno presoditi, katere naloge so v določenem trenutku nujnejše, in temu primerno usmerjati razpoložljiva sredstva občinskega proračuna.

Vse navedeno v celoti velja tudi za subvencionirano obrestno mero.

Predloga v vseh pogledih pomenita odstop od več sistemskih zakonskih ureditev.

8 Podatki o zunanjem strokovnjaku ozirom upravni osebi, ki je sodelovala pri pripravi predloga zakona

Pri pripravi predloga zakona sta sodelovali dve podjetji, in sicer: SOL.LEX.SUS, trajnostne pravne rešitve, d.o.o in INŠTITUT TOR, Maribor: Pogodba za Pripravo zakonodajnih okvirjev za zapiranje premogovnika Velenje in razvojno prestrukturiranje SAŠA premogovne regije. Storitev je bila plačana v skupni vrednosti 34.636,95€.

9.Navedba, kateri predstavniki predlagatelja bodo sodelovali pri delu državnega zbora in delovnih teles :

- dr. Aleksander Jevšek, minister, Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj,
- Srečko Đurov, državni sekretar, Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj.

BESEDILO ČLENOV

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (vsebina in namen zakona)

(1) S tem zakonom se za odpravljanje posledic postopnega izstopa iz premoga v Savinjsko-Šaleški premogovni regiji (v nadaljnjem besedilu: SAŠA premogovna regija) v skladu z načeli pravičnega prehoda določi območje in ukrepe razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije, nosilce prestrukturiranja in sodelujoče deležnike ter vire financiranja.

(2) Ukrepi razvojnega prestrukturiranja so namenjeni spodbujanju gospodarske rasti, ustvarjanju novih in ohranjanju obstoječih delovnih mest, ustvarjanju privlačnega in zdravega bivalnega okolja, vzpostavitvi razvojne infrastrukture ter odpravi negativnih posledic predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje in opustitve rabe premoga kot energenta v Termoelektrarni Šoštanj.

(3) Z ukrepi razvojnega prestrukturiranja se zasleduje naslednje strateške cilje:

- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest v regiji ter diverzifikacija panog s spodbudami za gospodarstvo in ustvarjanjem podpornega okolja,
- zagotavljanje nadomestnih virov ogrevanja in zmanjševanje rabe toplotne energije,
- razvoj novih virov za pridobivanje električne energije,
- razvoj degradiranih površin in trajnostni razvoj regije,
- vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanje,
- ohranjanje kulturne dediščine premogovništva in energetike.

2. člen (opredelitev območja)

Določbe tega zakona se uporabljajo za območje SAŠA premogovne regije, ki obsega deset občin, in sicer Mestno občino Velenje ter občine Šoštanj, Šmartno ob Paki, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Gornji Grad, Luče, Ljubno in Solčava.

3. člen (ukrepi razvojnega prestrukturiranja)

(1) Ukrepi razvojnega prestrukturiranja so:

1. program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije na področju gospodarstva, energetike, okolja in socialne kohezivnosti,
2. strateški projekti trajnostnega razvoja in
3. ohranitev delovanja Muzeja premogovništva Slovenije ter razvoj kulturnega in kreativnega sektorja.

(2) Ukrepi iz prejšnjega odstavka dopolnjujejo in dodajajo nove ukrepe, ukrepom, ki se izvajajo na podlagi predpisov urejanja postopnega zapiranja Premogovnika Velenje, predpisov o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga in ukrepov iz območnega načrta pravičnega prehoda SAŠA premogovne regije (ONPP), ki je odobren s strani Evropske komisije kot sestavni del programa evropske kohezijske politike.

(3) Ukrepi, izvedeni in financirani v okviru predpisov, ki urejajo postopno zapiranje Premogovnika Velenje, niso upravičeni do financiranja na podlagi tega zakona.

II. PROGRAM RAZVOJNEGA PRESTUKTURIRANJA

4. člen
(temeljna področja razvojnega prestrukturiranja)

Temeljna področja razvojnega prestrukturiranja so:

1. gospodarsko prestrukturiranje in spodbujanje konkurenčnosti,
2. energetska prestrukturiranje,
3. socialna kohezivnost ter
4. okoljsko prestrukturiranje v smeri trajnosti in izboljšanja oziroma ohranitve kakovosti okolja in narave.

5. člen
(področje gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti)

Področje gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti vključuje naslednja podpodročja ukrepanja:

1. spodbude za razvoj podjetništva in izboljšanje konkurenčnosti podjetij, vključno z zagonskimi podjetji ter hitrorastočimi podjetji,
2. naložbe v raziskave, razvoj in inovacije ter digitalizacijo,
3. razvoj kulturnega in kreativnega sektorja ter varovanje, ohranjanje in oživljanje kulturne dediščine premogovniške regije in
4. razvoj trajnostnega turizma.

6. člen
(področje energetskega prestrukturiranja)

Področje energetskega prestrukturiranja vključuje naslednja podpodročja ukrepanja:

1. prehod na obnovljive vire energije,
2. izboljšanje energetske učinkovitosti stavb in procesov, vključno s spodbudami za energetska ranljive skupine,
3. omogočanje lokalnih pametnih energetskih skupnosti in
4. spodbujanje vključevanja obnovljivih virov energije v energetska oskrbo ter trajnostno mobilnost.

7. člen
(področje socialne kohezivnosti)

Področje socialne kohezivnosti vključuje naslednja podpodročja ukrepanja:

1. socialna vključenost,
2. zaposlovanje, vseživljenjska karierna orientacija, prekvalifikacije in usposabljanja,
3. krepitev zdravja, spodbujanje zdravega načina življenja, rekreacije in športa ter
4. dostopnost stanovanj in izboljšanje kakovosti življenja.

8. člen
(področje okoljskega prestrukturiranja v smeri trajnosti)

Področje okoljskega prestrukturiranja v smeri trajnosti ter izboljšanja oziroma ohranitve kakovosti okolja vključuje naslednja podpodročja ukrepanja:

1. revitalizacija prostorsko in okoljsko degradiranih območij,
2. sprememba namembnosti objektov, povezanih z izkopom in uporabo premoga,
3. spodbujanje krožnega pristopa gospodarstva in
4. zmanjševanje negativnih vplivov na okolje in naravo.

9. člen
(priprava in izvajanje programa razvojnega prestrukturiranja)

(1) Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada) za obdobje od leta 2026 do leta 2030 in za obdobje od leta 2031 do leta 2035 sprejme program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije (v nadaljnjem besedilu: program).

(2) V programu se predvidijo instrumenti, namenjeni razvojnemu prestrukturiranju, in njihov časovni ter finančni okvir.

(3) Program vsebuje cilje in kazalnike, ki omogočajo merjenje uspešnosti porabe javnih sredstev v povezavi z BDP na prebivalca SAŠA premogovne regije. Posamezni instrument, predviden v programu, se izvaja na podlagi in v skladu s predpisi, ki urejajo področje, na katerega spada instrument.

(4) Upravičenec v okviru instrumenta, predvidenega v programu, mora poleg pogojev iz predpisov, ki predstavljajo pravno podlago za izvedbo posameznega instrumenta, izpolnjevati še naslednje pogoje:

1. če je upravičenec občina, mora biti občina iz 2. člena tega zakona;
2. če je upravičenec pravna oseba javnega in zasebnega prava ali fizična oseba, ki opravlja registrirano dejavnost, mora imeti sedež oziroma poslovno enoto na območju SAŠA premogovne regije, ali pa mora njena investicija, ki je predmet instrumenta, predstavljati začetek opravljanja dejavnosti ali širitev obstoječih zmogljivosti na območju SAŠA premogovne regije;
3. če je upravičenec fizična oseba, mora imeti stalno prebivališče na območju SAŠA premogovne regije ali v primeru, da gre za instrument, katerega predmet je investicija v nepremičnine na območju SAŠA premogovne regije, mora biti lastnik te nepremičnine.

(5) Pri oblikovanju meril za izbiro upravičencev v okviru instrumentov, predvidenih v programu, se poleg meril, ki jih določajo predpisi, ki predstavljajo pravno podlago za posamezen instrument, upošteva tudi naslednje:

1. učinek na odpravo negativnih posledic izstopa iz premoga v SAŠA premogovni regiji,
2. učinek na gospodarsko rast SAŠA premogovne regije,
3. učinek na spodbujanje konkurenčnosti SAŠA premogovne regije,
4. učinek na ustvarjanje novih in ohranjanje obstoječih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo,
5. učinek na zdravo in privlačno bivalno okolje,
6. učinek na razvoj kadrovskega potenciala,
7. ugoden vpliv na okolje in prostorski razvoj v smeri trajnosti,
8. ohranjanje kulturne dediščine premogovništva,
9. stopnja pripravljenosti in izvedljivosti v načrtovanem časovnem obdobju.

(6) V pogodbi z izbranim upravičencem se določi sankcija obveze vračila sredstev, če so uporabljena nenamensko, nezakonito ali v nasprotju z določili pogodbe.

(7) Če ima instrument, predviden v programu, elemente državnih pomoči, se sredstva dodeljujejo v skladu s predpisi, ki urejajo državne pomoči oziroma sheme »de minimis« pomoči.

III. STRATEŠKI PROJEKTI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA

10. člen

(prenova sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline)

(1) Strateški projekt prenove sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline bo zagotavljal doseganje stabilnega, vzdržnega in dolgoročnega trajnostnega ogrevalnega sistema, ki bo prispeval k celovitemu energetskeemu prestrukturiranju SAŠA premogovne regije.

(2) Strateški projekt iz prejšnjega odstavka obsega dve fazi:

- posodobitev distribucijskega omrežja in

- vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije.

(3) Vlaganja v sistem daljinskega ogrevanja Šaleške doline se izvedejo najkasneje do leta 2030.

(4) Upravičenki do sofinanciranja iz državnega proračuna za ukrepe iz drugega odstavka tega člena sta Mestna občina Velenje in Občina Šoštanj kot lastnici javne infrastrukture v okviru sistema daljinskega ogrevanja. Upravičenci do sofinanciranja iz državnega proračuna za ukrepe iz druge alineje drugega odstavka tega člena so lahko tudi vlagatelji v nove proizvodne vire, ki jih na javnem razpisu izbere distributer toplote.

(5) Vlaganja v sistem daljinskega ogrevanja Šaleške doline se sofinancirajo iz sredstev državnega proračuna, občinskih proračunov in evropskih sredstev. Vrednost in letna dinamika financiranja projekta se določita z neposredno potrditvijo operacije ali pogodbo o sofinanciranju na podlagi javnega razpisa za ukrepe iz druge alineje drugega odstavka tega člena. V postopkih javnega naročanja za izbiro izvajalca, ki bo vzpostavil nov proizvodni vir toplote iz obnovljivih virov energije, sodeluje predstavnik ministrstva, pristojnega za energijo. Izbran projekt za vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije mora pridobiti soglasje ministrstva, pristojnega za energijo.

(6) Sredstva se dodeljujejo v skladu s VII. poglavjem Energetskega zakona (Uradni list RS, št. 38/24 in 47/25 – ZOEE-A) ter predpisom, ki ureja področje izvajanja evropske kohezijske politike, in zagotovijo na proračunski postavki ministrstva, pristojnega za energijo, ter proračunskih postavkah Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj.

11. člen

(preureditev energetske lokacije na obnovljive vire energije)

(1) Strateški projekt je namenjen preureditvi energetske lokacije Termoelektrarna Šoštanj in z lokacijo povezanih projektov za proizvodnjo in shranjevanje električne energije in toplote z namenom prehoda iz fosilnih goriv na obnovljive vire energije.

(2) Upravičenec do sofinanciranja iz državnega proračuna je družba s sedežem ali hčerinsko družbo v Šoštanju.

(3) Vlaganja v preureditev energetske lokacije na obnovljive vire energije se sofinancirajo iz sredstev državnega proračuna in evropskih sredstev. Vrednost in letna dinamika sofinanciranja projektov se določi z neposredno potrditvijo operacije ali pogodbo o sofinanciranju na podlagi javnega razpisa.

(4) Sredstva se dodeljujejo v skladu s VII. poglavjem Energetskega zakona (Uradni list RS, št. 38/24 in 47/25 – ZOEE-A) ter predpisom, ki ureja področje izvajanja evropske kohezijske politike, in se zagotovijo na proračunski postavki ministrstva, pristojnega za energijo.

12. člen

(strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij)

(1) Strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij ter izvajanje projekta se sofinancira iz sredstev državnega proračuna, opredeljenih v tem zakonu. Vsebina projekta, upravičenci, cilji, vrednost in letna dinamika ter način financiranja projekta se določijo v programu razvojnega prestrukturiranja. Za izvedbo projekta je v obdobju izvajanja zakona odgovorno ministrstvo, pristojno za gospodarstvo.

(2) Upravičenci do finančnih spodbud so lahko zagonska in hitrorastoča podjetja, ki opravljajo registrirano dejavnost in imajo sedež oziroma poslovno enoto na območju SAŠA premogovne regije ali pri katerih investicija oziroma projekt predstavlja začetek opravljanja dejavnosti ali širitev obstoječih zmogljivosti na območju SAŠA premogovne regije.

(3) Finančne spodbude se dodeljujejo na podlagi javnega razpisa ali javnega poziva, ki ga izvaja ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, ali Javni sklad Republike Slovenije za podjetništvo.

IV. OHRANITEV DELOVANJA MUZEJA PREMGOVNIŠTVA TER RAZVOJ KULTURNEGA IN KREATIVNEGA SEKTORJA

13. člen

(vzpostavitev centra kulturnega in kreativnega sektorja)

(1) V SAŠA premogovni regiji se vzpostavi center kulturnega in kreativnega sektorja (v nadaljnjem besedilu: center) kot notranja organizacijska enota Javnega zavoda Festival Velenje, katerega ustanoviteljica je Mestna občina Velenje, ki se mora povezovati z drugimi organizacijami SAŠA premogovne regije, ki izkažejo interes.

(2) Naloga centra je spodbujanje partnerskih mrež, projektov in programov za povezovanje umetnosti, podjetništva in izobraževanja ter krepitev prepoznavnosti regije kot inovativnega, ustvarjalnega in trajnostno usmerjenega okolja.

(3) Ustanoviteljici se za vzpostavitev in delovanje centra za obdobje od leta 2026 do leta 2035 zagotovijo sredstva v skladu s predpisi, ki urejajo financiranje javnih zavodov na področju kulture, in sicer v okviru dodatnih sredstev, določenih v 15. členu tega zakona.

(4) Sredstva se zagotovijo na proračunski postavki ministrstva, pristojnega za kulturo.

14. člen

(muzej premogovništva)

(1) Površinski del Muzeja premogovništva Slovenije s premoženjem in zaposlenimi postane notranja organizacijska enota Muzeja Velenje (v nadaljnjem besedilu: enota muzeja), katerega ustanoviteljica je Mestna občina Velenje.

(2) Podzemni del Muzeja premogovništva Slovenije ostane v lasti Premogovnika Velenje, d.o.o. in ni predmet prenosa po tem zakonu.

(3) Za vzpostavitev in delovanje enote Muzeja premogovništva v okviru Muzeja Velenje, se iz proračuna Republike Slovenije zagotovijo sredstva za obdobje od leta 2026 do leta 2035. Iz proračuna Republike Slovenije se zagotovijo sredstva za odkup premoženja ustanoviteljici Mestni občini Velenje, ki ga da v upravljanje Muzeju Velenje. Sredstva za izvajanje dejavnosti enote Muzeja premogovništva se zagotovijo v skladu s predpisi, ki urejajo financiranje javne službe muzejev v okviru dodatnih sredstev, določenih v 15. členu tega zakona.

(4) Naloge monitoringa in vzdrževanja podzemnega območja in jamskih objektov, namenjenih za izvajanje dejavnosti enote muzeja, prevzame družba Premogovnik Velenje, d.o.o. oziroma vsi nadaljnji pravni zavezanci za izvajanje teh del. Stroške monitoringa in vzdrževanja, ki bodo nastali zaradi uporabe v muzejske namene, ter stroške morebitnih investicij, potrebnih za uporabo v muzejske namene nosi Muzej Velenje.

(5) Sredstva se zagotovijo na proračunski postavki ministrstva, pristojnega za kulturo.

V. IZVAJANJE ZAKONA

15. člen (viri sredstev)

(1) Sredstva za izvajanje tega zakona se v obdobju 2026–2035 zagotavljajo iz Programa evropske kohezijske politike večletnega finančnega okvirja v obdobju od 2021 do 2027 in večletnega finančnega okvirja v obdobju od 2028 do 2034, v skladu s proračunskimi možnostmi iz državnega proračuna v okviru finančnih načrtov pristojnih ministrstev ter iz proračunov občin iz 2. člena tega zakona.

(2) Sredstva po tem zakonu se poleg že zagotovljenih rednih sredstev ministrstev in sredstev, ki so že načrtovana v Skladu za pravični prehod 2021–2027, v proračunu Republike Slovenije v obdobju med letoma 2026 in 2035 dodatno zagotovijo na proračunskih postavkah ministrstev, in sicer za:

- izvajanje programa iz prvega odstavka 9. člena v skupni vrednosti do 200.000.000,00 eurov, v okviru katerih se izvaja tudi strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij iz 12. člena tega zakona ter do 40.000,00 eurov letno za komuniciranje posameznih instrumentov programa in promocijo SAŠA premogovne regije, ki ga izvaja Razvojna agencija Savinjsko-Šaleške regije,
- sofinanciranje posodobitve distribucijskega omrežja v skupni vrednosti do 20.000.000,00 eurov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije in pravil državnih pomoči,
- sofinanciranje vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije v skupni vrednosti do 30.000.000,00 evrov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije in pravil državnih pomoči,
- sofinanciranje preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije v skupni vrednosti do 15.000.000,00 evrov, upoštevajoč dodelitev evropskih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2028-2034 za pravični prehod premogovne regije in pravil državnih pomoči,
- vzpostavitev in delovanje Centra za kulturni in kreativni sektor v skupni vrednosti do 3.725.000,00 eurov,
- Muzej premogovništva Slovenije: sredstva za odkup nadzemnega dela in muzejskih zbirk v skupni vrednosti do 3.500.000,00 eurov ter sredstva za delovanje muzeja v skupni vrednosti do 10.000.000,00 eurov.

(3) Ukrepi razvojnega prestrukturiranja iz 3. člena tega zakona se izvajajo v skladu s pravili o uporabi nacionalnih sredstev državnega proračuna, uporabi sredstev evropske kohezijske politike in v skladu s pravili Evropske unije o dodeljevanju državnih pomoči ter pomoči »de minimis«.

(4) Prejemniki sredstev zagotovijo, da v desetih letih od dokončanja strateškega projekta iz tretjega in četrtega poglavja tega zakona ne pride do spremembe lastništva predmeta sofinanciranja ali spremembe namembnosti. V nasprotnem primeru se vložek države v realni vrednosti vrne v proračun Republike Slovenije. Omejitev iz prejšnjega stavka ne velja za strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij.

(5) S tem zakonom se Razvojni agenciji Savinjsko-Šaleške regije zagotovijo dodatna sredstva za izvajanje aktivnosti skladno s tem zakonom. Višina sredstev sofinanciranja se določi kot vsota osnovnih bruto plač in prispevkov delodajalca v javnem sektorju za največ dva zaposlena, uvrščena v izhodiščni razred na delovnem mestu podsekretar. Pri izračunu se upoštevajo stroški dela, materiala in storitev za izvajanje. Kot strošek dela se upošteva celotni znesek, ki ga mora agencija dejansko plačati v zvezi s posamezno zaposlitvijo in vključuje bruto plačo pred obdavčitvijo in obvezne prispevke, kot so prispevki za socialno varnost in stroški starševskega varstva. Za izvajanje nalog ministrstvo in Razvojna agencija Savinjsko-Šaleške regije skleneta pogodbo o sofinanciranju, s katero se določi obseg nalog, ki je finančno ovrednoten. Plačilo po pogodbi se izvede glede na dejansko opravljeno delo po predložitvi verodostojnih računovodskih listin.

(6) Stroške izvajanja javnih razpisov in javnih pozivov, ki jih izvajajo javni zavodi, javne agencije ali javni skladi, sofinancira pristojno ministrstvo.

16. člen
(poročanje o izvajanju projektov in ukrepov)

(1) Ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, pripravi poročilo o izvajanju zakona na podlagi poročil vseh ministrstev o izvajanju ukrepov in njihovih učinkov, z njihovega področja ter poročila Razvojne agencije Savinjsko-Šaleške regije o izvedenih aktivnostih, vezanih na izvajanje pravičnega prehoda in tega zakona v regiji za pretekli dve leti in izvajalcev ukrepov po tem zakonu za pretekli dve leti.

(2) Ministrstva, Razvojna agencija Savinjsko-Šaleške regije in izvajalci ukrepov pripravijo poročila in jih posredujejo ministrstvu, pristojnemu za regionalni razvoj, do 30. marca tekočega leta za pretekli dve leti.

(3) Dvoletno poročilo o izvajanju zakona sprejme vlada na predlog ministrstva, pristojnega za regionalni razvoj, do 30. maja v tekočem letu za pretekli dve leti in o tem poroča državnemu zboru.

(4) Poročila iz prvega odstavka tega člena morajo obsegati vse podatke o tem, za katere namene, komu, koliko in na kateri podlagi so bila dodeljena sredstva za vsak predviden ukrep iz tega zakona.

(5) Vlada sprejme končno poročilo o izvajanju tega zakona in o tem poroča državnemu zboru. Končno poročilo mora vsebovati natančne in konkretne podatke o doseženih ciljih in rezultatih vseh predvidenih ukrepov tega zakona v enem letu po zaključku izvajanja ukrepov po tem zakonu in instrumentov znotraj posameznega ukrepa.

VI. PREHODNA IN KONČNA DOLOČBA

17. člen
(program razvojnega prestrukturiranja)

Vlada sprejme program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije v devetih mesecih od uveljavitve tega zakona.

18. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

OBRAZLOŽITVE:

Obrazložitev k 1. členu

Prvi odstavek določa vsebino zakona. Z zakonom se določi območje, ukrepe razvojnega prestrukturiranja Savinjsko-Šaleške premogovne regije, nosilce prestrukturiranja in sodelujoče deležnike.

Odpravljanje posledic postopnega izstopa iz premoga mora slediti načelom pravičnega prehoda tudi z namenom, da se poskrbi za mlade generacije v SAŠA premogovni regiji. Koncept pravičnega prehoda je na splošno opredeljen kot zagotovilo, da pri prehodu na nizkoogljična in okoljsko trajnostna gospodarstva in družbe nihče ni zapostavljen.

Vlada je leta 2022 sprejela Nacionalno strategijo za izstop iz premoga v skladu z načeli pravičnega prehoda, v kateri so ta načela opredeljena na naslednji način:

»Pravični prehod si prizadeva za pravičen in vključujoč prehod v podnebno nevtralnost, z minimalnim vplivom na zaposlene in skupnosti v najbolj prizadetih regijah, z zagotovljeno in široko opredeljeno socialno varnostjo ter prizadevanji za zdravo življenjsko okolje. Zahteva uravnotežen pristop k regionalnemu razvoju ter k obravnavanju različnih izzivov in priložnosti na strateški ravni, ob hkratnem upoštevanju medsebojnih vplivov vseh akterjev, politik in ukrepov. Proaktivna vloga deležnikov in socialni dialog sta pri pravičnem prehodu ključna, saj zagotavljata, da se na vseh stopnjah prehoda ne spregleda nikogar. Vključevanje deležnikov v smeri »od spodaj navzgor« (angl. bottom-up) zagotavlja tudi lastništvo in motivacijo za izvajanje strategij za izstop iz premoga in z njimi povezanih načrtov.«

Predhodna zapiranja rudnikov niso sledila načelom pravičnega prehoda za vse, saj je bil poudarek na prostorski in okoljski sanaciji razvrednotenih območij, ki še ni bila v celoti končana. Posledično so se številne skupnosti znašle v nezavidljivem družbenem in gospodarskem položaju. Pravični prehod naj bi, kot omenjeno, poleg teh vprašanj (okolje, energetika, neposredno zaposleni) naslavljal tudi dolgoročno prestrukturiranje premogovne regije, tako z gospodarskih kot socialnih in okoljskih vidikov, ob upoštevanju zagotavljanja novih nizkoogljičnih virov energije. V primeru Zasavske premogovne regije, ki je ena od dveh regij, ki ju ta strategija zadeva, ta načela niso bila dosledno upoštevana. V primeru Savinjsko-Šaleške premogovne regije je priložnost za strukturiran in nadzorovan proces pravičnega prehoda še na voljo. Strategija smiselno upošteva zgodovinske izkušnje in okoliščine pri opuščanju premoga ter vzpostavlja prilagojene pogoje za razvoj obeh regij, ki sta danes na različnih točkah tega procesa.

V odnosu do Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12, 46/16 in 18/23 – ZDU-10; v nadaljnjem besedilu ZSRR-2) gre za poseben zakon, ki ga je treba sprejeti zaradi postopnega predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje do leta 2033 s ciljem zagotoviti nadaljnjo gospodarsko rast in razvoj premogovne regije, ki je ožja od razvojne regije, katere naslavlja ZSRR-2. Ocenjuje se, da z obstoječimi sistemskimi ukrepi regionalne politike prestrukturiranja ni mogoče zagotoviti.

Drugi odstavek določa temeljni namen zakona, in sicer omogočiti pravičen prehod Savinjsko-Šaleške premogovne regije v gospodarsko pestro, privlačno in uspešno evropsko regijo ter odpraviti negativne posledice predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje in opustitve rabe premoga kot energenta v Termoelektrarni Šoštanj. Opredeljuje pogoje, ki jih je treba zagotoviti za doseganje cilja, in sicer spodbujanje gospodarske rasti, ustvarjanje novih in ohranjanje obstoječih delovnih mest, zagotavljanje privlačnega in zdravega življenjskega okolja in vzpostavitev razvojne infrastrukture.

Tretji odstavek opredeljuje strateške cilje, ki jih zakon oziroma ukrepi, ki jih določa, zasledujejo. Ti so:

- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest v regiji ter diverzifikacija panog s spodbudami za gospodarstvo in ustvarjanjem podpornega okolja,
- zagotavljanje nadomestnih virov ogrevanja in zmanjševanje rabe toplotne energije,
- razvoj novih virov za pridobivanje električne energije,

- razvoj degradiranih površin in trajnostni razvoj regije,
- vseživljenjska karierna orientacija in usposabljanja,
- ohranjanje kulturne dediščine premogovništva in energetike.

Obrazložitev k 2. členu

Območje, na katerem se izvajajo ukrepi prestrukturiranja, opredeljeni po tem zakonu, je območje SAŠA premogovne regije, ki obsega 10 občin, in sicer Mestno občino Velenje ter občine Šoštanj, Šmartno ob Paki, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Gornji Grad, Luče, Ljubno in Solčava.

Določitev območja SAŠA premogovne regije, kot območja izvajanja ukrepov prestrukturiranja, je določeno na podlagi naslednjih strokovnih podlag ter strategij:

- V okviru Poročila o semestru 2020 je Evropska komisija opredelila približno 100 regij ali območij, ki so upravičena do pravičnega prehoda. Razlog predstavlja odvisnost območja in pričakovano prilagajanje delavcev ali izgube delovnih mest v proizvodnji in uporabi fosilnih goriv ali proizvodnji z največjo intenzivnostjo toplogrednih plinov. Med temi regijami sta bili opredeljeni dve slovenski premogovni regiji, Zasavska in Savinjsko-Šaleška.
- Nacionalna strategija za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij, ki je bila sprejeta 13. januarja 2022 prepoznava Zasavje in Savinjsko-Šaleško regijo kot dve premogovni regiji, ki ju je treba prestrukturirati v skladu z načeli pravičnega prehoda. Strategija ugotavlja, da je tradicija izkopavanja premoga in proizvodnja električne energije iz tega fosilnega goriva v preteklosti močno vplivala na regiji.
- Opredelitev območja vpliva premogovniške industrije je bila izvedena v analizi Deloitte: Action plan for Savinjsko-Šaleška Coal Region in Transition 2021 ob pripravi Območnega načrta za pravični prehod SAŠA premogovne regije ter v študiji: Socialni in ekonomski vidiki prestrukturiranja savinjsko-Šaleške regije ob predčasnem zaprtju TEŠ in Premogovnika Velenje, 2024, v katerih je bil obravnavan vpliv na strukturo zaposlovanja, vpliv na podporo poslovnemu okolju ter vpliv premogovniške industrije na okolje.

Pri analiziranju neposrednega vpliva na zaposlitveno strukturo je bilo upoštevano število zaposlenih v Skupini Premogovnik Velenje, ki jo sestavljajo štiri povezana podjetja, ki so sredi leta 2019 zaposlovala 1.895 oseb. Večina zaposlenih (78%) je imela registrirano stalno prebivališče v občinah Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki, delež zaposlenih iz preostalih občin SAŠA premogovne regije pa je nižji.

Pri analizi kumulativnega obsega transakcij med subjekti premogovništva (Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Šoštanj) in podjetji iz lokalnega poslovnega okolja kaže, da po absolutni kumulativni vrednosti transakcij med subjekti premogovniške industrije in lokalnimi podjetji (na občino in triletno povprečje v obdobju 2017–2019) izstopata občini Velenje in Šoštanj. Relativna odvisnost lokalnega poslovnega okolja pa je velika v občinah Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki (od 1,1 % do 11,8 % celotnega prihodka vseh gospodarskih družb v občini v letu 2018 predstavlja prihodek od premogovne industrije). Poslovno okolje v preostalih občinah ima le manjše neposredne poslovne vezi s premogovno industrijo.

V analizi je prav tako ugotovljeno, da je je bilo, je in bo tudi v prihodnje zaradi izvajanja dejavnosti premogovništva in proizvodnje električne energije najbolj izpostavljeno spremembam okolja in s tem povezanim tveganjem območje treh občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki.

Podatki o strukturi zaposlenosti in posredni povezavi gospodarskih subjektov (podjetij) s premogovništvom in energetiko ter podatki o vplivih na okolje kažejo, da ključni vplivi premogovništva delujejo na ožje vplivno območje, ki ga tvorijo občine: Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki. Analiza poleg ključnega območja vpliva opredeljuje tudi razširjeno območje vpliva, ki zagotavlja podlago za celovito obravnavo izzivov pravičnega prehoda znotraj celotne premogovne regije SAŠA. Razširjeno območje vpliva predstavlja zaokroženo celoto SAŠA premogovne regije z 10 občinami z močnimi zgodovinskimi, gospodarskimi in kulturnimi vezmi, ki dnevno delujejo na več ravneh javnega in zasebnega sektorja.

Na podlagi zgornjih strokovnih podlag in strategij se za območje izvajanja ukrepov določi območje celotne SAŠA premogovne regije (občine Gornji Grad, Ljubno, Luče, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Solčava, Šmartno ob Paki, Šoštanj in Mestna občina Velenje). Glede na izkazano stanje vpliva premogovniške industrije na strukturo zaposlovanja, na podporo poslovnemu okolju ter vpliv

na okolje se ključni strateški cilji in nadaljnji ukrepi za razvojno prestrukturiranje regije usmerijo predvsem k ustvarjanju pozitivnih vplivov na ožjem območju vpliva. Vendar pa z izvajanjem ukrepov znotraj celotne premogovne regije SAŠA, podpiramo/spodbujamo pozitivne učinke operacij na celotno premogovno regijo SAŠA, tako znotraj širšega kot ožjega vplivnega območja.

Obrazložitev k 3. členu

Namen zakona je ohraniti vitalnost premogovne regije po opustitvi rabe premoga in z njim povezanih gospodarskih dejavnosti oziroma preprečiti, da območje ne bo postalo t. i. »problemsko območje«, ki ga bo treba reševati. Pri tem so prizadevanja osredotočena na preprečevanje in omilitev posledic postopnega izstopa iz premoga v Savinjsko-Šaleški premogovni regiji v skladu z načeli pravičnega prehoda, in sicer z ukrepi, ki so namenjeni spodbujanju gospodarske rasti, da bi se gospodarske dejavnosti prilagodile novim razmeram, kar bo gospodarstvu prineslo dodano vrednost, ustvarjanju novih in ohranjanju obstoječih delovnih mest, ustvarjanju privlačnega in zdravega bivalnega okolja, vzpostavitvi razvojne infrastrukture ter odpravi negativnih posledic predčasnega zapiranja Premogovnika Velenje in opustitve rabe premoga kot energenta v Termoelektrarni Šoštanj.

Prvi odstavek določa ukrepe za celovito razvojno prestrukturiranje SAŠA premogovne regije, na katero bo negativno vplivalo zapiranje Premogovnika Velenje in druge nanj vezane dejavnosti, ter nujno potrebno energetska preobrazbo. Namen ukrepov, določenih s tem zakonom, je zagotoviti socialno, gospodarsko in okoljsko prestrukturiranje, ki bo omogočilo trajnostni razvoj regije po postopnem opuščanju premoga kot energetskega vira.

Predvideni ukrepi razvojnega prestrukturiranja so:

- program razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije na področju gospodarstva, energetike, okolja in socialne kohezivnosti,
- strateški projekti trajnostnega razvoja in
- ohranitev delovanja Muzeja premogovništva Slovenije ter razvoja kulturnega in kreativnega sektorja.

V skladu z drugim odstavkom ukrepi iz tega člena dopolnjujejo in dodajajo nove ukrepe, ki se izvajajo na podlagi predpisov s področja postopnega zapiranja Premogovnika Velenje, predpisov o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga in ukrepov iz programa območnega načrta pravičnega prehoda SAŠA premogovne regije (ONPP), ki je odobren s strani Evropske komisije kot sestavni del programa evropske kohezijske politike. S tem se želi zagotoviti celosten pristop reševanja problematike zaradi opuščanja premoga v regiji.

Ukrepi so oblikovani na podlagi analiz posledic zaprtja Premogovnika Velenje (PV) in Termoelektrarne Šoštanj (TEŠ) ter analize javnofinančnih učinkov načrtovanih ukrepov za odpravo posledic zaprtja ki so bili izdelane v študiji Socialni in ekonomski vidiki prestrukturiranja Savinjsko-Šaleške regije ob predčasnem zaprtju TEŠ in Premogovnika Velenje (IPZ Maribor, UM, 2024, <https://cpp-sasa.si/akademija-znanje/studija-socialni-in-ekonomski-vidiki-prestrukturiranja-savinjsko-saleske-regije-ob-predcasnem-zaprtju-termoelektrarne-sostanj-in-premogovnika-velenje>).

Študija na podlagi analize zaposlenih v družbah PV in TEŠ ter v družbah, ki so s PV in TEŠ poslovno povezane (dobavitelji), ugotavlja pričakovano izgubo delovnih mest ter zmanjšanja prihodkov poslovanja družb zaradi zaprtja PV in TEŠ. Študija ugotavlja, da bo v obdobju do leta 2029 neposredno ogroženih 1781 delovnih mest, pričakovana posredna izguba delovnih mest v podjetjih, ki so poslovno povezana s PV in TEŠ pa je ocenjena na 262 delovnih mest v Šaleški dolini in 733 delovnih mest v podjetjih iz preostale Slovenije. Zaprtje PV in TEŠ pomeni neposredni izpad prihodkov podjetij; ta je v letu 2023 znašal 479 milijonov evrov za TEŠ in 245 milijonov evrov za PV. S prenehanjem delovanja PV in TEŠ bo v slovenskem gospodarstvu po ocenah zabeležen 1,1 milijarde evrov letno manjši prihodek in dobre pol milijarde evrov letno nižja dodana vrednost. Prav tako bo prenehanje delovanja PV in TEŠ imelo dodatni negativni javnofinančni učinek v višini okoli -230 milijonov evrov letno. Študija obravnava tudi energetska vidik zaprtja TEŠ, ki je s 935 MW največji proizvajalec električne energije v Sloveniji, saj letno proizvede okoli 2,5-3,7 TWh električne energije.

V nadaljevanju študija identificira regijske potenciale ter opredeli 62 projektov s področja gospodarskega prestrukturiranja in spodbujanja konkurenčnosti, socialne kohezivnosti in vključenosti, okoljskega prestrukturiranja in energetskega prestrukturiranja. Ocenjeno je, da bodo načrtovani ukrepi ob njihovi postopni in celoviti realizaciji ustvarili skupno okoli 2.620 delovnih mest, od tega 1.972 stalnih delovnih mest na različnih področjih. Ocenjeno je, da bodo načrtovani ukrepi na ravni Slovenije vplivali na 1,9 milijarde evrov večji prihodek in na 813 milijonov evrov višjo dodano vrednost ter da bo neto končni vpliv realiziranih ukrepov na javne finance pozitiven. Študija opredeli tudi energetske vidike prestrukturiranja, s tem da se energetskim lokacijam, kot sta TEŠ in PV, dodelijo nove vloge v okviru zelene energetske transformacije. Investicije v obnovljive vire energije na energetskih lokacijah imajo potencial za ustvarjanje okoli 170 delovnih mest.

Poleg študij ukrepi temeljijo na rezultatih razprav v okviru Delovne skupine za pripravo predloga Zakona o razvojnem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije, sestavljene iz predstavnikov ministrstev in SAŠA premogovne regije (občine in regionalne razvojne agencije). Izvedeni so bili intervjuji, delavnice in javna posvetovanja z relevantnimi deležniki na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju (razvojne agencije, občine, gospodarska združenja, PV, TEŠ, ministrstva).

Ukrepi, izvedeni in financirani v okviru predpisov, ki urejajo postopno zapiranje Premogovnika Velenje, niso upravičeni do financiranja na podlagi tega zakona.

Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje vključuje vse potrebne aktivnosti postopnega zapiranja Premogovnika Velenje in zajema tudi vse podporne procese, vezane na aktivnosti postopnega zapiranja, ki si bodo sledile v naslednjih fazah:

- zapiralna dela ob sočasnem pridobivanju premoga najpozneje do 31. decembra 2033, ki zajemajo sanacijska rudarska dela pod površino (v jami) in na površini;
- zapiralna dela po prenehanju pridobivanja premoga, ki zajemajo sanacijska rudarska dela pod površino (v jami) in na površini;
- zapiralna dela po zaprtju jamskega dela, ki zajemajo sanacijska rudarska dela na površini;
- likvidacijo družbe Premogovnik Velenje;
- nadzor, vzdrževanje in upravljanje trajnih jamskih in površinskih objektov po izdaji odločbe o prenehanju pravic in obveznosti.

Načrtovani ukrepi v Zakonu o razvojnem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije, pa so namenjena nadaljnjemu razvoju regije.

Obrazložitev k 4. členu

V okviru programa razvojnega prestrukturiranja so določena štiri temeljna področja razvojnega prestrukturiranja:

1. gospodarsko prestrukturiranje in spodbujanje konkurenčnosti,
2. energetskega prestrukturiranja,
3. socialna kohezivnost ter
4. okoljsko prestrukturiranje v smeri trajnosti in izboljšanja oziroma ohranitve kakovosti okolja in narave, v okviru katerih se od 5. do 8. člena vsako posamezno področje nadalje razdeli na štiri podpodročja.

Socialna kohezivnost pomeni ukrepe za zaposlovanje, zdravje, izobraževanje in stanovanjsko politiko v skladu s terminologijo ESF+.

Okoljsko prestrukturiranje pomeni sanacijo degradiranih območij, prostorsko regeneracijo in trajnostno rabo prostora.

Obrazložitev k 5. členu

Člen opredeljuje podpodročja v okviru področja gospodarsko prestrukturiranje in spodbujanje konkurenčnosti. Podpodročja so spodbude za razvoj podjetništva in izboljšanje konkurenčnosti podjetij, naložbe v raziskave, razvoj in inovacije ter digitalizacijo, razvoj kulturnega in kreativnega sektorja ter varovanje, ohranjanje in oživljanje kulturne dediščine premogovniške regije in razvoj trajnostnega turizma.

Obrazložitev k 6. členu

Člen opredeljuje podpodročja ukrepanja v okviru področja energetske prestrukturiranja. Podpodročja so prehod na obnovljive vire energije, izboljšanje energetske učinkovitosti stavb in procesov, vključno s spodbudami za energetske ranljive, omogočanje lokalnih pametnih energetskih skupnosti, spodbujanje vključevanja obnovljivih virov energije v energetske oskrbo ter trajnostna mobilnost.

Obrazložitev k 7. členu

Člen opredeljuje podpodročja ukrepanja v okviru področja socialna kohezivnost. Podpodročja so socialna vključenost, zaposlovanje, vseživljenjska karierna orientacija, prekvalifikacije in usposabljanja, krepitev zdravja in zdravega načina življenja, spodbujanje rekreacije in športa ter dostopnost stanovanj in izboljšanje kakovosti življenja.

Obrazložitev k 8. členu

Člen opredeljuje podpodročja ukrepanja v okviru področja okoljsko prestrukturiranje v smeri trajnosti. Podpodročja so revitalizacija prostorsko in okoljsko degradiranih območij, sprememba namembnosti objektov, povezanih z izkopom in uporabo premoga, spodbujanje krožnega pristopa gospodarstva in zmanjševanje negativnih vplivov na okolje in naravo.

Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje vključuje vse potrebne aktivnosti postopnega zapiranja Premogovnika Velenje in zajema tudi vse podporne procese, vezane na aktivnosti postopnega zapiranja.

Izrazi, uporabljeni v ZPZPV, imajo enak pomen kot v Zakonu o rudarstvu (ZRud-1).

Sanacijska rudarska dela so dela, namenjena opustitvi izkoriščanja mineralnih surovin s sanacijo degradiranega okolja, povzročenege z rudarskimi deli in vzpostavitvi pogojev za novo rabo prostora. Zajemajo tehnično sanacijo, na površinskih kopih pa tudi biološko sanacijo (točka 4.3 drugega člena ZRud-1). Tehnična sanacija zajema odstranitev rudarskih objektov, postrojev in infrastrukture, oblikovanje pridobivalnega prostora na način, da je dosežena njegova stabilnost, in izvedbo ukrepov za zavarovanje pred delovanjem površinskih in talnih voda ter drugih ukrepov, da so doseženi pogoji za biološko sanacijo. Tehnična sanacija pri podzemnem izkoriščanju zajema tudi različne ukrepe za trajno opustitev rudarskih del v podzemnih prostorih, kot so njihovo zasipavanje ali zapolnjevanje, izvedba trajne podgradnje, zalitje z vodo, izdelava ločilnih in varnostnih pregrad in čepov, rekonstrukcija podzemnih prostorov za novo dejavnost in podobno (točka 4.3.1 drugega člena ZRud-1). Biološka sanacija zajema postopke rekultivacije in renaturacije (točka 4.3.2 drugega člena ZRud-1). Rekultivacija je priprava površine pridobivalnega prostora na renaturacijo in zajema vračanje in razgrinjanje jalovine in odkrivke, nasipavanje humusa, biotorkreta, polaganje zaščitnih mrež in drugih sredstev (npr. jute) za preprečevanje erozije, ureditev odvajanja meteornih vod in podobno (točka 4.3.2.1 drugega člena ZRud-1). Renaturacija je oživitev območja pridobivalnega prostora v skladu z dokumenti urejanja prostora, ki se izvede z zatrativijo, nasajanjem avtohtonih in drugih vrst rastlin (drevja, grmovnic), urejanjem gozdnega roba, vzpostavitvijo vodnega habitata in podobnim (točka 4.3.2.2 drugega člena ZRud-1).

Aktivnosti, ki so načrtovane v okviru Zakona o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje, se ne podvajajo s področjem okoljskega prestrukturiranja, ki je predlagano v Zakonu o razvojnem prestrukturiranju SAŠA premogovne regije.

Aktivnosti v okviru ukrepa 1 Revitalizacija prostorsko in okoljsko degradiranih območij bodo lahko namenjene vzpostavitvi rekreacijske, turistične, gospodarske ali kmetijske dejavnosti na površinah, ki so bile predhodno sanirane in rekultivirane v okviru aktivnosti zapiranja premogovnika.

Aktivnosti ukrepa 2 Sprememba namembnosti objektov, povezanih z izkopom in uporabo premoga, so aktivnosti za vzpostavitev nove dejavnosti v teh objektih, ki so sanirani in vzdrževani v okviru aktivnosti zapiranja premogovnika.

Obrazložitev k 9. členu

Prvi odstavek določa pripravo programa razvojnega prestrukturiranja. Sprejme ga vlada za določeno obdobje od leta 2026 do leta 2030 ter od leta 2031 do leta 2035.

Program pripravi ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, v sodelovanju z ostalimi resornimi ministri in Razvojno agencijo Savinjsko-Šaleške regije. Pred sprejemom programa na vladi, ministrstvo pridobi mnenje Razvojnega sveta območnega razvojnega partnerstva SAŠA premogovne regije. Razvojna agencija Savinjsko-Šaleške regije in Razvojni svet območnega razvojnega partnerstva SAŠA premogovne regije na podlagi Območnega načrta za pravični prehod Savinjsko-Šaleške premogovne regije na regionalni ravni sodelujeta pri načrtovanju sistema izvajanja pravičnega prehoda z namenom zagotavljanja skladnosti.

Člen določa obvezne sestavine programa. Določen je vsebinski okvir programa. Program vsebuje cilje in kazalnike, ki omogočajo merjenje uspešnosti porabe javnih sredstev v povezavi z BDP na prebivalca SAŠA premogovne regije, število brezposelnih in delež brezposelnih v aktivnem prebivalstvu. V programu se podrobneje določi izhodiščna in ciljna vrednost ter kazalniki s katerimi se bo merila uspešnost ukrepov, s čimer se zagotavlja letno spremljanje napredka regije.

Posamezni instrument, predviden v programu, se izvaja na podlagi in v skladu s predpisi, ki urejajo področje, na katerega spada instrument. Nosilci razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije, ki izvajajo instrumente v okviru programa, so resorna ministristva, javni skladi, javne agencije in javni zavodi, med katere sodijo Slovenski podjetniški sklad, Slovenski regionalni razvojni sklad, Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Posamezni instrument, predviden v programu, se izvaja na podlagi in v skladu s predpisi, ki urejajo področje, na katerega spada instrument.

Glede na teritorialno veljavnost tega zakona so upravičenci do spodbud lahko zgolj osebe, ki delujejo na območju naslednjih občin: Mestna Občina Velenje ter občine Šoštanj, Šmartno ob Paki, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Gornji Grad, Luče, Ljubno in Solčava. To so lahko:

- občine,
- če je upravičenec pravna oseba javnega in zasebnega prava ali fizična oseba, ki opravlja registrirano dejavnost, mora imeti sedež oziroma poslovno enoto na območju SAŠA premogovne regije, ali pa mora njena investicija, ki je predmet instrumenta, predstavljati začetek opravljanja dejavnosti ali širitev obstoječih zmogljivosti na območju SAŠA premogovne regije;
- če je upravičenec fizična oseba, mora imeti stalno prebivališče na območju SAŠA premogovne regije ali v primeru, da gre za instrument, katerega predmet je investicija v nepremičnine na območju SAŠA premogovne regije, mora biti lastnik te nepremičnine.

V okviru javnih razpisov in javnih pozivov pri dodeljevanju finančnih spodbud se poleg meril, določenih s predpisi na posameznem področju prestrukturiranja opredeljenem v programu, upošteva tudi:

1. učinek na odpravo negativnih posledic izstopa iz premoga v SAŠA premogovni regiji,
2. učinek na gospodarsko rast SAŠA premogovne regije,
3. učinek na spodbujanje konkurenčnosti SAŠA premogovne regije,
4. učinek na ustvarjanje novih in ohranjanje obstoječih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo,
5. učinek na zdravo in privlačno bivalno okolje,
6. učinek na razvoj kadrovskega potenciala,
7. ugoden vpliv na okolje in prostorski razvoj v smeri trajnosti,
8. ohranjanje kulturne dediščine premogovništva,
9. stopnja pripravljenosti in izvedljivosti v načrtovanem časovnem obdobju.

V pogodbi z izbranim upravičencem se določi sankcija obveze vračila sredstev, če so uporabljena nenamensko in nezakonito ter v nasprotju z določili pogodbe.

Izvajalci javnih razpisov in javnih pozivov, če ima instrument, predviden v programu, elemente državnih pomoči, morajo upoštevati predpise, ki urejajo državne pomoči Evropske Unije oziroma sheme »de minimis« pomoči.

Obrazložitev k 10. členu

Zaradi postopnega predčasnega zapiranja PV do leta 2033 bo Savinjsko-Šaleška premogovna regija izgubila vir za daljinsko ogrevanje, ki je pomembno prispeval k izboljšanju kakovosti zraka z zmanjšanjem nekontroliranih škodljivih emisij iz individualnih kurišč, in namesto tega zagotovitvijo enega, na čistilno napravo vezanega izpusta. Ohranjanje sistema daljinskega ogrevanja je nujno za nadaljnjo zaščito okolja, zato ta člen določa vlaganja v sistem daljinskega ogrevanja, ki pa se morajo za zagotavljanje varne in zanesljive oskrbe z ogrevanjem prebivalcev Šaleške doline in zaradi tega, da se zmanjša izpostavljenost lokalnih prebivalcev in gospodarstva k tveganjem, ki so povezana z obratovanjem termodivizije po letu 2030 iz naslova zaostritve zakonodajnega okvira na ravni EU, izvesti pred dokončnim prenehanjem proizvodnje premoga, zato zakon določa mejnik, do katerega se najkasneje izvedejo vlaganja v sistem daljinskega ogrevanja. Sistem daljinskega ogrevanja Šaleške doline bo zagotavljal doseganja stabilnega, vzdržnega in dolgoročnega trajnostnega ogrevalnega sistema, ki bo prispeval k celovitemu energetskega prestrukturiranju regije.

Strateški projekt prenove sistema daljinskega ogrevanja Šaleške zajema dve fazi:

- posodobitev distribucijskega omrežja in
- vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije.

Upravičenost do financiranja posodobitve distribucijskega omrežja je vezana na lastništvo javne infrastrukture v okviru sistema daljinskega ogrevanja. Zato sta kot upravičenki do financiranja projekta določeni Mestna občina Velenje in Občina Šoštanj, ki sta zavezani, da oddajata predmetno infrastrukturo v upravljanje skladno s predpisi.

Financiranje vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije je poleg prej navedenima občinama namenjeno tudi vsem vlagateljem v nove proizvodne vire, ki jih na javnem razpisu izbere distributer toplote.

Peti in šesti odstavek opredeljujeta vir vlaganj v sistem daljinskega ogrevanja, ki se sofinancira iz državnega proračuna, ter določa, da se vrednost in letna dinamika financiranja projekta opredeli z neposredno potrditvijo operacije ali pogodbo o sofinanciranju na podlagi javnega razpisa za ukrepe vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije. V postopkih javnega razpisa za izbiro izvajalca, ki bo vzpostavil nov proizvodni vir toplote iz obnovljivih virov energije, sodeluje predstavnik ministrstva, pristojnega za izvajanje zakona o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga. Za izvedbo projekta v obdobju izvajanja zakona sta odgovorni Mestna občina Velenje in Občina Šoštanj. Ministrstvo, pristojno za energijo, je odgovorno za sofinanciranje projekta. Sredstva se zagotovijo na proračunski postavki pristojnega ministrstva ter proračunskih postavkah Mestne občine Velenje in Občine Šoštanj. Izbran projekt za vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije mora pridobiti soglasje ministrstva, pristojnega za izvajanje zakona o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga. Potrebno je namreč zagotoviti usklajenost med financiranjem GJS TEŠ in izvajanjem projektov, ki se nanašajo na vzpostavitev novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije, skladno z določbami Zakona o prehodnem financiranju pospešenega in pravičnega izstopa iz premoga (Uradni list RS, št. 109/24; v nadaljevanju: TEŠ zakon) na eni strani, in tem zakonom na drugi strani. Potrebno je namreč zagotoviti usklajenost med ukrepi, ki se financirajo iz TEŠ zakona, in ukrepi, ki se bodo izvajali na podlagi tega zakona. Vključitev soglasja pristojnega ministrstva tako preprečuje podvajanje ali neusklajenost naložb, zagotavlja smotrno in učinkovito porabo javnih sredstev ter omogoča enotno vodenje in nadzor nad projekti, ki neposredno vplivajo na energetske in toplotno oskrbo regije. Določba predstavlja varovalko za stabilno in nadzorovano izvajanje prehoda na obnovljive vire toplote ter krepi načelo transparentnosti in odgovornega ravnanja države v postopku energetske preobrazbe.

Obrazložitev k 11. členu

Strateški projekt preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije je namenjen preureditvi energetske lokacije TEŠ in z lokacijo povezanih projektov za proizvodnjo in shranjevanje električne energije in toplote z namenom prehoda iz fosilnih goriv na obnovljive vire energije.

Upravičenec do sofinanciranja iz državnega proračuna je družba s sedežem ali hčerinsko družbo v Šoštanju.

Projekti preureditve energetske lokacije TEŠ iz fosilnih goriv na obnovljive vire energije se sofinancirajo iz sredstev državnega proračuna in iz evropskih sredstev.

Sredstva v okviru projekta preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije bodo namenjena sofinanciranju nameščanja naprav na obnovljive vire energije za proizvodnjo čiste energije in shranjevanje električne energije, ki bodo nadomeščala izpadli vir energije na premog. V tem sklopu bodo sofinancirani različni viri, med drugim primeroma postavitve naprav za proizvodnjo toplotne energije iz odpadne lesne biomase, toplotnih črpalk, sončnih kolektorjev, za proizvodnjo električne energije iz sončnih elektrarn, postrojenj za proizvodnjo brez emisijskih, obnovljivih goriv, polnilnih mest in podobno.

Sredstva bodo dodeljena kot državna pomoč v skladu s pravili na področju državnih pomoči, in sicer družbi s sedežem ali hčerinsko družbo v Šoštanju. Projekt bo neposredno potrjen ali pa bo izveden javni razpis.

Obrazložitev k 12. členu

Komplementarni in nujni ukrep k novi podjetniški infrastrukturi je povečanje dostopa do kapitala zagonskim (start-up) in t. i. hitrorastočim (scale-up) podjetjem s sedežem v Savinjsko-Šaleški regiji ter dodatna programska podpora, kar bo prispevalo k privabljanju podjetij v regijo od drugod, hitrejšemu razvoju zagonskih podjetij, povečanju stopnje preživetja na trgu in posledično ustvarjanju novih delovnih mest.

Analiza stanja in potreb po inkubatorjih v Savinjsko-Šaleški regiji je poleg identifikacije potreb po izgradnji novega podjetniškega inkubatorja v regiji pokazala tudi potencial, da z ustrezno javno podporo subjektom iz Savinjsko-Šaleške regije regija postane »dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij«. Cilj bo mogoče doseči s projektnim pristopom, v okviru katerega se bo oblikovala kombinacija različnih oblik podpore (npr. zagonske subvencije, lastniško financiranje in izvedba mehkih vsebin podpore).

Celovit nabor ukrepov, s katerimi se bo zasledoval cilj, da Savinjsko-Šaleške regija postane »dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij«, način izvajanja ukrepov, razpoložljiva sredstva, pogoji, izvajalci in druge podrobnosti bodo določeni v programu razvojnega prestrukturiranja.

Obrazložitev k 13. členu

Center kulturnega in kreativnega sektorja kot izrazito medsektorski in transdisciplinarni center bo prispeval h krepitvi družbe znanja ter dvigu inovativnosti in ustvarjalnosti v regiji in bo pospešil uporabo in povezovanje novega znanja, umetniških dosežkov, kulturnih in kreativnih industrij s preostalimi sektorji gospodarstva in družbe ter z najnaprednejšimi tehnologijami. Gre za vsebinska področja kot potencial razvoja in povezovanja na področju delovanja ministrstva, pristojnega za kulturo, kot tudi smiselno povezavo na obstoječo mrežo javnih zavodov in mehanizme podpore.

Center kulturnega in kreativnega sektorja se vzpostavi kot notranja organizacijska enota Javnega zavoda Festivala Velenje, katerega ustanoviteljica je Mestna občina Velenje. Ker se vzpostavitev veže konkretno na premogovno regijo, je smiselno, da se dejavnosti, ki so navedene v tem zakonu, vsebinsko primerno ustrezno opredelijo v novoustanovljenemu centru. Prav tako se bo moral center ustrezno povezati z Nacionalno platformo – Center za kreativnost v okviru Muzeja za arhitekturo in oblikovanje ter drugimi organizacijami SAŠA premogovne regije, ki izkažejo interes. Vzpostavitev notranje organizacijske enote bo občina kot ustanoviteljica izvedla skladno s predpisi, ki urejajo področje javnih zavodov. Predmetni zakon pa je namenjen financiranju vzpostavitve in delovanja notranje organizacijske enote do leta 2035.

Center kulturnega in kreativnega sektorja je platforma povezovanja ustvarjalnosti, spretnosti in znanj, ki povezuje raznolike ustvarjalce, industrijo, izobraževalne, raziskovalne, kulturne in umetniške ustanove ter lokalne skupnosti na področju trajnostnih industrij z namenom oblikovanja krožnega gospodarstva. Center bo v sedmih letih delovanja realiziral ambiciozen program ter zagotovil proaktivno promocijo in podporo vsem segmentom profesionalnega delovanja na področjih ustvarjalnosti in kreativnosti. Novoustanovljena organizacija bo vzpostavila aktivno mrežo deležnikov, zasnovala vsebine in v SAŠA premogovni regiji povezala deležnike s področja kulturno-umetniške ustvarjalnosti v močni povezavi z gospodarstvom in področjem izobraževanja.

Center bo s povezovanjem ustvarjalcev, podjetij in šol ustvaril regijsko mrežo sodelovanja, ki bo prispevala k razbremenitvi gospodarstva na področjih oblikovanja, promocije in razvoja produktov, hkrati pa mladim odpiral karierni priložnosti v kreativnih in trajnostnih industrijah. Na področju izobraževanja bo v sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami (formalnimi in neformalnimi) mladim intenzivno približal ustvarjalnost na umetniških področjih tudi skozi fokus kariernih perspektiv s področja kreativnih in trajnostnih industrij.

Center bo postal osrednje regionalno središče za razvoj kreativnih in trajnostnih industrij. Z vzpostavitvijo sodobne infrastrukture, partnerskih mrež in programov bo ustvaril trajne pogoje za povezovanje umetnosti, podjetništva in izobraževanja ter prispeval k prepoznavnosti regije kot inovativnega, ustvarjalnega in trajnostno usmerjenega okolja.

V okviru zakona se za obdobje njegove veljavnosti zagotovi sofinanciranje vzpostavitve in delovanja centra kreativnih trajnostnih industrij s sredstvi, opredeljenimi v 15. členu tega zakona, in sicer za obdobje veljavnosti tega zakona. Delovanje centra se bo financiralo po postopku neposrednega poziva, kot to določa Pravilnik o načinu izvajanja financiranja javnih zavodov, javnih skladov in javnih agencij na področju kulture (Uradni list RS, št. 85/10).

Obrazložitev k 14. členu

Muzej premogovništva Slovenije v Velenju kot posebno dediščinsko institucijo, ki predstavlja ključen element identitete regije in tehniške dediščine Slovenije, je treba ohraniti tudi po zaprtju PV. V procesu zapiranja PV postaja vse bolj jasno, da je dolgoročno rešitev za ohranitev in razvoj muzejske dejavnosti prenos upravljanja na lokalni javni zavod – Muzej Velenje. Takšen model se je uspešno uveljavil v Idriji, kjer je država ustanovila javni zavod za upravljanje rudarske dediščine (CUDHg Idrija) in zagotovila stabilno institucionalno in finančno osnovo za delovanje. Muzej premogovništva predstavlja edinstveno kulturno tehnično dediščino, ki priča o več kot 150-letni tradiciji rudarjenja v Šaleški dolini in širše. Ohranjanje muzeja je pomembno tako z vidika varovanja zgodovinskih in tehničnih dosežkov rudarstva kot tudi z vidika identitete regije, ki je bila več generacij življenjsko povezana s premogovništvom. Kot turistična in kulturna znamenitost prispeva k prepoznavnosti regije in razvoju trajnostnega turizma.

Ukrep bo pozitivno vplival na posledice zapiranja PV, saj bo s tem zagotovljeno:

- ohranjanje in nadaljnje delovanje ter razvoj Muzeja premogovništva Slovenije,
- ohranjanje in prezentacija zbirk Muzeja premogovništva Slovenije, s čimer bo omogočeno ohranjanje premične in nesnovne dediščine premogovništva in dostop javnosti do informacij o njej,
- skrb za strokovno ohranjanje premične, nepremične in nesnovne kulturne dediščine premogovništva in energetike,
- urejanje novih zbirk, povezanih s premogovništvom in energetiko v Šaleški dolini,
- izvajanje izobraževalnih programov za javnost na temo premogovništva in energetike v Sloveniji oziroma v Šaleški dolini,
- ohranjanje in nadgrajevanje turistične ponudbe območja ter razvoj novih turističnih produktov,
- ohranjanje obstoječih in zagotavljanje novih delovnih mest,

- ohranjanje lokalne identitete, povezane s premogovništvom in energetiko,
- vzpostavitev centra za ohranjanje in vzdrževanje premogovniške dediščine na ravni Slovenije.

Ta zakon ne ureja statusnega preoblikovanja muzeja temveč financiranje vzpostavitve in delovanje enote muzeja glede vsebin, ki bodo prešle na Muzej premogovništva Slovenije kot notranje organizacijska enote občinskega javnega zavoda Muzej Velenje, ki je pooblaščen za opravljanje državne javne službe muzejev, zato bo za njegovo delovanje (plače, splošni stroški in programski stroški) na podlagi tega zakona treba zagotoviti dodatna sredstva iz državnega proračuna. Po prenehanju veljavnosti tega zakona bo treba zagotoviti financiranje tudi po letu 2035.

S tem zakonom se v okviru proračuna ministrstva, pristojnega za kulturo, zagotovijo dodatna sredstva za vzpostavitev in delovanje enote muzeja, za odkup premoženja, ki ga bo enota muzeja uporabljala za izvajanje svoje dejavnosti v okviru Muzeja premogovništva Slovenije do uveljavitve tega zakona in za izvajanje muzejske dejavnosti dokumentiranja, predstavljanja, varovanja in interpretacije muzejskih zbirk in dediščine premogovništva. Financiranje delovanja se bo izvajalo v skladu s postopki financiranja, ki urejajo financiranje javne službe muzejev.

Skladno z ZPZPV je za izvajanje monitoringa ter vzdrževanja in upravljanja trajnih jamskih in površinskih objektov po izdaji odločbe o prenehanju pravic in obveznosti za pridobivalni prostor Velenje, s sklepom v drugi polovici leta 2045 določila novega zavezanca, v skladu z zakonom, ki ureja rudarstvo. Muzej premogovništva je zavarovan kot kulturna dediščina – tehnična dediščina. Vsi posegi na enotah kulturne dediščine se morajo izvajati skladno s pogoji podanimi v kulturnovarstvenem soglasju. Pri tem se upošteva, da se naloge monitoringa in vzdrževanja podzemnega območja in jamskih objektov, ki jih bo izvajal Premogovnik Velenje oziroma s sklepom Vlade RS določen zavezanec po ZPZPV, ne morejo prilagajati potrebam muzeja, temveč bodo strokovno take kot so vedno. Program postopnega zapiranja Premogovnika Velenje za obdobje 2026–2045 bo v okviru veljavnih predpisov opredelil med drugim tudi ukrepe za izvajanje monitoringa v skladu z veljavno zakonodajo, pri čemer se v programu natančno opredelijo vrste monitoringa, vključno z monitoringom površinskih in podzemnih voda, zraka, stabilnosti površin, ter višino in način zagotavljanja sredstev za izvajanje programa. Stroške monitoringa in vzdrževanja podzemnega območja in jamskih objektov, ki bodo nastali zaradi uporabe v muzejske namene, ter stroške morebitnih investicij, potrebnih za uporabo v muzejske namene (ureditev prezračevanja, obnovitev jaška in instalacija novega dvigala, ureditev lastnega napajanja), ne bo kril Premogovnik Velenje, temveč vsakokratni muzej, ki jih bo uporabljal.

Obrazložitev k 15. členu

15. člen zakona določa sredstva za izvajanje ukrepov po tem zakonu.

Za izvajanje tega zakona se v proračunu Republike Slovenije odprejo proračunske postavke, na katerih se zagotovijo dodatna sredstva, ki ne posegajo v že zagotovljena sredstva ministrstev za izvajanje nalog, ki niso predmet tega zakona.

Sredstva za izvajanje tega zakona med letoma 2026 in 2035 se za strateška projekta iz druge in tretje alineje drugega odstavka 15. člena zagotovijo poleg že dogovorjenih sredstev v okviru večletnega finančnega okvirja 2021–2027, ki so že načrtovana za energetiko v programu območnega načrta pravičnega prehoda SAŠA premogovne regije in Sklada za pravični prehod 2021–2027.

Financiranje se izvaja v skladu s pravili o uporabi nacionalnih sredstev državnega proračuna, uporabi sredstev evropske kohezijske politike in pravili o dodeljevanju državnih pomoči ter pomoči »de minimis«.

Sredstva po tem zakonu se poleg že zagotovljenih rednih sredstev ministrstev v proračunu Republike Slovenije v obdobju med letoma 2026 in 2035 dodatno zagotovijo na postavkah ministrstev, in sicer za:

- **izvajanje programa iz prvega odstavka 9. člena v skupni vrednosti do 200.000.000,00 evrov, v okviru katerih se izvaja strateški projekt Dolina zagonskih in hitrorastočih podjetij iz 12. člena tega zakona.** Na podlagi zakona se lahko sredstva v okviru programa namenijo za komuniciranje posameznih instrumentov programa in promocijo SAŠA premogovne regije do 40.000,00 evrov letno. Tako kot so v okviru Programa EKP sredstva namenjena za komuniciranje, se ureja tudi za program prestrukturiranja. Programi EKP sami določijo proračunski vložek, pri čemer običajno vlagajo med 1–3 % sredstev, če gre za komunikacijske aktivnosti, ne da je projekt kot tak aktivnost komuniciranja. Odstotek sredstev, namenjenih za komuniciranje na ravni celotnega programa PEKP je 0,2% in je zapisan pa je v programu EKP 2021-2027. V zakonu smo za namen izvajanja programa prestrukturiranja sledili navedenim okvirjem.
- **sofinanciranje posodobitve distribucijskega omrežja v skupni vrednosti do 20.000.000,00 evrov.** Gre za t.i. 3. fazo preobrazbe, ki je v skladu z investicijskim programom Preobrazba sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline – 1. faza, ki ga je izdelal, CresCo, d.o.o. Kidričeva ulica 25, 3000 Celje, naročnika: Mestna občina Velenje in Občina Šoštanj (datum izdelave: november 2024, dopolnitev maj 2025 06/2023-Preobrazba SDO-IP-1. Faza) ocenjena na 19.168.681 evrov. Sredstva za preobrazbo sistema daljinskega ogrevanja za 1. fazo posodobitve distribucijskega omrežja so že zagotovljena iz Sklada za pravični prehod v višini 23,4 milijonov evrov eur in niso predmet tega zakona.
- **sofinanciranje vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije v skupni vrednosti do 30.000.000,00 evrov.** Veljavne smernice EU za državne pomoči 2025 namreč določajo, da najvišji skupni znesek naložbene pomoči pri naložbah v proizvodne vire toplote iz obnovljivih virov energije ne sme presegati 30 milijonov EUR na posamezno naložbo oziroma projekt. Nad to mejo so mogoče le izjeme, ki jih Republika Slovenija na projektu, ki je manjše velikosti in lokalnega pomena, ne more izpolniti oz. bi morala v individualno prigrasitev posebne sheme. Tudi če bi se zato odločila, Republika Slovenija ne bi mogla utemeljiti kršitev temeljnega načela konkurenčnosti in enakih možnosti v postopku izbire novega vira, z drugimi besedami, ni mogoče utemeljiti izločitve gospodarskih subjektov in izbiro ponudnika preko javnega razpisa. Smernice državnih pomoči 2025 pri večjih naložbah zahtevajo tudi, da se državna pomoč dodeli le v minimalnem obsegu, potrebnem za izvedbo projekta, in da se pred dodelitvijo izvede konkurenčen razpisni postopek, ki zagotavlja tržno ceno pomoči. Višje sofinanciranje novih proizvodnih virov bi glede na veljavni pravni red predstavljalo nedovoljeno državno pomoč.
- **sofinanciranje preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije v skupni vrednosti do 15.000.000,00 evrov.**

K točki 2., 3. in 4. V tabeli so prikazana sredstva, ki predstavljajo delež EU:

SPP 2021-2027 – SAŠA – ENERGETIKA

Vsebina/projekti	P EKP 21-27	VFO 2028-2034
Preobrazba sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline – 1. faza	19.910.463,67	
SE Družmirsko jezero	30.000.000,00	
Vodikarna (proizvodnja in hramba H ₂) območje TEŠ	4.000.000,00	
NOV NIO SPP - HEE TEŠ	11.539.536,33	
Sofinanciranje posodobitve distribucijskega omrežja toplote		20.000.000,00
Sofinanciranje vzpostavitve novih proizvodnih virov toplote iz obnovljivih virov energije		30.000.000,00
Sofinanciranje preureditve energetske lokacije na obnovljive vire energije		15.000.000,00
Skupaj	65.450.000,00	65.000.000,00

5. vzpostavitev in delovanje Centra za kulturni in kreativni sektor v skupni vrednosti do 3.725.000,00 evrov. Za zaposlitev treh oseb v notranje organizacijski enoti Centra za kulturni in kreativni sektor ter določitev in izvajanje dejavnosti, je potrebno zagotoviti sredstva na letni ravni v okvirna višini 440.000,00 evrov.

Finančni okvir, izdelan na osnovi investicijske dokumentacije ZCK, je:

- nakup strojne računalniške opreme: 12.000,00 evrov,
- nakup opreme za tiskanje in razmnoževanje: 2.000,00 evrov,
- nakup telekomunikacijske opreme: 3.000,00 evrov,
- stroški plač in povračil v zvezi z delom za 3 osebe, Plača računana za mesto podsekretarja (VII. stopnja izobrazbe): 165.000,00 evrov,
- stroški organizacije in izvedbe konferenc, seminarjev in simpozijev, udeležb v tujini: 200.000,00 evrov,
- stroški izdelave ali nadgradnje spletnih strani: 10.000 evrov,
- stroški oglaševalskih storitev in stroški objav: 30.000 evrov,
- drugi stroški storitev zunanjih izvajalcev: 20.000 evrov.

6. Muzej premogovništva Slovenije: sredstva za odkup nadzemnega dela in muzejskih zbirk v skupni vrednosti do 3.500.000,00 evrov ter sredstva za delovanje muzeja v skupni vrednosti do 10.000.000,00 evrov.

Finančni okvir za delovanje Muzeja premogovništva sta pripravili Razvojna agencija Savinjsko-šaleške regije in Mestna občina Velenje, in sicer:

- obratovanje: 1 milijon evrov/leto,
- obnova in vzdrževanje objektov: 100.000 evrov/leto,
- program: 300.000 evrov/leto,
- investicija v dvigalo: ocena 3 milijonov evrov enkratno (v 2. letu, v 1. letu pa dokumentacija posebej 500.000 evrov)

SKUPAJ:

- leto 1: 1,9 milijona evrov (obratovanje, obnova in vzdrževanje, program, projektna dokumentacija za dvigalo)
- leto 2: 4,4 milijona evrov (obratovanje, obnova in vzdrževanje, program + investicija v dvigalo)
- leto 3 – XY: 1,4 milijona evrov / letno (obratovanje, obnova in vzdrževanje, program)

*finančni okvir ne vključuje eventualnega nakupa nepremičnin, ki se uporabljajo za Muzej Premogovništva Slovenije (za zunanji del je ocenjena knjigovodska vrednost 3,5 milijona evrov).

Zakon določa naloge, ki jih bo izvajala Razvojna agencija Savinjsko-Šaleške regije, posledično temu se s tem zakonom zagotovijo dodatna sredstva za izvajanje njenih nalog. Višina sredstev sofinanciranja se določi kot vsota osnovnih bruto plač in prispevkov delodajalca v javnem sektorju za največ dva zaposlena, uvrščena v izhodiščni razred na delovnem mestu podsekretar. Plačilo po pogodbi se izvede glede na dejansko opravljeno delo pri pripravi programa iz 9. člena, poročanja v skladu s 17. členom tega zakona ter izvajanje promocije programa iz 9. člena.

Zakon določa sofinanciranje stroškov izvajanja javnih razpisov in javnih pozivov, ki jih izvajajo javni zavodi, javne agencije ali javni skladi, s strani pristojnega ministrstva.

Obrazložitev k 16. členu

Zakon določa obveznost poročanja o izvajanju zakona za vsaki pretekli dve leti. Poročilo pripravi ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, na podlagi poročil resornih ministrstev o izvajanju ukrepov in njihovih učinkov, z njihovega področja ter poročila Razvojne agencije Savinjsko-Šaleške regije o izvedenih aktivnostih, vezanih na izvajanje pravičnega prehoda in tega zakona v regiji za pretekli dve leti in izvajalcev instrumentov po tem zakonu.

Poročilo sprejme vlada, ki nato poroča državnemu zboru.

Zakon določa obvezne podatke, ki jih morajo vsebovati poročila o izvajanju projektov in ukrepov.

Po zaključku izvajanja ukrepov in instrumentov po tem zakonu vlada sprejme tudi končno poročilo o izvajanju tega zakona in o tem poroča državnemu zboru.

Obrazložitev k 17. členu

Prehodna določba določa skrajni rok za sprejem Programa razvojnega prestrukturiranja SAŠA premogovne regije, in sicer devet mesecev od uveljavitve zakona.

Obrazložitev k 18. členu

Člen določa začetek veljavnosti zakona.